

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Konetekniikan koulutus

Ville Heinonen

KARSINTAVOIMIEN MITTAUSLAITTEISTON SUUNNITTELU

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2021

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2021
Konetekniikan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä(t)
Ville Heinonen

Nimeke
Karsintavoimien mittauslaitteiston suunnittelu

Toimeksiantaja
Waratah OM Oy

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella karsintavoimien mittauslaitteisto Waratah OM Oy:n tutkimuskäyttöön. Suunniteltavan mittauslaitteiston avulla oli tarkoitus tutkia oksien leikkaantuvuutta ja siihen tarvittavaa voimaa eri karsintaterien teräprofiileilla.

Suunnittelun apuna hyödynnettiin systemaattista suunnittelumetodia VDI 2221 sekä Ulrich & Eppinger -tuotekehitysmenetelmän mukaista tuotekehitysprosessin mallia. Työn kirjallisuuskatsauksessa syvennytään näiden menetelmien eri vaiheisiin, ja käydään läpi karsintavoimaan vaikuttavia tekijöitä. Suunnittelutyö painottui mittauslaitteiston mekaniikkasuunnitteluun, liitoksien käsin mitoittamiseen sekä rakenteen lujuustarkasteluun FEM-analyysin avulla. Liitoksien mitoittamisessa noudatettiin SFS-EN 1993-1-8 Eurocode 3:n mukaisia hitsaus- ja ruuviliitoksien mitoitusohjeita.

Opinnäytetyön tuloksena saatiin kehitettyä standardien mukainen ja turvallinen mittauslaitteisto, jonka avulla karsintavoimien tutkiminen oli mahdollista. Laitteistolle asetetut vaatimukset saatiin täytettyä, jonka lisäksi onnistuttiin hankkimaan arvokasta informaatiota opinnäytetyön toimeksiantajalle.

Kieli
suomi

Sivuja 109
Liitteet 13
Liitesivumäärä 18

Asiasanat
tuotekehitys, karsintavoima, Eurocode 3, FEM-analyysi

THESIS
June 2021
Degree Programme in Mechanical Engineering

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author (s)
Ville Heinonen

Title
Design of Delimiting Forces Measuring Device

Commissioned by
Waratah OM Oy

Abstract

The purpose of this thesis was to design a delimiting forces measuring device for the research use of Waratah OM Oy. Measuring device was intended to study the shearability of the branches and the force required for it with different delimiting blade profiles.

The systematic design method VDI 2221 and the product development process template according to the Ulrich & Eppinger method were utilized to aid the design. In the written review of the work, the various stages of these methods are presented, and the factors influencing the delimiting forces are reviewed. The design work focused on the mechanical design of the measuring device, the manual dimensioning of the joints and the examination of the strength of the structure using FEM-analysis. The dimensioning instructions for welding and screw joints in accordance with SFS-EN 1993-1-8 Eurocode 3 were followed in dimensioning the joints.

As a result of the thesis, a standard and safe measuring device was developed, which made it possible to study the delimiting forces. The requirements set for the device were acquired and moreover, it was possible to obtain valuable information for the client of the thesis.

Language
Finnish

Pages 109
Appendices 13
Pages of Appendices 18

Keywords
product development, delimiting force, Eurocode 3, FEM-analysis

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Opinnäytetyön aihe	7
1.2	Waratah OM Oy	7
1.3	Opinnäytetyön toimeksianto	9
1.4	Opinnäytetyön rajausta	10
1.5	Opinnäytetyön tavoitteet	10
2	Tuotekehitystoiminta	11
2.1	Yleistä tuotekehitystoiminnasta	11
2.2	Prosessimallit suunnittelun apuna	13
3	Systemaattinen suunnittelumetodi VDI 2221	14
3.1	Tehtävän selvittely	16
3.1.1	Tiedonhankinta	16
3.1.2	Vaatimusluettelo	16
3.2	Luonnostelu	17
3.2.1	Abstrahointi	17
3.2.2	Toimintorakenteen suunnittelu	18
3.2.3	Vaikutusperiaatteiden ideointi ja niiden yhdistäminen	19
3.2.4	Ratkaisumuunnelmien valinta ja pisteytys	21
3.3	Kehittäminen	24
3.4	Viimeistely	26
4	Ulrich & Eppinger -tuotekehitysprosessi	27
4.1	Tehtävän selvittäminen	28
4.2	Konseptisuunnittelu	30
4.3	Systemaattinen suunnittelu	32
4.4	Detaljisuunnittelu	33
4.5	Testaus ja parannus	34
4.6	Tuotannon käynnistäminen	34
5	Mittauslaitteiston suunnitteluprosessi	35
5.1	Tehtävän selvittely	35
5.1.1	Alkusuunnittelukatsaus	35
5.1.2	Vaatimusluettelo	36
5.2	Luonnosteluvaihe	37
5.2.1	Tuotespesifikaatio	37
5.2.2	QFD – laatukaavio	37
5.2.3	Osatoimintoihin jako ja toimintorakenteen muodostaminen	39
5.2.4	Osatoimintojen ratkaisuvaihtoehdot ja niiden valinta	40
5.3	Kehittelyvaihe	42
5.3.1	Koneturvallisuus	42
5.3.2	Käyttöympäristö	43
5.3.3	Karsintavoimaan vaikuttavat tekijät	44
5.3.4	Sylinterin mitoittaminen	48
5.3.5	Rungon suunnittelu	54
5.3.6	Karsintaterän ohjaus ja sen kiinnitykset	56
5.3.7	Hitsausliitokset	57
5.3.8	Ruuviliitokset	61
5.3.9	Karsintavoiman mittaus	68
5.3.10	Keino-oksien tuenta ja kiinnitys	69
5.3.11	Pituudensäätömekanismi	71

5.3.12	Mittauslaitteiston lujuustarkastelu	72
5.4	Viimeistelyvaihe	82
6	Opinnäytetyön lopputulos	83
6.1	Mittauslaitteiston kokoonpano.....	83
6.2	Anturin kiinnitys ja liukumekanismi	86
6.3	Karsintatuki	87
7	Yhteenveto.....	87
	Lähteet.....	89

Liitteet

Liite 1	Alkusuunnittelukatsaus
Liite 2	Vaatimusluettelo
Liite 3	Päivitetty vaatimusluettelo
Liite 4	Alustava tuotespesifikaatio
Liite 5	QFD-LaatuKaavio
Liite 6	Osatoimintojen ideointi
Liite 7	Osatoimintojen ratkaisuvaihtoehdot
Liite 8	Ratkaisumuunnelmien pisteytystaulukko
Liite 9	Sylinteri CDM1MF1
Liite 10	Kuulaholkki R1065
Liite 11	Hitsausliitoksien laskut
Liite 12	Ruuviliitosten laskut
Liite 13	Voima-anturi KMB 090

Lyhenteet ja standardit

DFA	Suunnittelumetodi, jossa tuote tai sen osa suunnitellaan mahdollisimman helposti kokoonpantavaksi. [9.]
DFMA	Suunnittelumetodi, jossa tuote tai sen osa suunnitellaan mahdollisimman helposti valmistettavaksi ja kokoonpantavaksi. [9.]
MBD	Tuotteen täydellinen määrittely sen 3D-mallin avulla. Malliin lisätään mitat, toleranssit, valmistukseen ja mittaukseseen liittyvät tiedot. [14.]
QFD-laatukaavio	Asiakaslähtöinen tuotteiden ja palveluiden kehitysjärjestelmä. [5, 81.]
FEM-analyysi	Elementtimenetelmän avulla suoritettu laskenta, jota käytetään rakenteen kestävyuden tarkasteluun ja optimointiin. [5, 113–114.]
SPA-analyysi	Kahden laskentakierroksen lujuusanalyysi, jossa 1. kierroksen laskennassa käytetään 3. asteen polynomifunktiota.
MPA-analyysi	Luotettavampi lujuusanalyysin laskentatapa, jossa voidaan tarkastella tuloksien luotettavuutta, sekä muokata käytettävää polynomiastetta.
SFS-ISO 6020-1	Hydrauliikka ja pneumatiikka. Sylinterit yksipuolisella männänvarrella. 160 bar sarja. Osa 1: Keskisarja. [18.]
SFS-EN 1993-1-8	Eurocode 3. Teräsrakenteiden suunnittelu. Osa 1–8: Liitosten mitoitus. [19.]
SFS-EN ISO 898-1	Kiinnittimien lujuusominaisuudet. Seostamattomat ja seosteräkset. Osa 1: Ruuvien ja vaarnaruuvien lujuusluokat. Vakiokierre ja taajakierre. [20.]

1 Johdanto

Puiden karsintaan tarkoitetuissa harvesteripäissä käytetään profiililtaan useita eri muotoisia ja kokoisia karsintateriä, joista jokainen käyttäytyy karsintatapahtuman aikana hieman eri tavoin. Näiden terien suunnittelutyö on melko haastavaa, mikä johtuu teriin kohdistuvista voimista. Karsintavoimien käyttäytymistä on hyvin vaikea simuloida, ja siksi olisikin tärkeää tuntea, miten eri teräprofiilit käyttäytyvät karsintatapahtuman aikana.

1.1 Opinnäytetyön aihe

Tässä opinnäytetyössä käsitellään harvesteripään karsintateriin kohdistuvien voimien mittauslaitteiston suunnittelua. Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimi Waratah OM Oy, jonka tutkimuskäyttöön mittauslaitteisto suunniteltiin.

Tarve opinnäytetyölle tuli toimeksiantajalta vuoden 2020 loppupuolella, jolloin päätettiin opinnäytetyön aikataulusta ja muista käytännön asioista. Työn aloittamisen ajankohdaksi sovittiin tammikuu 2021, ja alustavan suunnitelman mukaisesti työn valmistumisajankohdaksi asetettiin toukokuun 2021 loppu.

Opinnäytetyön teoriaosiossa käsitellään tuotekehitystoiminnan eri vaiheita ja yleisiä piirteitä, esitellään erilaisia tuotekehityksen prosessimalleja ja syvennyttään tarkemmin VDI 2221 -standardiin sekä Ulrich & Eppinger -tuotekehitysmenetelmän mukaiseen tuotekehitysprosessin malliin. Työn toteutusvaiheessa seurataan suunnitteluprosessin etenemistä sekä käydään läpi koneturvallisuuden ja liitosten mitoittamiseen liittyviä tekijöitä.

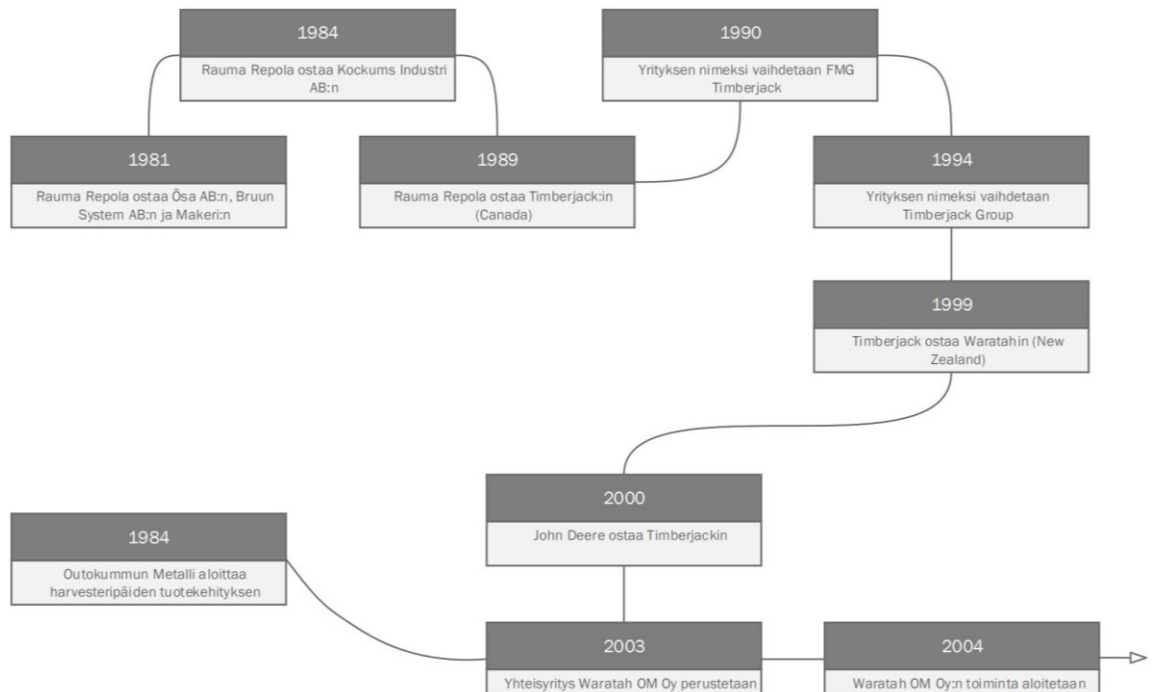
1.2 Waratah OM Oy

Waratah OM Oy on vuonna 2003 perustettu pohjoiskarjalainen harvesteripäiden tuotekehitykseen ja valmistukseen erikoistunut metallialan yritys. Sen omistavat yhdessä John Deere Forestry Oy ja Outokummun Metalli Oy. John Deere

Forestry Oy:n osuus yrityksen omistuksesta on 51 % ja Outokummun Metallin 49 %. [1.]

Waratah OM Oy:n taustalla on pitkä historia harvesteripäiden tuotekehityksessä ja valmistuksessa. Harvesteripäiden tuotekehitys Outokummun Metallilla aloitettiin jo vuonna 1984, ja samanaikaisesti yritys aloitti myyntiyhteistyön Rauma-Repolan metsäkoneyhmän kanssa. 1980- ja 1990-luvuilla Rauma-Repola teki useita yritysostoja, joiden myötä se kasvatti asemaansa metsäkonealalla. [2.]

2000-luvulle tultaessa John Deere osti silloisen Timberjackin (ent. Rauma-Repola), jonka jälkeen vuonna 2003 päätettiin perustaa John Deeren ja Outokummun Metallin yhteisyrittäjä Waratah OM Oy. Alla olevassa kuviossa 1 on esitetty yrityksen historian merkittävimmät käänneet. [2.]

Kuvio 1 Waratah OM Oy historia [1; 3.]

Waratah OM Oy:n valmistamista harvesteripäistä suurin osa päättyy John Deere Forestry Oy:n valmistamiin metsäkoneisiin, mutta yritys valmistaa samoja harvesteripäitä myös Waratah-tuotemerkillä myytäväksi asiakasyrityksille. Harvesteripäitä valmistetaan Suomessa ja Uudessa-Seelannissa. Waratah New-Zealand on täysin John Deeren omistuksessa. [2.]

Suomessa yrityksen tuotantoketju alkaa Outokummusta, jossa suoritetaan harvesteripäiden koneistukset, hitsaukset, maalaus ja mekaaninen kokoonpano. Tämän jälkeen harvesteripäiden aihiot kuljetetaan Joensuuun Waratah OM Oy:n tiloihin, jossa niille suoritetaan loppukokoonpano sekä testaus. [1.]

John Deere Forestry vastaa harvesteripäiden (kuva 1) asentamisesta harvesterikoneisiin sekä suorittaa lopullisen testauksen ja tarvittavat viimeistelyvaiheet. Lisäksi se vastaa Waratah-tuotemerkin harvesteripäiden myynnistä. [4.]

Kuva 1 Waratah OM Oy:n valmistama H412 harvesteripää [4.]

1.3 Opinnäytetyön toimeksianto

Opinnäytetyön toimeksiantona oli suunnitella mittauslaitteisto, jonka avulla pystyttäisiin mittaamaan harvesteripään karsintateriin kohdistuvia voimia ja arvioimaan eri profiilien soveltuvuutta karsintatilanteeseen. Harvesteripäissä on käytössä useita erilaisia teräprofiileita, joista jokainen käyttäytyy karsintatapahtuman aikana hieman eri tavalla.

Tarkoituksena oli, että suunnitellun laitteiston avulla mitattuja tuloksia voitaisiin hyödyntää tulevaisuuden jatkotutkimuksissa ja karsintaterien suunnittelussa.

Suunniteltavan mittauslaitteiston avulla myös eri teräprofiilien soveltuvuutta niiden käyttötarkoitukseen voitaisiin tutkia, ja tutkimustuloksien perusteella pystyttäisiin tekemään johtopäätöksiä, mihin käyttöön mikäkin teräprofiili soveltuisi parhaiten.

Tutkimuksia karsinnan aikana esiintyvistä voimista oli aiemmin tehty hyvin vähän, joten opinnäytetyössä tukeuduttiin vain muutamaankin karsintavoimiam käsittelevään tutkimukseen. Waratah OM Oy toimitti suunnitteluprosessin alussa aiheeseen liittyvän diplomityön suunnittelun tueksi.

1.4 Opinnäytetyön rajaus

Opinnäytetyölle asetettiin toimeksiantajan puolelta muutamia reunaehtoja, joiden mukaan tuotekehitysprojekti eteni. Näitä olivat muun muassa suunniteltavan mittauslaitteen mekaniikkaan ja voimantuottoon liittyvät rajaukset.

Suunniteltavan mittauslaitteiston voimantuotto sovittiin hydraulikäyttöiseksi, sillä yritykseltä löytyi jo valmiiksi laitteeseen soveltuva hydraulikoneikko. Lisäksi hydraulikoneikon yhteyteen oli aiemmin rakennettu teräsrakenteinen suljettu tila, jonka sisälle suunniteltava mittauslaitteisto oli tarkoitus sijoittaa. Mittauslaitteiston ulkomittoja rajaaviksi tekijöiksi muodostuivat siis suljetun tilan sisämitat.

Vaatumuksena opinnäytetyölle oli, että suunniteltavasta mittauslaitteistosta tuli piirtää osa-, hitsaus- ja kokoonpanopiirustukset myöhempää valmistusta varten. Valmistuspiirustukset päätettiin jättää opinnäytetyöprosessin ulkopuolelle, joten niitä ei sisällytetty raporttiin.

1.5 Opinnäytetyön tavoitteet

Mittauslaitteiston suunnittelun tavoitteiksi asetettiin Waratah OM Oy:n toimesta pääasiassa mittaustapahtumaan vaikuttavia asioita. Näistä kriittisin oli mittaustapahtuman toistettavuus, joka oli huomioitava laitteiston rakennetta

suunnitellessa. Mittauslaitteistosta aiheutuvat karsintavoimaan vaikuttavat tekijät pyrittiin minimoimaan perusteellisella suunnittelulla.

Mahdollisimman realistisen mittaustuloksen saavuttamiseksi oli suunnitteluprosessia varten etsittävä puun leikkaantumiseen ja karsintaan liittyvää kirjallisuutta sekä tutkimustuloksia. Näitä pyrittiin hyödyntämään mahdollisimman paljon suunnitteluprosessin aikana.

Tavoitteena oli myös suunnitella mittauslaitteistosta standardienmukainen, turvallinen sekä ympäristöystävällinen. Suunnittelutyössä hyödynnettiin yleisiä ja hyväksi todettuja alan standardeja.

2 Tuotekehitystoiminta

Tuotekehitystoiminnasta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä jonkin tuotteen tai palvelun suunnittelemista tai kehittämistä. Sen avulla pyritään kehittämään joko jo olemassa olevia tuotteita tai palveluita, tai luomaan täysin uusia tuotteita markkinoille. [5, 13.] Tuotekehitystoimintaa voi olla myös esimerkiksi jonkin järjestelmän sovittaminen uuteen käyttötarkoitukseen. [6, 10.]

2.1 Yleistä tuotekehitystoiminnasta

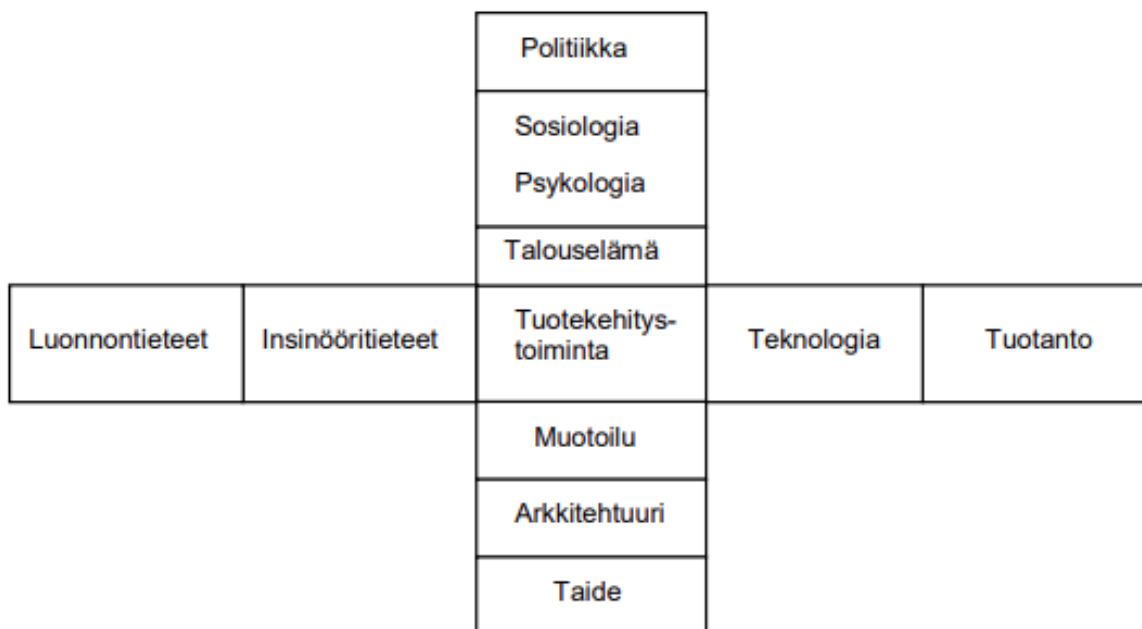
Hyvin usein tuotekehitystoiminnan taustalla on tarve, jolla pyritään ratkaisemaan jokin ongelma tai ongelmia. Ongelmat voivat liittyä joko arkipäiväiseen elämiseen tai esimerkiksi johonkin teollisuudessa esiintyvään ongelmaan. Päälimmäisenä ajatuksena tuotekehitystoiminnalla on tarkoitus edistää teknologiaa ja samalla helpottaa jonkin asian tekemistä. [5, 18.]

Usein tuotekehitys tapahtuu projektiluontoisena, ja projektiin osallistuu monien eri alojen osaajia, jotta pystytään huomioimaan kaikki tuotteen elinkaareen liittyvät asiat kehitystoiminnan aikana. Aiemmin tuotekehitystoiminta ohjautui vastaan tulleiden tilanteiden seurauksena, mutta nykyään tuotantoprosessi ja markkinointi ovat vahvasti liitettyinä tuotekehitykseen. [6, 10–11.]

Tuotekehitys on monivaiheinen prosessi ja pitää sisällään monia eri osa-alueita. Edellytyksenä kehitysprosessin aloittamiselle on tuoteidean etsiminen ja löytäminen. Kehitysprosessin alkuvaihe sisältää tavallisesti paljon tiedon etsintää sekä selvittämistä. Selvittämisen kohteita voivat olla esimerkiksi tuotteen markkinoiden tai kehitysnäkymien kartoittaminen. Prosessin aikana etsitään useaan kertaan erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja sekä tehdään luonnoksia suunniteltavasta tuotteesta. Tuotekehitys vie usein paljon aikaa, ja myös sen kustannukset voivat nousta korkeiksi. Tämän vuoksi projekti kannattaa aikatauluttaa etukäteen ja suunnitella huolellisesti. [7.]

Yrityksen näkökulmasta onnistunut tuotekehitystoiminta on edellytys yrityksen menestymiselle. Menestyäkseen tuotekehityksen saralla on organisaation onnistuttava monella eri osa-alueella. Nykypäivänä yhä tärkeämpää tuotekehityksessä on asiakaslähtöinen toiminta, joka huomioi asiakas- ja markkinatarpeet. Mitä nopeammin asiakastarpeisiin pystytään vastaamaan, sitä paremmat mahdollisuudet yrityksellä on menestyä. Myös laadun käsite on viime vuosikymmenien aikana tullut tuotekehityksen kannalta entistäkin tärkeämmäksi, sillä sen tuoma arvo tuotteelle on merkittävän suuri. [8.]

Muita vaikuttavia tekijöitä tuotekehityksessä menestymiseen ovat ohjauksen ja operatiivisen toiminnan kyvykkyys, motivoitunut henkilöstö, arvonluonti organisaation yhteistyöllä ja pitkäjänteisyys. [8.] Tuotekehityksessä tarvitaan niin luonnontieteitä kuin myös kykyä luovaan työskentelyyn (kuva 2). Lisäksi toimintaympäristön on oltava mahdollisimman innovatiivinen ja kannustava. [6, 10.]

Kuva 2 Tuotekehitystoiminta [6, 10.]

2.2 Prosessimallit suunnittelun apuna

Tuotekehityksessä ei ole ainoata oikeaa tapaa, vaan lähestymistapoja on lukuisia. Kaikille tuotteille ei välttämättä sovellu sama prosessimalli, vaan on löydettävä juuri kyseiselle tuotteelle sopivin malli. Usein yrityksen sisällä on käytössä jokin tietty tuotekehityksen prosessimalli, etenkin jos yrityksen tuotteet ovat samankaltaisia. Monesti prosessimalli rakentuu jonkin tunnetun mallin pohjalle, mutta sitä on mahdollisesti sovellettu yrityksen omiin tarpeisiin nähden sopivaksi. [9.]

Yleensä tuotekehitysprosesseista on erotettavissa niiden tyyppi. Näitä voivat olla esimerkiksi teknologiatyöntöprosessi, markkinavetoinen prosessi, paranteluprosessi tai räätälöintiprosessi. Teknologiatyöntöprosessilla tarkoitetaan teknologialähtöistä prosessia, jossa innovaatiolle pyritään luomaan markkinat.

Tyypillisin tuotekehitysprosessin tyyppi on markkinavetoinen prosessi, jossa taustalla on tunnistettu tarve. Paranteluprosessista puhuttaessa tarkoitetaan prosessia, jossa parannellaan jo olemassa olevaa tuotetta. Räätälöintiprosessilla tarkoitetaan asiakkaan tilauksen mukaista suunnitteluprosessia, jossa

suunnittelu ohjautuu asiakkaan asettamien toiveiden ja vaatimuksien mukaan. [5, 45.]

Tuotekehityksessä on tänä päivänä käytössä useita eri prosessimalleja, joiden avulla suunnittelussa voidaan edetä. Tunnetuimpia prosessimalleista ovat muun muassa:

- Ulrich & Eppinger
- VDI 2221
- Stage-Gate Process
- Vesiputousmalli
- Lean.

Tuotekehityksessä yleisesti käytetyimmät ja suosituimmat prosessimallit sisältävät monesti useita samoja piirteitä ja prosessin vaiheita. Tyypillisiä piirteitä näille prosessimalleille ovat muun muassa [5, 46.]:

- tarpeen tunnistaminen
- ongelman määrittely
- synteesi
- analyysi
- optimointi
- testaus
- tuotannon käynnistäminen
- arviointi.

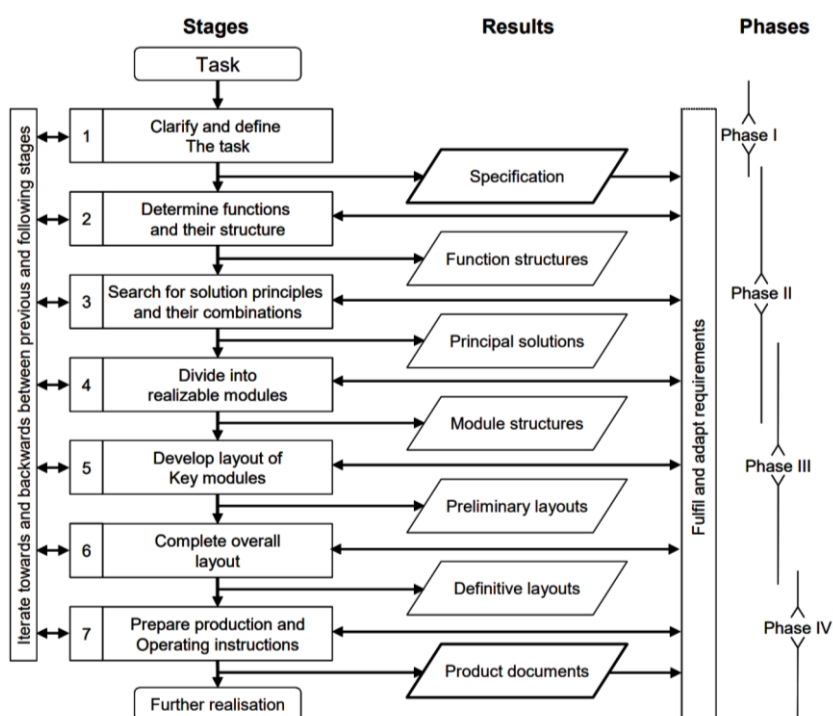
3 Systemaattinen suunnittelumetodi VDI 2221

VDI 2221 -standardi on Saksan insinööriliiton kehittämä systemaattinen kehitys- ja suunnittelumalli, joka on suunnattu teknisten järjestelmien sekä tuotteiden suunnitteluun. Kyseinen standardi on ilmestynyt vuonna 1993, jolloin se korvasi edeltäjänsä VDI 2222 -standardin (1973). [10.]

Standardia käytetään tavallisesti suunnittelun tukena, jolloin suunnitteluprosessin systemaattisuus on helpompi säilyttää. Sen hyödyntämisen myötä myös

työskentelytavat ovat tehokkaampia. VDI 2221 -standardia laadittaessa on otettu huomioon laajempi lähestymistapa, joten standardi soveltuu käytettäväksi eri alojen kuten kone-, elektroniikka- ja ohjelmistosuunnittelun prosesseissa. [11, 47–50.]

VDI 2221:n mukainen ohje (kuva 3) voidaan jakaa neljään eri päävaiheeseen, joita ovat tehtävän selvittely, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. Jokainen vaiheista pitää sisällään niin sanottuja merkkipaaluja, joiden suorittamisen jälkeen voidaan siirtyä seuraavaan suunnitteluprosessin vaiheeseen. [11, 48.]

Kuva 3 VDI 2221:n mukaiset työvaiheet [10, 49.]

VDI 2221:n mukaisen suunnitteluprosessin tuloksena syntyvät dokumentit ovat aikajärjestyksessä:

- vaatimuslista
- toimintorakenne
- periaatteellinen ratkaisu
- modulaarinen rakenne
- esisuunnitelmia
- konstruktioehdotus
- tuotedokumentaatio.

3.1 Tehtävän selvittely

3.1.1 Tiedonhankinta

Ensimmäisenä päävaiheena VDI 2221 -standardissa on tehtävän selvittely, joka pitää sisällään kaikenlaisen informaation hankintaa. Tyypillisesti informaatiota saadaan selvittämällä kehityksen kohteelle asetettuja vaatimuksia ja toivomuksia, sekä selvittämällä mitkä ovat suunnittelun reunaehdot. Kun tehtävän selvittely tehdään alusta alkaen laajamittaisesti ja täydellisesti saavutetaan monia etuja. Tällöin esimerkiksi suunnitteluprosessi helpottuu merkittävästi, ja tarvittavat täydennykset ja korjaukset kohdistuvat tuotteen kannalta merkittävimpiin kohteisiin. [11, 62–63.]

Tehtävän selvittelyn tarve voi tulla kehitystehtävänä, konkreettisena tilauksena tai perustua virikkeeseen. Kehitystehtävä voi tulla oman yrityksen sisältä, mutta myös sen ulkopuolelta. Konkreettiset tilaukset tulevat tyypillisesti yrityksen asiakkailta, ja niissä suunnittelua ohjaavat asiakkaan toiveet ja vaatimukset. Virikkeenä tuleva selvittelyn tarve voi tulla esimerkiksi kritiikin, palautteen tai parannusehdotuksen muodossa. [11, 63.]

3.1.2 Vaatimusluettelo

Kerätyn informaation pohjalta laaditaan vaatimusluettelo, johon yhdistetään kaikki kerätty oleellinen informaatio ja suunnitteluprosessin kannalta välttämätön tieto. Tehtävän selvittelyvaiheessa laadittua vaatimusluetteloä käytetään informaationa seuraavissa suunnitteluprosessin vaiheissa. [11, 64.]

Kerättyä informaatiota kannattaa aina tulkita myös kriittisesti, sillä jossakin tapauksissa tuotekehitysprosessin alussa määritetyistä vaatimuksista saattaa olla jopa haittaa, mikä voi johtaa siihen, ettei parhainta mahdollista tulosta saavuteta. Kannattaa siis aina varmistaa, että asetetut vaatimukset ovat aivan välttämättömiä. Ainoastaan tulo- ja lähtösuureet sekä rajoitukset kannattaa lyödä lopullisesti lukkoon vaatimusluetteloä laatiessa. [11, 64–68.]

Ennen seuraavaan vaiheeseen siirtymistä on päätöksentekovaihe, jossa käydään läpi vaatimuslistaan kerättyä informaatiota ja peilaillaan sitä eri kysymysten avulla. Näitä voivat olla esimerkiksi [11, 71.]:

- Onko tehtävänasettelussa edetty tarpeeksi pitkälle?
- Onko tietoa hankittava vielä lisää?
- Onko luonnosteluvaihe välttämätön?
- Kuinka laaja luonnosteluvaiheen on oltava?

3.2 Luonnostelu

Luonnosteluvaihe pitää sisällään useita eri työvaiheita, joiden avulla pyritään tunnistamaan ongelmia, kehittämään niihin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja yhdistelemällä ratkaisuvaihtoehtoja kokonaisuuksiksi. Luonnostelun avulla pyritään luomaan ja vahvistamaan periaatteita. [11, 71–72.]

VDI 2221:n mukaiset luonnosteluvaiheen työvaiheet ovat [11, 72.]:

1. Abstrahointi oleellisten ongelmien tunnistamiseksi
2. Toimintorakenteen esittäminen (kokonaistoiminto ja osatoiminnot)
3. Vaikutusperiaatteiden haku osatoimintojen toteuttamista varten
4. Vaikutusperiaatteiden yhdistäminen vaikutusrakenteeksi
5. Sopivimpien yhdistelmien valinta
6. Periaatteellisten ratkaisumuunnelmien konkretisointi
7. Arvostelu teknisten ja taloudellisten kriteerien mukaan
8. Periaatteellisen ratkaisun vahvistaminen.

3.2.1 Abstrahointi

Yhtenä luonnostelun välineenä käytetään abstrahointia. Abstrahoinnista puhuttaessa tarkoitetaan yleispätevöittämistä ja yksiselitteistämistä. Sen avulla pyritään keskittymään vain olennaiseen ja löytämään tehtävän ydinolemus. Abstrahoinnin apuna käytetään tehtävän selvittely -vaiheessa laadittua vaatimusluetteloa. [11, 74.]

Abstrahoinnin keinoja ovat muun muassa [11, 74.]:

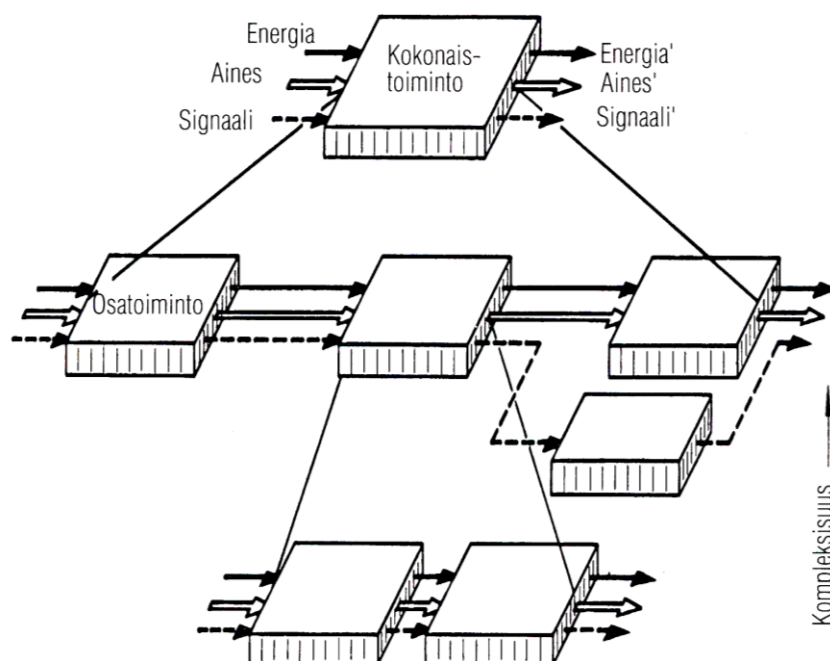
- toivomuksien jättäminen pois
- toimintaa tai oleellisia ehtoja koskemattomien vaatimusten karsiminen
- määrällisten toteamuksien muuttaminen laadullisiksi
- aiemman informaation laajentaminen
- ongelman muotoilu ratkaisuun nähden neutraalisti.

Vaikka luonnosteluprosessi aloitetaankin tavallisesti vaatimusluettelon pohjalta, on tärkeää etsiä ratkaisuja myös sen ulkopuolelta. Vaatimusluettelo itsessään antaa usein syvällisen katsauksen ongelmista, mutta liika takertuminen vaatimukseen ja toivomukseen saattaa jopa estää parhaimman mahdollisimman tuloksen saavuttamisen. Joskus vaatimusluettelossa olevat vaatimukset eivät kohdistu millään tavalla laitteen tai tuotteen toimintaan. Tällöin niiden jättämistä prosessin ulkopuolelle kannattaa pohtia kriittisesti abstrahoinnin avulla. [11, 80.]

Myöskin kokemustietoon perustuvista ennakkoluuloista ja tottumuksista luopuminen saattavat auttaa uusien parempien ratkaisujen kehittämisessä. Varsinkin uutta tuotetta kehittäessä on hyvä pitää kaikki tiet avoinna erilaisille ratkaisuehdotuksille. [11, 73.]

3.2.2 Toimintorakenteen suunnittelu

Toimintorakenteen suunnittelu kuuluu osaksi luonnosteluvaihetta ja sen avulla on tarkoitus kuvata kokonaistoimintoa eli laitteen päätoimintoa yksiselitteisesti. Kokonaistoiminto voidaan esittää lohkokaaavion muodossa (kuva 4), edellyttäen kuitenkin sitä, että kokonaistehtävä on muotoiltu abstrahointivaiheessa ydinolemuksensa mukaan. [11, 81.]

Kuva 4 Toimintorakenne kokonais- ja osatoimintoineen [11, 82.]

Kokonaistoiminto jaetaan osatoimintoihin, joiden avulla kuvataan erillisiä osasysteemejä. Osatoimintoja on tarvittaessa mahdollista jakaa vielä pienempiin osiin, joka on kannattavaa silloin kun osatoiminnot ovat monimutkaisia. [11, 82.] Toimintorakenteen laatimisen myötä eri osasysteemien erittely ja kehittäminen helpottuu. Lisäksi ajankäyttö paranee ja kustannuksissa voidaan säästää. [11, 83.]

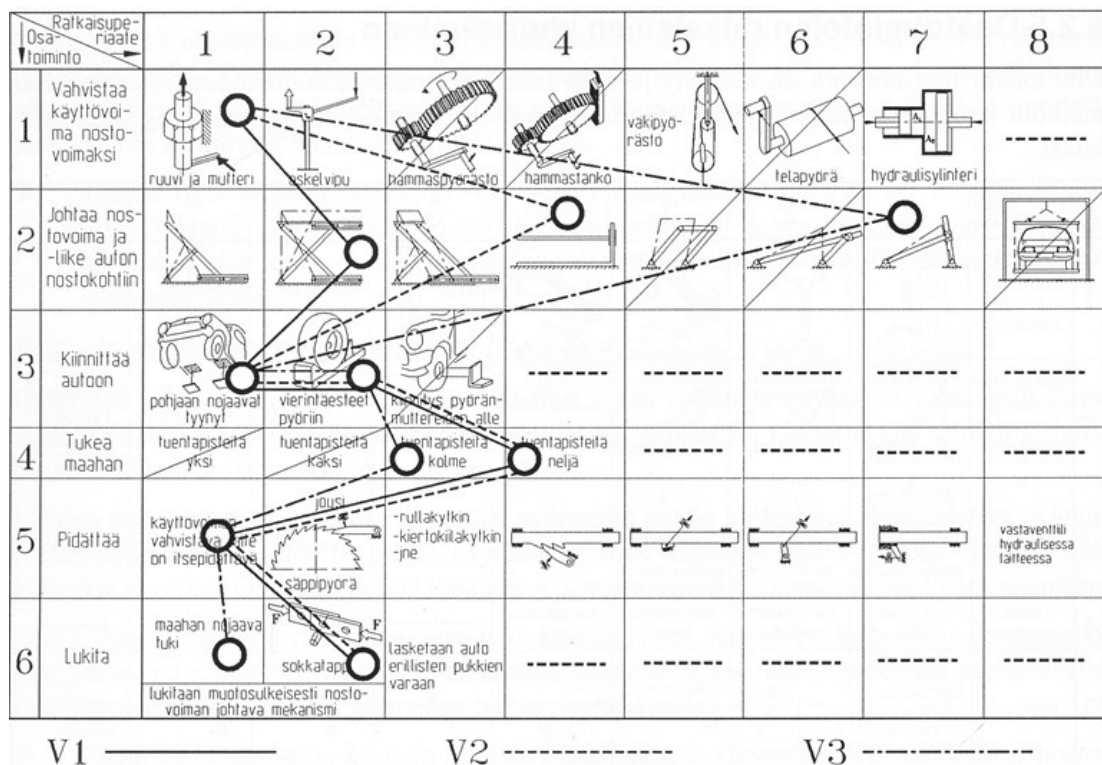
3.2.3 Vaikutuseriaatteiden ideointi ja niiden yhdistäminen

Toimintorakenteen laatimista VDI 2221 -standardissa seuraa osatoimintojen eri ratkaisuvaihtoehtojen eli vaikutuseriaatteiden ideointi. Jokaiselle osatoiminnolle pyritään luomaan useita eri ratkaisuvaihtoehtoja, jotka sisältävät toiminnon toteuttamista varten tarvittavat ominaispiirteet (fysikaaliset ilmiöt, geometriset ja aineelliset tunnusmerkit). [11, 99.]

Ratkaisuperiaatteiden ideointi voi pohjautua jo olemassa olevaan tietoon tai uusia ideoita voi syntyä matkanvarrella. Olemassa olevaa informaatiota ratkaisuperiaatteiden ideointiin voi etsiä kirjallisuudesta, tutkimuksista, luonnon

järjestelmässä esiintyvistä ratkaisuista, tunnetuista teknisistä ratkaisuista tai aiemmin tehdyistä mittauksista ja kokeista. Informaatiota jatkojalostamalla on mahdollista päästä parhaaseen mahdolliseen tulokseen. [11, 99.]

Kun jokainen osatoiminto on käsitelty ja ratkaisuvaihtoehtoja kehitelty tarpeeksi, voidaan siirtyä yhdistelemään ja jäsentelemään osatoimintoja kokonaisuuksiksi morfologisen laatikon (kuva 5) avulla. Ennen tätä kannattaa kuitenkin pohtia kriittisesti eri ratkaisuvaihtoehtojen soveltuvuutta sekä toimivuutta, ja tarvittaessa jättää osa niistä prosessin ulkopuolelle. [12, 89.]

Kuva 5 Morfologinen laatikko [12, 89.]

Vaikutusperiaatteiden yhdistäminen vaikutusrakenteeksi ei ole aina yksinkertainen prosessi, vaan osatoiminnoille voi olla ideoitu useita hyviä ratkaisuehdotuksia. Tyypillinen tapa toteuttaa osatoimintojen ratkaisuehdotuksien yhdistely on valita jokaisesta osatoiminnosta mielenkiintoisimmat ja rationaalisimmat ratkaisuvaihtoehdot. Tämän jälkeen niitä yhdistelemällä luodaan sopiva määrä vaikutusrakenteita. Näiden yhdistelmien on oltava konkreettisesti toteutettavissa ja mahdollisimman järkeviä. [12, 96.]

3.2.4 Ratkaisumuunnelmien valinta ja pisteytys

Luotujen ratkaisumuunnelmien arviointi on koko suunnitteluprosessin kannalta tärkeää, sillä tällä tavoin voidaan selvittää, miten hyvin ne vastaavat asetettuja vaatimuksia. Yksinkertainen ja toimiva metodi ratkaisumuunnelmien arvosteluun on valintalista (kuva 6). [11, 140.]

Valintalistaan kootaan suunnitteluprosessin aikana laadittuja dokumentteja ja listataan vaatimusluettelon tärkeimpiä kriteereitä. Tämän jälkeen listaan merkitään kuvan 6 mukaisesti, kuinka hyvin eri ratkaisumuunnelmat täyttävät asetetut vaatimukset. [12, 90.]

Valintalistan avulla päätetään myös, kehitetäänkö ratkaisumuunnelmia eteenpäin, karsitaanko muunnelma kokonaan pois vaihtoehdoista, tarvitaanko muunnelmaan lisää informaatiota tai onko vaatimuslistaa täydennettävä. Valintalissassa voidaan myös tarvittaessa kommentoida ja perustella tehtyjä ratkaisuja. [11, 133.]

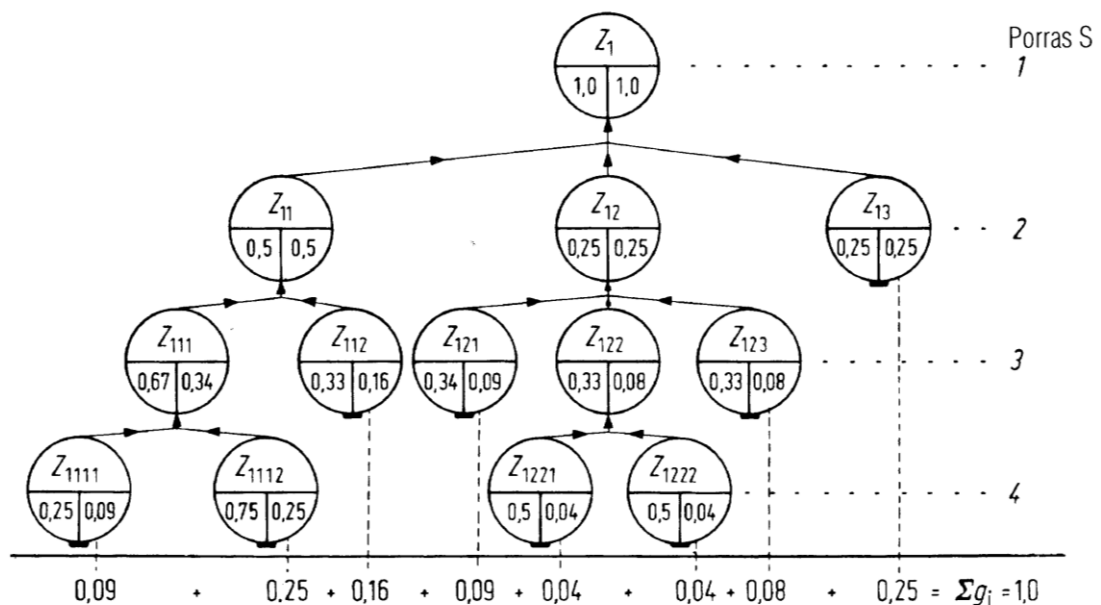
		Valintakriteerit:						Päätökset:	
		(+) kyllä (-) ei (?) tiedon puute (!) vaatimuslista tarkistettava						(+) kehitetään eteenpäin (-) karsitaan (?) hankitaan lisää tietoa (!) muutetaan vaatimuslistaa	
Ratkaisuvalinnat	Tehtävän asetusta vastaava								
	Toteutuskelpoisuus hyvä								
	Täyttää kiinteät vaatimukset								
	Kustannukset sallituissa rajoissa								
	Valittomat turvallisuusvaatimukset täyttävä								
	Helppo käyttää								
	Huomautukset, perustelut								
	A	B	C	D	E	F			
V1	+	+	+	?	+	+		+	
V2	+	+	+	?	+	+		+	
V3	+	+	+	+	+	+		+	
V4	+	?	+	+	?	-	Nostovaihe vaikea ja aikaa vievä	-	
V5	+	-	+	?	+	+	Tarvittava nostovoima alkuvaiheessa suuri (-> järeä rakenne -> tilaongelmia)	-	
V6	+	-	+	-	+	+		-	

Kuva 6 Ratkaisumuunnelmien valintalista [12, 90.]

Jotta lopullinen päätös luonnoksista voitaisiin tehdä, tarvitsee niitä jatkojalostaa konkreettisempaan muotoon. Tällä tavoin voidaan myös varmistua siitä, että valintalistan avulla tehdyt päätökset ovat oikeita. [12, 91.]

Useimmiten toimintorakenteen pohjalta kehitetyt ratkaisumuunnelmat painottuvat teknillisen toiminnon toteuttamiseen. Kokonaisuuden kannalta valintoja tehtäessä on tärkeää huomioida kokonaisvaltaisesti myös talouteen, turvallisuuteen, ergonomiaan, kuljetukseen ja käyttöön liittyviä kriteereitä. [11, 140.]

Pisteytykseen perustuva ratkaisumuunnelmien arviointimetodi on usein toimiva ratkaisu, kun halutaan varmistua siitä, että tehdyt valinnat perustuvat objektiiviseen päätöksentekoon. Tavoitteille ja niiden osakriteereille asetetaan painokertoimet. Kun jokaisen tavoitteen painokertoimet kerrotaan keskenään, saadaan varsinainen painoarvo. Alla olevassa kuvassa 7 on esitetty tavoitteiden painokertoimien määrittäminen VDI 2221:n mukaan. [11, 140.]

Kuva 7 Tavoitteiden painokertoimien määrittäminen [11, 143.]

Jotta ratkaisumuunnelmat saataisiin pisteytettyä, käytetään apuna pisteytystaulukkoa (kuva 9). Jokainen ratkaisumuunnelma pisteytetään arvostelukriteereihin nähden ja lopuksi kerrotaan edellisen työvaiheen painokertoimella. Eri

ratkaisumuunnelmien arvostelupisteet ja painotetut arvot lasketaan yhteen, jolloin saadaan lopputuloksena kokonaispisteet. [11, 142–143.]

Arvo	Merkitys	Arvo	Merkitys
0	sopimaton	6	hyvä, pieniä puutteita
1	puutteellinen	7	hyvä ratkaisu
2	vaikea ratkaisu	8	erittäin hyvä
3	hyväksyttävä	9	yli tavoitteen
4	riittävä	10	ideaaliratkaisu
5	tydyttävä		

Kuva 8 Arvostelupisteiden merkitys [12, 94.]

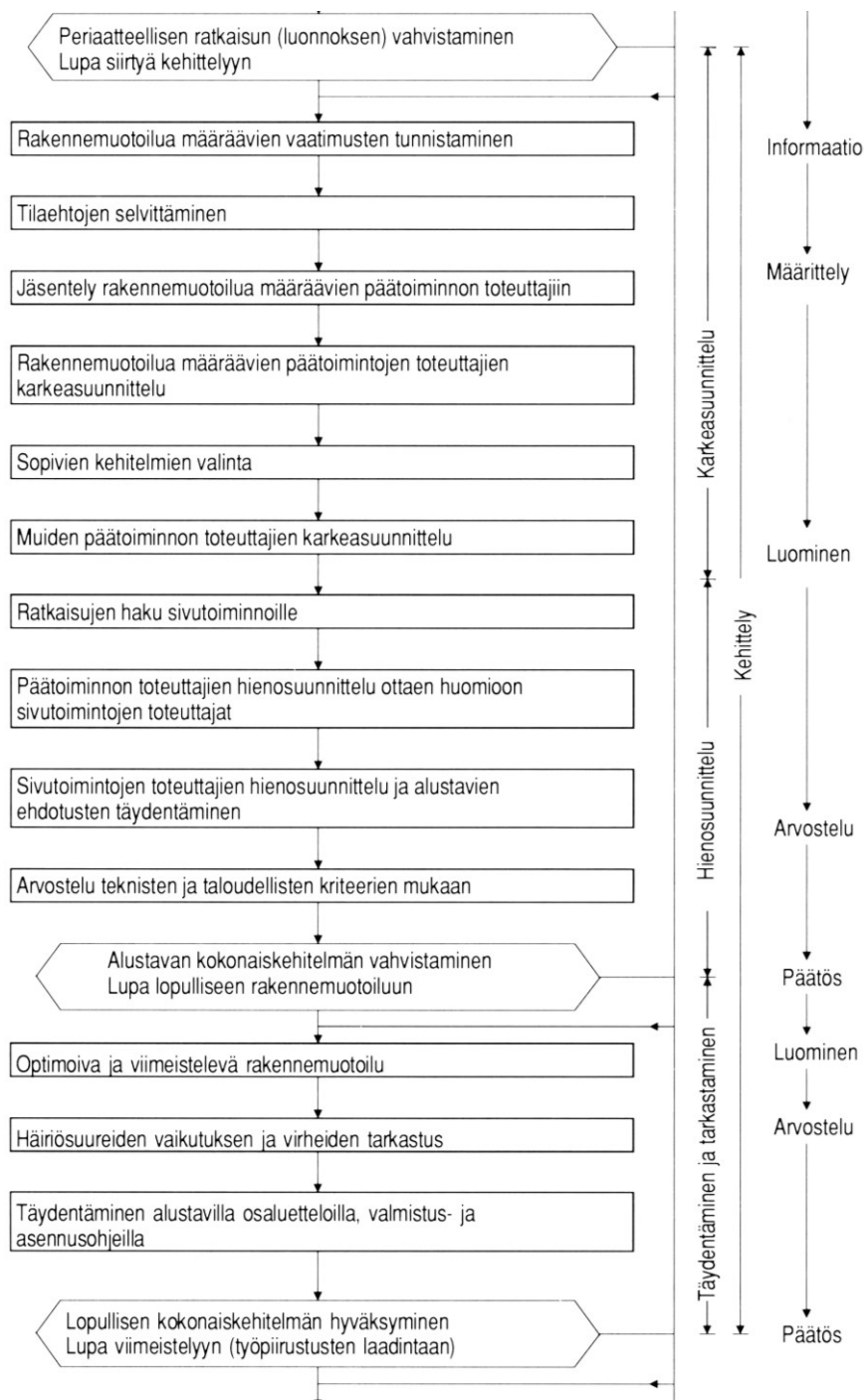
Arvostelukriteerit	Painokerroin g_i	Vaihtoehto V1		Vaihtoehto V2		Vaihtoehto V3	
		Arvo w_j	Arvo $g_i w_j$	Arvo w_j	Arvo $g_i w_j$	Arvo w_j	Arvo $g_i w_j$
Toteutustapa yksinkertainen	0,03	6	0,18	7	0,21	8	0,24
Vähän kuluvia osia	0,04	5	0,20	7	0,28	7	0,28
Vähän ulkoisia häiriöitä	0,03	5	0,15	6	0,18	6	0,18
Korkea mekaaninen varmuus	0,15	6	0,90	6	0,90	6	0,90
Käyttäjistä riippumaton turvallisuus	0,15	7	1,05	7	1,05	6	0,90
Yksinkertainen osien valmistus	0,14	6	0,84	6	0,84	7	0,84
Yksinkertainen asennus	0,06	6	0,36	6	0,36	8	0,48
Ei haittaa työskentelyä	0,12	8	0,96	8	0,96	8	0,96
Helppo käyttää	0,12	6	0,72	6	0,72	6	0,72
Säilytys helppo	0,06	6	0,36	5	0,30	7	0,42
Halpa	0,10	2	0,20	2	0,20	4	0,40
	$\Sigma g_i = 1,0$	$\Sigma w_j = 63$ $\Sigma g_i w_j = 5,92$	$\Sigma w_j = 66$ $\Sigma g_i w_j = 6,00$	$\Sigma w_j = 73$ $\Sigma g_i w_j = 6,32$			

Kuva 9 Ratkaisumuunnelmien pistearvostelu [12, 94.]

Laskettujen kokonaispisteiden avulla on mahdollista arvioida ratkaisumuunnelmien paremmuutta ja valita, mitä ratkaisuvaihtoehtoa jatkojalostetaan eteenpäin kehittelyvaiheessa. Laskennassa käytettävien arvostelupisteiden merkitykset on esitetty kuvassa 8. [12, 93–94.]

3.3 Kehittely

Suunnitteluprosessin kehittelyvaihe pitää sisällään rakenteen kehittämistä vaikutusrakenteen pohjalta. Edellytyksenä kehittelyvaiheeseen siirtymiseen on luonnoksen vahvistaminen. Kehittelyssä pääpaino on konkreettisisessa rakenne-
muotoilussa, jossa tukeudutaan tavallisesti luonnosvaiheen aikaansaannoksiin. Kehittelyvaiheen työvaiheet on esitetty alla olevassa kuvassa 10. [11, 176.]

Kuva 10 Kehittelyn työvaiheet [11, 178.]

Kehittelyn työvaiheet voidaan jakaa kolmeen eri päävaiheeseen, joita ovat [11, 178.]:

- karkeasuunnittelu
- hienosuunnittelu
- täydentäminen ja tarkastaminen.

Kehittelyvaiheen työaskeleet eivät etene välttämättä samalla tavalla ja nopeudella kuin luonnosteluvaiheessa. Työvaiheet täydentävät toisiaan ja voivat vaikuttaa toisiinsa niin, että joudutaan tekemään korjaavia työaskelia. Tavallisesti eri osatoimintoja pyritään kehittämään samanaikaisesti, jolloin mahdolliset suuret muutokset pystytään ehkäisemään. [11, 176–177.]

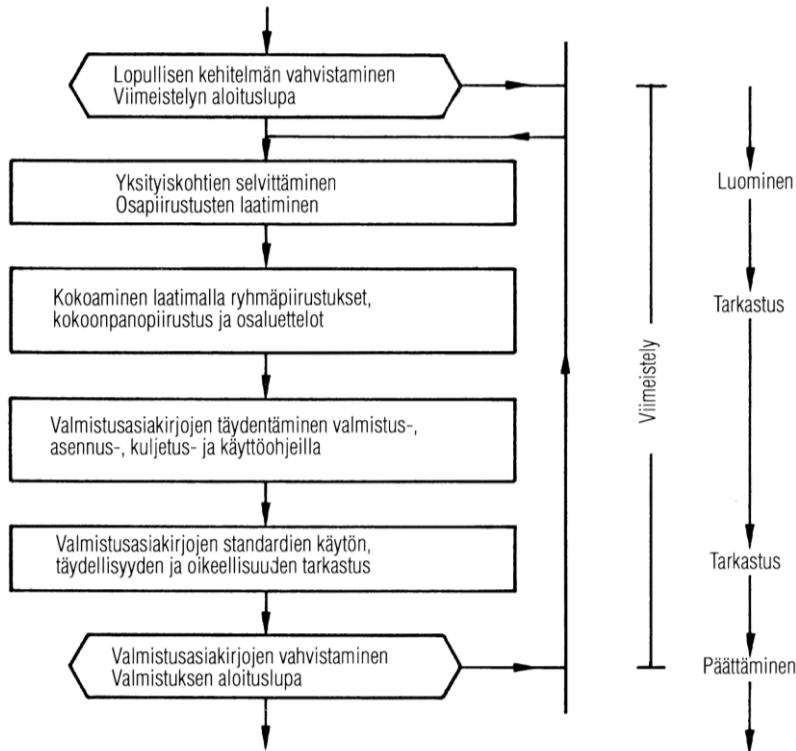
Kehittelyn tavoitteena on kehittää tuotteen rakenne yksikäsitteiseksi ja täydelliseksi niin teknisestä kuin taloudellisestakin näkökulmasta. Lisäksi pyritään saattamaan tuote siihen vaiheeseen, että jäljelle jäävät ainoastaan tuotteen dokumentointiin sekä muiden asiakirjojen päivittämiseen liittyvät tehtävät. Siihen päästäkseen tarvitaan paljon yksityiskohtaisen tiedon hankintaa ja kehittelyä. [11, 176.]

Useiden eri luonnosten laatiminen kuuluu myös kehittelyvaiheeseen. Luonnosten kautta esimerkiksi osatoimintojen yhteensopivuuden tutkiminen, päämittojen määrittäminen ja materiaalin valinta helpottuvat. Hyödyntämällä nykyaikaisia CAD-järjestelmiä luonnostelussa ja kehittelyssä, saavutetaan monia hyötyjä. Esimerkiksi tuotteen muokkaus tarvittaessa on moninkertaisesti nopeampaa, ja viimeistelyvaiheen dokumentointi helpottuu huomattavasti. [11, 176.]

Kehittelyvaihe päättyy rakennemuodon vahvistamiseen, jossa aikaansaannoksia peilataan luonnosteluvaiheen tapaan vaatimuksiin ja tavoitteisiin. Kun lopullinen päätös on tehty ja rakennemuoto vahvistettu, voidaan siirtyä viimeistelyvaiheeseen. [11, 180.]

3.4 Viimeistely

Viimeistelyvaiheessa tekeminen painottuu valmistusdokumenttien laadintaan. Lisäksi sen aikana laaditaan myös muita tarvittavia tuotedokumentteja, kuten käyttö-, huolto- ja kunnossapito-ohjeita. VDI 2221 -standardin mukaisen viimeistelyvaiheen työaskeleet on esitetty kuvassa 11. [11, 458.]

Kuva 11 Viimeistelyn työvaiheet [11, 459.]

Viimeistelyvaihe alkaa suunnittelulla, jossa kokoonpanorakennetta täydennetään lopullisilla määräyksillä. Näitä voivat olla muun muassa tuotteen mitoitus, pinnanlaatuun, valmistusmahdollisuuksiin tai kustannuksiin liittyvät tekijät. Vaikka viimeistelyvaihe pitää sisällään vähemmän työvaiheita kuin esimerkiksi kehittämissä vaiheissa, voidaan silti joutua palaamaan työaskelissa taaksepäin ongelmien ilmetessä. [11, 458–459.]

Kun tuotteen suunnitteluun liittyvät yksityiskohdat on selvitetty, voidaan viimeistelyssä siirtyä tuotteen dokumentointiin. Valmistuksen suunnittelu ja sen ohjaus tuotantoon voidaan tehdä viimeistelyvaiheen dokumenttien pohjalta, jos niiden laatiminen ja päivittäminen on suoritettu asianmukaisesti. Helpottaakseen

dokumentointiprosessia kannattaa suunnittelussa hyödyntää CAD-järjestelmiä ja päivittää dokumentteja aina sitä mukaa kun muutoksia tulee. [11, 459.]

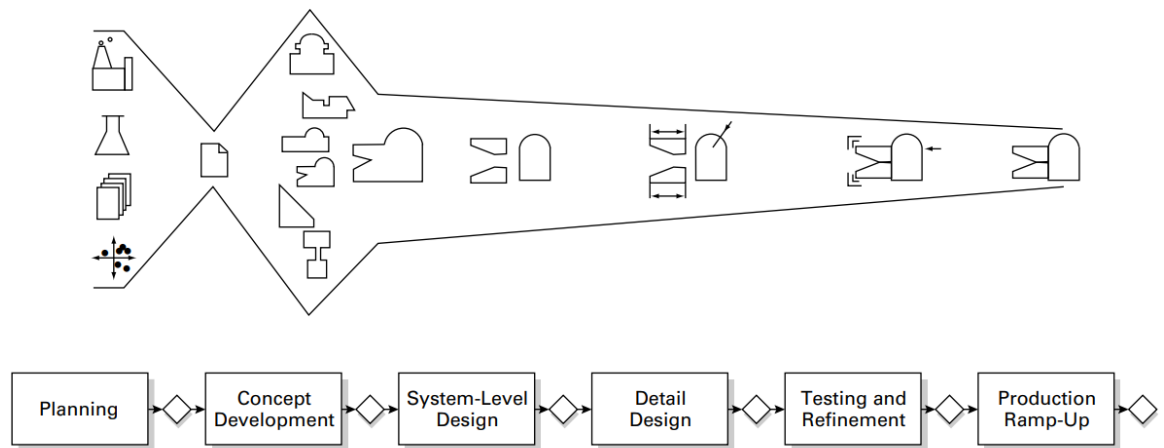
Viimeistelyvaiheen lopputuloksena valmistusmenetelmät lyödään lopullisesti lukkoon ja suoritetaan kaikki tarvittava tuotedokumentointi. Suunnittelun pohjalta tehty tuotedokumentointi käsittää osa-, osakokoonpano- ja kokoonpanopii- rustukset sekä osaluettelon, jota voidaan kehittäelyvaiheen jälkeen hyödyntää esimerkiksi tilauksien yhteydessä. [11, 459.]

Viimeistelyvaiheen tavoitteena on saattaa tuote huolellisesti valmiiksi niin, että sen tekninen toiminta on taattu ja valmistukseen, valmistusvirheisiin, kustannuksiin sekä laatuun vaikuttavat tekijät on huomioitu perinpohjaisesti. Kun kaikki edellä mainituista on hoidettu kuntoon, voidaan antaa lupa tuotteen valmistuksen aloittamiselle. [11, 458.]

4 Ulrich & Eppinger -tuotekehitysprosessi

Ulrich & Eppinger -tuotekehitysprosessin ovat kehittäneet yhdessä amerikkalaiset insinöörit Karl T. Ulrich ja Steven D. Eppinger. Menetelmän mukainen tuotekehitysprosessi koostuu kuudesta eri päävaiheesta (kuvio 2), jotka ovat suunnittelu, konseptin kehittäminen, järjestelmätason suunnittelu, yksityiskohtainen suunnittelu, testaus ja viimeistely sekä tuotannon käynnistäminen. [13, 13–16.]

Jokaista prosessin vaihetta seuraa niin sanottu portti, jossa tarkastellaan aikaansaannoksia ja koostetaan yhteenveto vaiheen aikaansaannoksista. Näiden jälkeen arvioidaan tilannetta ja päätetään, ollaanko valmiita siirtymään seuraavaan suunnitteluprosessin vaiheeseen. [5, 47.]

Kuvio 2 Ulrich & Eppinger -tuotekehitysprosessin vaiheet [13, 14.]

4.1 Tehtävän selvittäminen

Tuotekehitysprosessi lähtee liikkeelle varsinaisen tehtävän selvittämisestä, jossa selvitetään minkä tyyppistä tuotetta ollaan lähtemässä kehittämään. Heti alkuvaiheessa tuotteelle luodaan yksinkertainen ja lyhyt kuvaus, jota kutsutaan Ulrich & Eppinger -menetelmän mukaisesti alkusuunnittelukatsaukseksi (engl. Mission Statement). Tyypillisesti katsaus on pituudeltaan yhden A4-sivun mittainen. [5, 50.]

Alkusuunnittelukatsauksessa käydään tavallisesti läpi tärkeimpiä kehitysprosessiin liittyviä asioita, kuten lyhyt kuvaus suunniteltavasta tuotteesta, prosessin keskeisiä tavoitteita, tuotteen markkinointiin liittyviä asioita sekä prosessia rajaavia tekijöitä. Alkusuunnittelukatsaus toimii eräänlaisena ohjeena tuotekehityksen parissa työskenteleville. Ulrich & Eppinger -menetelmän mukainen alkusuunnittelukatsaus on esitetty kuvassa 12. [13, 67–68.]

Mission Statement: Multifunctional Office Document Machine	
Product Description	• Networkable, digital machine with copy, print, fax, and scan functions
Benefit Proposition	• Multiple document processing functions in one machine • Connected to office computer network
Key Business Goals	• Support Xerox strategy of leadership in digital office equipment • Serve as platform for all future B&W digital products and solutions • Capture 50% of digital product sales in primary market • Environmentally friendly • First product introduction 4th Q 1997
Primary Market	• Office departments, mid-volume (40–65 ppm, above 42,000 avg. copies/mo.)
Secondary Markets	• Quick-print market • Small “satellite” operations
Assumptions and Constraints	• New product platform • Digital imaging technology • Compatible with CentreWare software • Input devices manufactured in Canada • Output devices manufactured in Brazil • Image processing engine manufactured in both the United States and Europe
Stakeholders	• Purchasers and users • Manufacturing operations • Service operations • Distributors and resellers

Kuva 12 Esimerkki alkusuunnittelukatsauksesta [13, 67.]

Tuotekehitysprosessin alkuvaiheessa on hyvä esittää myös muutamia perusteita sille, miksi juuri kyseinen tuote olisi järkevää kehittää, ja minkä vuoksi asiakkaat olisivat valmiita hankkimaan sen. Jo alkuvaiheessa on hyvä huomioida liiketoimintaan vaikuttavia asioita, kuten projektin aikataulu, kulut ja laatuasiat. [5, 52.]

Itse suunnittelun kannalta on tärkeä alkaa kerätä lähtötietoja, joiden perusteella tuotetta pystytään alkaa suunnitella. Selvittämisvaiheen tiedonkeräyksessä voidaan hyödyntää useita eri menetelmiä. Tyypillisimpiä tiedonkeruun menetelmiä ovat haastattelut ja asiakkaan kanssa käydyt keskustelut. [5, 59.]

Tuotekehitysprojektin käynnistämisen vaihe päättyy kehityspäätökseen, jonka hyväksymisen edellytyksinä ovat esimerkiksi tuotteen kannattavuus ja toteuttamisen mahdollisuus. Jotta kehityspäätökselle on hyvät perustelut, on asiaan liittyen tehtävä kattavia esiselvityksiä. [5, 55.]

4.2 Konseptisuunnittelu

Tuotekehitysprojektin asettamisen jälkeen siirrytään konseptisuunnittelun vaiheeseen, joka pitää sisällään asiakkaan tarpeiden tunnistamista, ideointia, luonnostelua. Konseptisuunnitteluvaiheen tuloksena syntyy tuotteen karkea luonnos, josta ilmenee tuotteen toimintaperiaate. [5, 61.]

Tuotekehityksen kannalta asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen on hyvin tärkeää, sillä asiakkaat pystyvät antamaan kokemusperäistä informaatiota sekä kertomaan tarpeistaan sekä aiemmin esiintyneistä ongelmista. [5, 62.] Tarpeiden selvittämisessä menetelminä voidaan käyttää esimerkiksi kyselyitä, ryhmäkeskusteluita tai haastatteluja. Asiakkaan tarpeita selvitettäessä voidaan hyödyntää taulukkoa, johon saatuja tietoja kerätään. [13, 118–119.]

Ulrich & Eppinger -tuotekehitysmenetyksessä asiakkaan tarpeet muodostetaan tarvelauseiksi, joiden avulla pyritään yksinkertaistamaan asiakkaan toiveita ja vaatimuksia. Tarvelauseita syntyy usein paljon, joten niistä on osattava karsia ylimääräiset pois. Sopiva määrä tarvelauseita on noin 20 kappaletta. [5, 67.]

Kun tarvittava määrä tarvelauseita on kasassa, tuotekehitysprosessi etenee spesifikaatioiden määrittämisen vaiheeseen (kuva 13), jossa tarvelauseille määritetään niitä vastaavat tekniset ominaisuudet. Spesifikaatiossa tarvelauseille muodostetaan suure ja siihen liittyvä arvo. Suureiden arvot voivat olla joko numeerisia tai sanallisia. [5, 73.]

Tarvelause	Spesifikaatio	Mittayksikkö
Edullinen hinta	Hinta	€
Kevyt käyttää	Massa	g
Helppo puhdistaa	Pinnankarheus	Ra
Ergonominen	Ergonominen	Subj.
Kestävä	Materiaalin myötölujuus	MPa
Värikäs	Värien lkm	kpl
Säädettävä	Säädettävyyismahdollisuuksien lkm.	kpl
Monikäyttöinen	Käyttötapojen lkm.	kpl

Kuva 13 Spesifikaatioiden määrittäminen [5, 74.]

Benchmarkkaus (engl. benchmarking) on suunnittelun apuvälineenä käytettävä metodi, jota käytetään etenkin silloin kun markkinoilla on jo olemassa vastaavanlaisia tai verrattavissa olevia tuotteita. Sen avulla omaa tuotetta verrataan kilpailijan tai jopa usean kilpailijan tuotteisiin, ja arvioidaan oman tuotteen suorituskykyä niihin nähden. Lisäksi benchmarkkauksen avulla voidaan löytää hyödyllistä tietoa, mitä voidaan hyödyntää oman tuotteen suunnittelussa. Benchmarkkauksen avulla saadaan yleensä selvitettyä, mihin asiakastarpeisiin kannattaa kiinnittää erityistä huomiota tuotetta suunniteltaessa. [5, 74.]

Laatukaaviota (engl. Quality Function Deployment) käytetään apuna konseptisuunnittelussa. Sen avulla asiakastarpeiden muuttaminen mitattaviksi tarpeiksi onnistuu kohtuullisen helposti, ja samalla on myös mahdollista vertailla tuotetta kilpailijoiden tuotteisiin. Laatukaaviossa mitattavat tarpeet asetetaan tärkeysjärjestykseen, ja sen perusteella voidaan tehdä päätöksiä, mihin suuntaan suunnittelua lähdetään viemään. [5, 79, 81.]

Kun asiakastarpeita on selvitetty riittävästi, voidaan aloittaa tuotteen luonnosteluprosessi. Kerättyjen tietojen pohjalta on tarkoitus luoda malli tai malleja, jotka esittävät mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja tuotteen eri toiminnoille. Niiden avulla eri ratkaisuvaihtoehtojen arvioiminen helpottuu. Toimintorakenteen laatiminen luonnosteluprosessin aikana helpottaa eri osatoimintojen hahmottamista ja auttaa ratkaisuvaihtoehtojen kehittämisessä. [5, 101.]

Vaikka CAD-järjestelmien käyttöä nykyään suositaan, ei luonnostelu aina onnistu ilman konkreettista paperille hahmottelua. Tehtyjen luonnoksien ei tarvitse olla täydellisiä, sillä ne ovat harvoin lopullisia. Useasti tuotteen lopullinen toimintorakenne voi muodostua useiden eri luonnosten yhdistelmästä. [5, 101.]

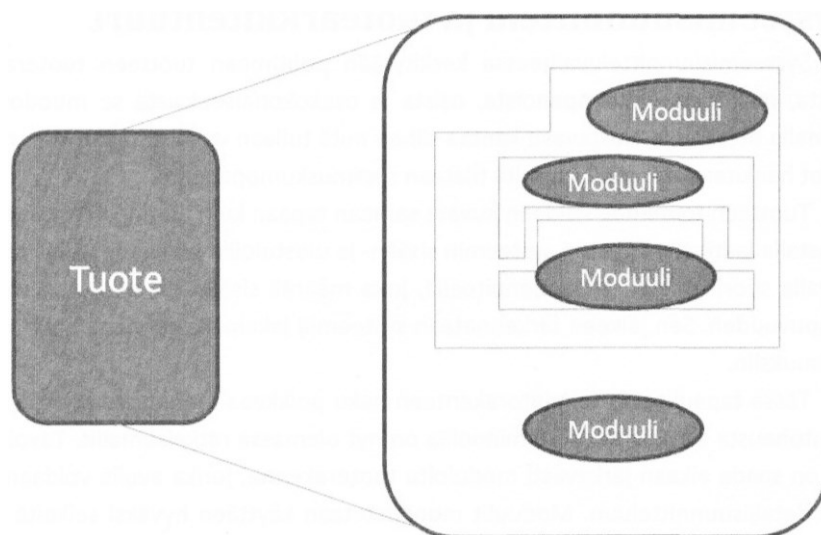
Erilaisia luonnoksia voi syntyä luonnosteluvaiheen aikana paljon ja niitä joudutaan usein karsimaan ennen jatkokehitykseen siirtymistä. Tällöin voidaan tukeutua eri analysointimenetelmiin. Luonnoksia voidaan peilata esimerkiksi asiakkaan asettamiin vaatimuksiin tai hyödyntää jotakin olemassa olevaa matemaattista mallia luonnosten vertailuun. Lisäksi luonnoksia voidaan arvioida esimerkiksi markkinatutkimuksien perusteella. [5, 109.]

4.3 Systemisuunnittelu

Systemisuunnittelua voidaan pitää eräänlaisena kehittälyvaiheena, jossa pääpaino on tuoterakenteen suunnittelussa. Tarkoituksena on selvittää minkälaisista osista, osakokonaisuuksista ja kokoonpanoista tuote tulee koostumaan. [5, 121.]

Systemisuunnitteluvaiheessa on tarkoitus laatia tuotteelle järkevästi moduloitu tuoterakenne, jonka kehittämistä on mahdollista jatkaa suunnittelun myöhemmissä vaiheissa. Luonnosteluvaiheessa luotua toimintorakennetta voidaan päivittää tarvittaessa, ja osakokoonpanoja kehitettäessä voidaan hyödyntää toimintorakenteen kaltaisia kaavioita suunnittelun apuna. Toimintorakenteen ollessa selvillä voidaan tuote jakaa moduuleihin, jotka toteuttavat tuotteen toimintoja. [5, 121.]

Tuotteen kehittäminen moduuleittain (kuva 14) tuo useita hyötyjä, sillä moduloinnin avulla tuotteiden massaräätälöinti helpottuu, ja tuotteita on mahdollista valmistaa yhä useamman asiakkaan tarpeisiin. Moduloinnin lisäksi suunnitteluvaiheessa on hyvä ottaa huomioon tuotteen valmistettavuuteen, käytettävyyteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat. Valmistettavuuteen liittyen voidaan esimerkiksi määrittellä alustavasti, mitä osia valmistetaan itse ja mitkä hankitaan tavarantoimittajilta. [5, 122–123.]

Kuva 14 Tuotteen jako moduuleihin [5, 122.]

Tuotteen valmistettavuuteen liittyviä suunnittelumetodeja ovat DFA (Design for Assembly) ja DFMA (Design for Manufacturing and Assembly). Näitä menetelmiä hyödyntämällä tuotteen valmistus ja kokoonpano helpottuvat, kun kaikki oleellinen otetaan huomioon jo varhaisessa suunnittelun vaiheessa. [13, 255.]

Systeemisuunnitteluvaiheen tuloksena syntyy alustava suunnitelma tuotteen pääkokoonpanosta. Se voidaan esittää erilaisten kaavioiden, piirrosten tai 3D-mallien avulla. Systeemisuunnittelun vaihe on tärkeä koko suunnitteluprosessin kannalta, sillä se vaikuttaa merkittävästi tuotteen lopulliseen rakenteeseen. [5, 121.]

4.4 Detaljisuunnittelu

Detaljisuunnitteluvaihe pitää sisällään nimensä mukaisesti tuotteen rakenteiden yksityiskohtaista suunnittelua ja vahvistamista. Esimerkiksi lopulliset materiaali-valinnat, valmistusmenetelmät, tuotteen mitoitus ja toleranssit lyödään tässä vaiheessa lukkoon. [13, 15.]

Detaljisuunnitteluvaiheessa suoritetaan myös 3D-mallien viimeistely. Tarvittavat mitoitukset ja toleranssit päivitetään ajan tasalle, ja suoritetaan tarvittavat lujuustarkastelut. Tarvittaessa mitoituksia voidaan joutua muuttamaan niin, että ne täyttävät vaatimukset. Kun mallit on saatu viimeistelyä, voidaan suorittaa niiden dokumentaatio, joka pitää sisällään osa-, osakokoonpano- ja kokoonpanopiirustusten laatimista. [5, 131.]

Dokumentaatio voi tapahtua myös ilman varsinaisten piirustusten laadintaa, jos hyödynnetään malliin perustuvaa määrittelyä (MBD). Tällöin informaation hyödyntäminen helpottuu ja inhimillisten virheiden määrä vähenee. 3D-malliin määritettyjä tietoja voidaan hyödyntää suoraan esimerkiksi tuotannossa ja mittauksessa. [14.]

Detalji suunnitteluvaiheen tuloksena on aikaansaatu dokumentaatio tuotteen valmistuksen aloitusta varten sekä laadittu muita tuotteeseen liittyviä dokumentteja, kuten huolto-, kunnossapito- ja käyttöohjeita. [5, 148.]

4.5 Testaus ja parannus

Testaus ja parannusvaiheessa tuotteesta valmistetaan prototyyppi, jonka avulla voidaan arvioida tuotteen toimintaa sekä asetettujen tavoitteiden ja vaatimusten toteutumista. Tuotetta voidaan myös testata simuloinnin avulla tapauksissa, joissa prototyyppiä ei voida valmistaa. Esimerkiksi tuotteen suuri koko voi olla esteenä prototyypin valmistamiselle. [5, 195.]

Jos testausta halutaan suorittaa konkreettisella tasolla, voidaan tuotteesta valmistaa esimerkiksi vain kriittisimpiä komponentteja ja testata niiden toimintaa. Toinen vaihtoehto on valmistaa tuotteesta pienoismalli sopivassa mittakavassa. [5, 197.]

Havaittaessa ongelmia tai kehityksen kohteita, muutetaan rakenteita niin, että ne täyttävät vaatimukset. Kun tuote on testattu ja paranneltu valmiiksi, päivitetään vielä kaikki tarvittavat dokumentit ajan tasalle. Projekti katsotaan luovutetuksi, kun projektin tuloksena toteutettu tuote on saatu valmistukseen ilman ongelmia. [5, 56.]

4.6 Tuotannon käynnistäminen

Tuotekehitysprosessin päätteeksi voidaan siirtyä tuotannon käynnistämisvaiheeseen, jonka alussa tyypillisesti ajetaan niin sanottu nollasarja, jonka avulla nähdään, liittyykö tuotteen valmistamisprosessiin vielä jotakin ongelmia. Tarvittaessa valmistusprosessia muutetaan toimivampaan suuntaan. Kun valmistusprosessi on saatu sujuvaksi, laatuongelmia ei esiinny ja tuotteiden valmistaminen ei tuota ongelmia, voidaan suunnitteluprosessi lopettaa. [13, 16.]

5 Mittauslaitteiston suunnitteluprosessi

Karsintavoimien mittauslaitteiston suunnitteluprosessi aloitettiin heti opinnäytetyön toimeksiannon jälkeen. Suunnitteluprosessissa pyrittiin hyödyntämään työn kirjallisuusosiossa käsiteltyjä tuotekehityksen oppeja. Suunnittelun työvaiheet on esitetty alapuolella kronologisessa järjestyksessä.

5.1 Tehtävän selvittely

Karsintavoimien mittauslaitteiston suunnitteluprosessi päätettiin toteuttaa mukaillemalla edellä esiteltyä Ulrich & Eppinger -tuotekehitysmenetelmää ja VDI 2221 -standardin mukaista suunnitteluohjetta. Näistä menetelmistä valittiin tärkeimmät työvaiheet, joita myöhemmin sovellettiin karsintavoimien mittauslaitteiston suunnittelussa.

Suunniteltavaa mittauslaitteistoa ei ollut tarkoitus saattaa markkinoille, joten tuotekehitysprojektista jätettiin ulkopuolelle markkinointiin liittyvät työvaiheet. Samasta syystä myös tuotannon valmisteluun ja käynnistämiseen liittyvät työvaiheet jätettiin projektin ulkopuolelle.

Suunnitteluprosessi alkoi tehtävän selvittelyllä, jossa kartoitettiin mittauslaitteistolle haluttuja ominaisuuksia. Selvittelyvaiheessa toimeksiantajan kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä ja hahmoteltiin suunniteltavaa laitetta.

5.1.1 Alkusuunnittelukatsaus

Alkusuunnittelukatsauksen laatiminen aloitettiin heti suunnitteluprojektin käynnistyttyä ja sen sisältö koottiin pääasiassa Waratah OM Oy:n kanssa käytyjen sähköpostiviestien sekä Microsoft Teams -sovelluksen välityksellä käytyjen keskusteluiden perusteella.

Laadittu dokumentti haluttiin pitää mahdollisimman lyhyenä ja ytimekkäänä, joten sen pohjana hyödynnettiin Esa Hietikon ”Tuotekehitystoiminta” kirjassa esitettyä Ulrich & Eppinger -tuotekehitysmenetelmään perustuvaa asiakirjamallia.

Alkusuunnittelukatsauksessa mittauslaitteistolle laadittiin lyhyt kuvaus sen toiminnasta, projektille asetettiin kolme merkittävää tavoitetta ja mainittiin, että tuotetta ei suunnitella markkinoille, vaan Waratah OM Oy:n omaan tutkimuskäyttöön. Lisäksi suunnittelutyölle asetettiin muutamia reunaehtoja, joita työn toimeksiantaja oli halunnut, ja määritettiin suunniteltavan laitteiston sidosryhmät. Alkusuunnittelukatsaus on esitetty tämän opinnäytetyön liitteessä 1.

5.1.2 Vaatimusluettelo

Vaatimusluettelon (liite 2) aikaansaamiseksi kerättiin tarvittavia vaatimuksia ja toivomuksia niin paikan päällä kuin myös Teams -sovelluksen kautta käytyjen keskusteluiden pohjalta. Waratah OM Oy:n kanssa käytiin useita palavereja, joissa pyrittiin selvittämään yrityksen vaatimuksia ja toivomuksia suunniteltavaan mittauslaitteeseen liittyen.

Vaatimusluettelo laadittiin käyttäen apuna VDI 2221 -standardin mukaista asiakirjamallia. Vaatimuksia pyrittiin ryhmittelemään heti alusta alkaen, jotta niiden käsitteleminen olisi myöhemmässä vaiheessa helpompaa. Vaatimusluettelo päädyttiin jakamaan 12 osaan, joista itse laitteen toiminnan kannalta tärkeimmiksi valikoituivat voimantuotto sekä komponentit.

Lisäksi vaatimukset jaoteltiin toivomuksiin, vähimmäisvaatimuksiin ja kiinteisiin vaatimuksiin. Näiden perusteella pystyttiin myöhemmässä vaiheessa määrittämään, mitkä tekijät ovat olennaisia laitteen lopullisen toimintorakenteen kannalta.

Suunnitteluprosessin aikana vaatimusluetteloä esiteltiin Waratah OM Oy:lle ja sitä muokattiin ja täydennettiin keskustelujen pohjalta asiakkaan haluamaan suuntaan. Vaatimusluetteloä päivitettiin myös suunnitteluprosessin

myöhemmässä vaiheessa vastaamaan sen hetkistä mittauslaitteiston luonnosta. Päivitetty vaatimusluettelo on esitetty liitteessä 3.

5.2 Luonnosteluvaihe

Suunnitteluprosessin luonnosteluvaiheessa mittauslaitteiston vaatimuksia pyrittiin arvioimaan ja asettamaan ne tärkeysjärjestykseen. Lisäksi laitteiston toiminta jaettiin osatoimintoihin, joille luonnosteluvaiheen loppupuolella kehiteltiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja.

5.2.1 Tuotespesifikaatio

Tuotespesifikaatio laadittiin pääosin vaatimusluettelon pohjalta. Tarkoituksena tuotespesifikaatiossa oli muodostaa mahdollisimman monelle vaatimukselle sitä vastaava mitattava suure eli spesifikaatio.

Tämän opinnäytetyön tapauksessa jokaiselle vaatimukselle ei pystytty määrittämään mitattavaa suuretta, joten osa vaatimuksista jätettiin tuotespesifikaation ulkopuolelle. Alustava tuotespesifikaatio on esitetty liitteessä 4.

Tuotespesifikaation mallina hyödynnettiin Ulrich & Eppinger -tuotekehitysmenetelmän mukaista taulukkoa, johon spesifikaatiosuureet koottiin yksiköineen. Tavoitearvoja asetettiin suunnitteluprosessin alkuvaiheessa ainoastaan mittauslaitteiston käyttölämpötilalle, joksi valikoitui $\pm 40^{\circ}\text{C}$.

5.2.2 QFD – laatukaavio

Waratah OM Oy:n tarpeita pyrittiin kartoittamaan myös laatukaavion avulla (liite 5). Aiemmassa suunnitteluprosessin vaiheessa määritettyjä tuotespesifikaatioita hyödynnettiin laatukaaviota laadittaessa.

Laatukaaviota käyttämällä pyrittiin lyhentämään tuotteen kehitykseen kuluva aikaa ja tunnistamaan mittauslaitteiston toiminnan kannalta merkittäviä tekijöitä. Kilpailuanalyyysien tekeminen jätettiin kokonaan pois laatukaaviosta, sillä tuotetta ei ollut tarkoitus suunnitella markkinoille, vaan ainoastaan yrityksen omaan tutkimuskäyttöön.

Kaaviota täytettäessä asiakkaan vaatimukset asetettiin vasemmalle vaakariiveille ja niitä vastaavat spesifikaatiot ylhäälle pystysuuntaisiin sarakkeisiin. Tämän jälkeen vaatimuksien ja spesifikaatioiden vaikutuksia toisiinsa arvioitiin asteikolla heikko, maltillinen tai vahva. Jos vaatimuksien ja spesifikaatioiden välillä ei ollut mitään yhteyttä, jätettiin solu tyhjäksi.

Seuraavaksi laatukaaviossa määritettiin korrelaatiot teknisten ominaisuuksien välille. Tarkoituksena oli siis määrittää suureiden välille riippuvuudet, jos sellaisia löytyi. Samanaikaisesti teknisille ominaisuuksille määritettiin kehityksen suunta, jolla pyrittiin ilmaisemaan, halutaanko kyseisen suureen arvo minimoida vai maksimoida.

Kun kaikki tarvittava oli täytetty, muodostui teknisille ominaisuuksille kokonaispisteet, joiden perusteella pystyttiin arvioimaan ominaisuuksien paremmuutta. Viisi parasta ominaisuutta merkittiin vihreällä värillä laatukaavioon (kuva 15), ja tärkeimmiksi ominaisuuksiksi painottuivat mittalaitteiston voimantuottoon sekä voiman mittaamiseen liittyvät tekijät. Näitä teknisiä ominaisuuksia pyrittiin painottamaan suunnittelussa mahdollisimman paljon.

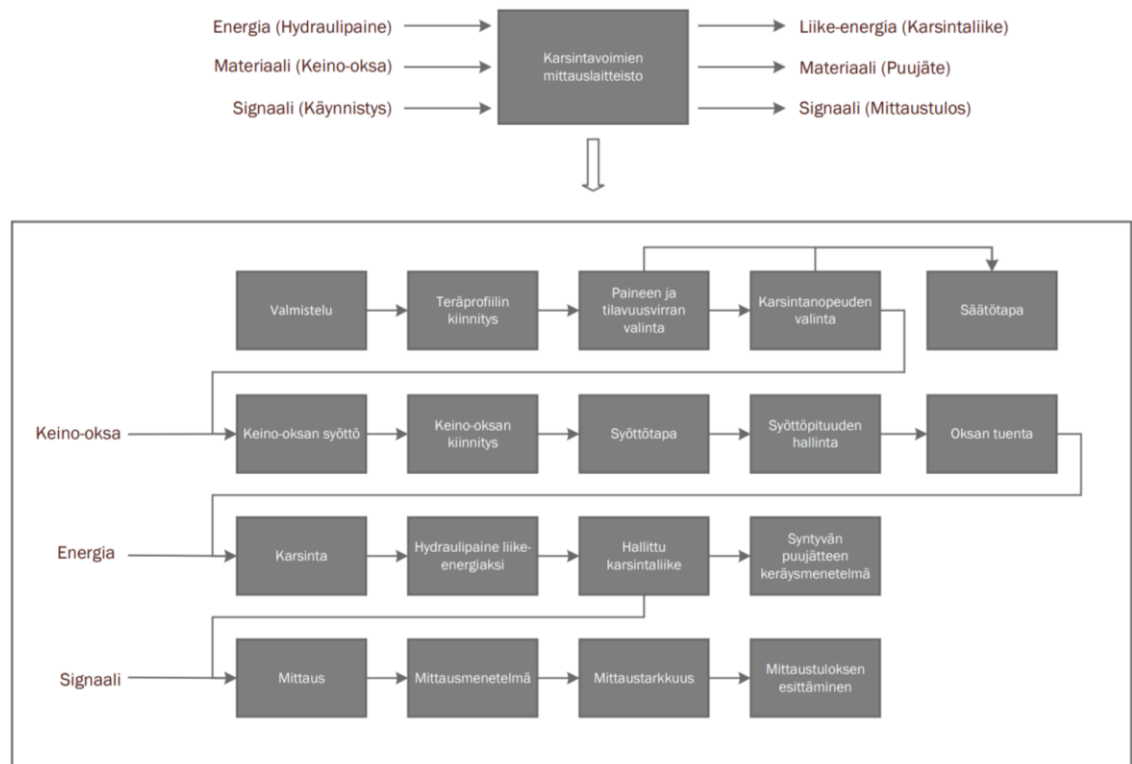
Tavoite	Hydraulipaine (Mpa)	Tarvittava leikkausvoima (N)	Paine-ero (MPa)	Tilavuusvirta (m ³ /s)	Kohtisuora voima terään nähden (N)	Mittauksen toistettavuus (%)
Maksimi suhde	3	3	3	3	3	3
Teknisten ominaisuuksien painoarvo	480	480	395	434	504	460

Kuva 15 Laatukaavion perusteella saadut tulokset

5.2.3 Osatoimintoihin jako ja toimintorakenteen muodostaminen

Osatoimintoihin jako aloitettiin luonnostelemalla suunniteltavan mittauslaitteiston toimintorakennetta käyttäen apuna käsittekarttoja. Tällä tavoin pyrittiin hahmottelemaan laitteiston rakennetta mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Esimerkkejä osatoimintojen ideoinnista on esitetty opinnäytetyön liitteessä 6.

Kun toimintorakennetta oli luonnosteltu käsittekarttojen avulla riittävästi, koottiin niistä suunnittelun kannalta oleelliset asiat yhteen ja laadittiin tuotteelle alustava toimintorakenne. Toimintorakenne on esitetty alla olevassa kuvassa 16, jossa mittauslaitteiston toiminnot ovat aikajärjestyksessä.

Kuva 16 Mittauslaitteiston toimintorakenne

Toimintorakenteessa laitteen toiminta jaoteltiin neljään eri osatoimintoon: Valmistelu, keino-oksan syöttö, karsinta ja mittaus. Näiden osatoimintojen lisäksi toimintorakennetta täydennettiin osatoimintojen alaisilla toiminnoilla ja pohdittiin niiden suhteita toisiinsa.

5.2.4 Osatoimintojen ratkaisuvaihtoehdot ja niiden valinta

Kun mittauslaitteiston toimintorakenne oli saatu selville, voitiin eri osatoiminnoille alkaa kehittämään ja etsimään ratkaisuvaihtoehtoja. Tässä suunnittelu-prosessin vaiheessa hyödynnettiin erilaisia ideointimenetelmiä, ja niiden avulla pyrittiin löytämään mahdollisimman monia ratkaisuvaihtoehtoja osatoiminnoille. Lisäksi ratkaisuehdotuksia saatiin hankittua Waratah OM Oy:n kanssa käytyjen palaverien kautta.

Ideointimenetelmien avulla kehitetyt ratkaisuvaihtoehdot koottiin yhteen ja niistä merkittävimmät kerättiin taulukkoon. Kehitetyt ratkaisuehdotukset on esitetty tämän opinnäytetyön liitteessä 7.

Ennen siirtymistä kehittelyvaiheeseen, muodostettiin mittauslaitteistolle kolme luonnosehdotusta, joiden pohjalta laitetta lähdettiin kehittämään (kuva 17). Näiden kolmen luonnosehdotuksen luomisessa käytettiin apuna Excel-tilukkoa, jossa eri osatoimintojen ratkaisuvaihtoehdot oli pisteytetty asteikolla 1–5, jossa 5 pistettä annettiin parhaimmalle ratkaisuvaihtoehdolle ja 1 huonoimmalle.

Ratkaisuvaihtoehtoja arvioitiin suhteessa vaatimusluetteloon, laatukaavioon ja koneturvallisuuden toteutumiseen. Lisäksi ratkaisuvaihtoehdot pisteytettiin samaan taulukkoon myös Waratah OM Oy:n toimesta, ja pisteytykselle annettiin kaksinkertainen painoarvo. Ratkaisumuunnelmien pisteytystaulukko on esitetty opinnäytetyön liitteessä 8.

	Osatoiminto	Ratkaisuvaihtoehdot			
		1	2	3	4
Valmistelu	Teräprofiilin kiinnitys	Pulttiliitos	Sokka	Ura/tappiliitos	Kitkakartioliitos
	Paineen valinta	Manuaalinen	Automaattinen	Manuaalinen ja automaattinen	-
	Karsintanopeuden valinta	Manuaalinen	Automaattinen	Manuaalinen ja automaattinen	-
Keino-oksen syöttö	Keino-oksen kiinnitys	Urassa	Rullien päällä	Hihnan päällä	Kiinnikkeiden päällä
	Oksan syöttötapa	Rullat	Sylinteri	Hihna	Käsin
	Syöttöpituuden hallinta	Mittapyörä	Anturointi	Mekaaninen haitta	Käsimenetelmin mittaamalla
	Oksan tuenta	Kiinteä ura	Rulla	Sylinteri	Mekaaninen lukitus
Karsinta	Hydraulipaine liike-energiaksi	Hydraulisyylinteri	Hydraulimoottori	Paineilma	-
	Hallittu karsintaliike	Kuulajohteet	Rullajohteet	Teleskooppikiskot	Laakerointi
	Karsintakulman säätö	Terän kääntö	Syöttökulman säätö sylinterillä	Syöttökulman säätö käsin	-
	Terän kulmansäätö mahdollisuudet	1 kpl	2 kpl	3 kpl	Enemmän kuin 3kpl
	Syntyvän puujätteen keräysmenetelmä	Tyhjennettävä säiliö	Imuri	Kerääminen maasta	Ei keräystä
Mittaus	Mittausmenetelmä	Hydrauliikan paine-ero (Meno/tulo)	Venymäliuska- mittaus	Voima-anturi	-
	Mittaustarkkuus	1 N	10 N	100 N	1000 N
	Mittaustuloksen esittäminen	Analoginen	Digitaalinen	Digitaalinen ja analoginen	-

V1= ■ V2= ■ V3= ■

Kuva 17 Mittauslaitteistolle luodut ratkaisuvaihtoehdot

Yllä olevassa kuvassa on esitetty kolme kehitettyä ratkaisuvaihtoehtoa mittauslaitteistolle. Sinisellä merkityssä ratkaisuvaihtoehdossa osatoiminnot valittiin eniten pisteitä saaneista osatoiminnoista, ja kaksi muuta vaihtoehtoa yhdisteltiin seuraavaksi parhaista osatoiminnoista.

5.3 Kehittelyvaihe

Kehittelyvaiheessa siirryttiin mittauslaitteiston varsinaiseen suunnitteluvaiheeseen, jonka aikana eri toiminnoille kehitettiin lopulliset ratkaisut ja ne konkretisoitiin 3D-mallien muodossa. Tarvittavat liitokset ja lujuustarkastelut tehtiin myös tässä vaiheessa.

5.3.1 Koneturvallisuus

Valtioneuvoston asetuksessa koneiden turvallisuudesta (12.6.2008/400) säädetään koneiden suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvistä olennaisista terveys- ja turvallisuusvaatimuksista. Lisäksi asetus käsittelee koneiden vaatimuksenmukaisuuden osoittamista, markkinoille saattamista sekä käyttöönottamista. [15.]

Asetuksen ensimmäisen luvun 3 §:ssä käsitellään lain soveltamisalaa rajaavia tapauksia. Tämän pykälän kahdeksannessa momentissa tilapäiseen laboratoriokäyttöön tulevien koneiden eli esimerkiksi jotakin tutkimusta varten suunniteltavan koneen todetaan jäävän lain soveltamisalan ulkopuolelle. [15.]

Waratah OM Oy:lle suunniteltavan laitteen todettiin jo aiemmin tulevan ainoastaan yrityksen omaan käyttöön, ja kyseessä oli tutkimustarkoitukseen suunniteltava laite. Täten voitiin todeta karsintavoimien mittauslaitteiston olevan juuri edellä mainitun momentin 8 mukainen, jolloin Valtioneuvoston asetusta ei tarvinnut soveltaa tämän koneen suunnittelussa.

Vaikka Koneasetuksen (12.6.2008/400) soveltamista ei tässä tapauksessa edellytettykään, oli koneen turvallisuuteen kiinnitettävä huomiota suunnitteluvaiheessa. Esimerkiksi mahdollinen puristumisvaara oli estettävä mittauslaitteiston valmistelun ja mittaustapahtuman aikana.

5.3.2 Käyttöympäristö

Suunniteltava mittauslaitteisto oli tarkoitus sijoittaa Waratah OM Oy:n tontilla sijaitsevaan testaustilaan (kuva 18), jonka sisämitat olivat 230x85x225 cm. Suunniteltavan mittauslaitteiston ulkomitat oli siis rajattava niin, että laitteisto olisi mahdollista asentaa testaustilaan. Lisäksi jo vaatimusluettelossa määritettiin, että laite oli pystyttävä kiinnittämään tilassa olevaan teräslevyyn pulttiliitoksilla.

Kuva 18 Waratah OM Oy:n testitila (Kuva: Ville Heinonen)

Alun perin mittauslaitteisto oli tarkoitus sijoittaa vieressä olevaan isompaan tilaan, mutta tilan säästämisen vuoksi päädyttiin hyödyntää yllä olevassa kuvassa esitettyä pienempää tilaa. Koneturvallisuuden kannalta suunniteltavan laitteen sijoittaminen kyseiseen tilaan oli järkevä ratkaisu, sillä sen oviin oli asetettu rajakytkimet, ja ovien avautuessa hydraulikoneikon toiminta pysähtyi.

Karsintatapahtuman aikana mittauslaitteiston tarkastelu onnistui kyseisessä tilassa pleksillä suojatun luukun läpi. Lisäksi testaustilan hydraulikkaa oli mahdollista käyttää etäyhteyden kautta viereisestä tilasta (kuva 19), ja hydraulikalle oli mahdollista luoda ajoitettuja mittausohjelmia.

Varsinaista hydraulikkasuunnittelua ei opinnäytetyössä tarvinnut tehdä, sillä testitilassa oli jo valmiina tarvittavat komponentit. Tarvittavien letkujen ja liittimien hankinta jätettiin opinnäytetyön toimeksiantajan vastuulle.

Kuva 19 Mittaushuone (Kuva: Ville Heinonen)

5.3.3 Karsintavoimaan vaikuttavat tekijät

Karsinnasta puhuttaessa tarkoitetaan puun oksien leikkaamista irti puun rungosta. Mekaanisessa metsäteollisuudessa karsinta tapahtuu harvesteripäiden avulla, joissa oksat karsitaan leikkaamalla ne karsintaterien avulla. Tavallisesti nykyaikaisissa harvesteripäissä on yksi kiinteä yläkarsintaterä ja neljä liikkuvaa terää. Puun syöttö tapahtuu rullien avulla, ja karsintanopeudet vaihtelevat tavallisesti 3–7 m/s. [16, 43–44.]

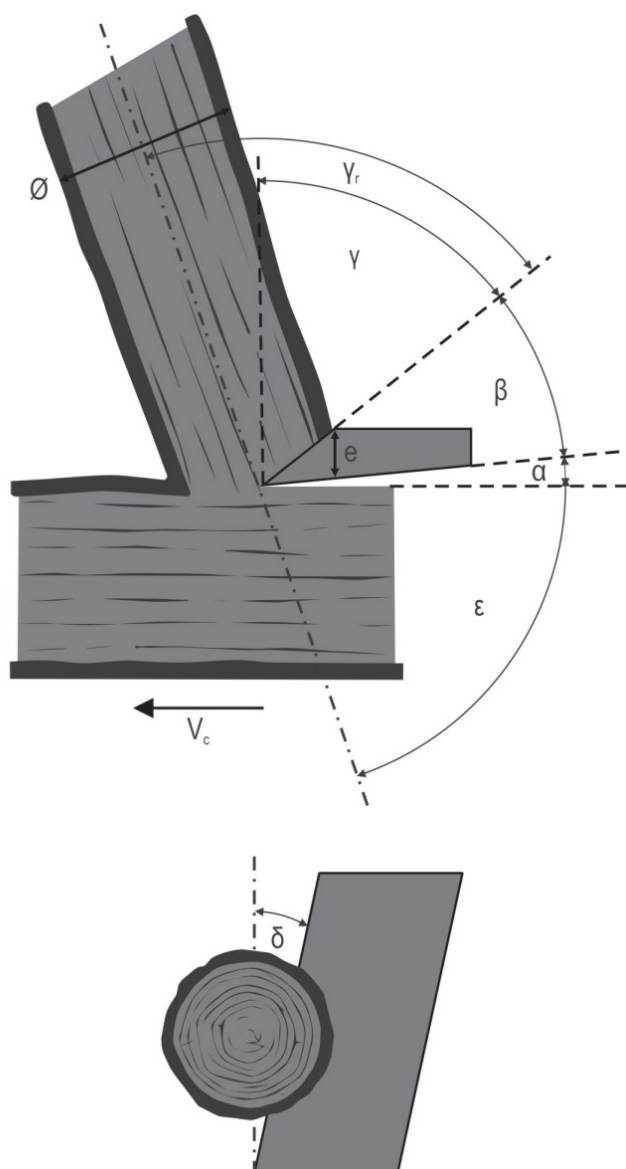
Mittauslaitteiston voimantuoton suunnittelua varten selvitettiin karsintavoimaan vaikuttavia tekijöitä karsintavoimiin liittyvien tutkimuksien pohjalta. Näiden tutkimusten tarkoituksena oli myös vahvistaa laskemalla saatuja tarvittavan karsintavoiman arvoja, sekä selvittää mitkä tekijät vaikuttavat karsintatapahtuman aikana vallitsevaan voimaan.

Karsintavoimiin ja niistä aiheutuviin muodonmuutoksiin liittyvää tutkimusta ei ollut tehty lähivuosina, joten opinnäytetyössä tukeuduttiin kahteen eri tutkimuslähteeseen. Lähdemateriaaleina käytettiin Waratah OM Oy:ltä saatua Mikko Paakunaisen diplomityötä sekä internetistä hankittua Kroatian metsätekniiikan lehden karsintavoimia ja muodonmuutoksia käsittelevää tutkimusraporttia.

Karsintavoimiin vaikuttavia tekijöitä on lukuisia ja niiden yhteisvaikutus määrittää kuinka suuri voima tarvitaan, jotta oksa saadaan katkaistua. Muuttujia ovat muun muassa terän suunnitteluvaiheessa määritettävät dimensiot ja kulmat, puun tekniset ominaisuudet sekä millä nopeudella ja missä kulmassa leikkaava terä lähestyy oksaa. [16, 45.]

Kuvassa 20 on esitetty Kroatian metsätekniiikan lehdessä julkaistussa tutkimuksessa esitettyjä karsintaan vaikuttavia suureita. Niitä tarkasteltaessa voidaan todeta niin terän kuin myös oksan geometrian vaikuttavan merkittävästi tarvittavaan voimantuottoon. Kuvassa esiintyvien suureiden merkitykset on esitetty alapuolella:

α	Rungon ja terän välinen kulma
β	Teräkulma
γ	Kaltevuuskulma
γ_r	Todellinen kaltevuuskulma
ε	Oksan kasvukulma runkoon nähden
e	Terän paksuus
δ	Vino leikkauskulma
V_c	Leikkausnopeus
\emptyset	Oksan halkaisija

Kuva 20 Karsintavoimaan vaikuttavat suureet [16, 45.]

Tutkimuksessa karsintavoimia oli tarkasteltu kahden eri koejärjestelyn avulla, joista toisessa karsintavoimaa mitattiin heiluriliikkeen avulla. Tällä tavoin pyrittiin luomaan mahdollisimman realistinen mittaustapahtuma todelliseen karsintatapahtumaan nähden. Lisäksi karsintavoiman suuruutta oli tutkittu testipenkissä, jossa karsintanopeudet olivat pieniä. Terän asennon säätäminen oli tässä koejärjestelyssä mahdollista.

Näiden kahden eri koejärjestelyn avulla tehtyjen mittauksien tuloksina oli tutkimuksessa johdettu molemmille tapauksille yhtälöt, joita saadut mittaustulokset noudattivat. Tutkimuksessa johdetut yhtälöt on esitetty seuraavalla sivulla.

Heiluritestille johdettu tarvittavan karsintavoiman suuruus (kaava 1):

$$F_{max} = 520 \times A + 1367 \quad (1)$$

missä

F_{max}	Tarvittava karsintavoiman suuruus, N
A	Oksan poikkipinta-ala, cm^2

Hitaalle penkkitestille johdettu yhtälö (kaava 2):

$$F_{max} = 638 \times A + 581 \quad (2)$$

missä

F_{max}	Tarvittava karsintavoiman suuruus, N
A	Oksan poikkipinta-ala, cm^2

Vuonna 2002 tehdyssä Mikko Paakkunaisen diplomityössä oli myös tutkittu karsintavoimaan vaikuttavia tekijöitä, joista merkittävimpinä mainittiin karsinnan aikana vaikuttava pääkarsintavoima, terän puristusvoima sekä kitkavoima. Diplomityössä hyödynnetyt tutkimustulokset perustuivat ruotsalaisen Anders Uhmeierin tekemiin tutkimuksiin puun haketuksesta, joka on ilmiönä hyvin samankaltainen kuin karsintatapahtuma. [17, 47.]

Samassa diplomityössä oli Uhmeierin tutkimuksien lisäksi esitetty ruotsalaisen metsäalan tutkimuslaitoksen Skogforsk:n määrittelemät leikkausvoiman yhtälöt kuuselle ja männylle. Skogforsk:n mukaiset karsintavoiman arvot voidaan laskea kaavojen 3 ja 4 avulla.

Kuusen tarvittavan karsintavoiman suuruudelle on voimassa (kaava 3):

$$F_{kuusi} = 5D_b^2 + 100D_b \quad (3)$$

missä

F_{kuusi}	Tarvittava kuusen karsintavoima, N
D_b	Kuusen oksan halkaisija, mm

Männyn tarvittavan karsintavoiman suuruudelle on voimassa (kaava 4):

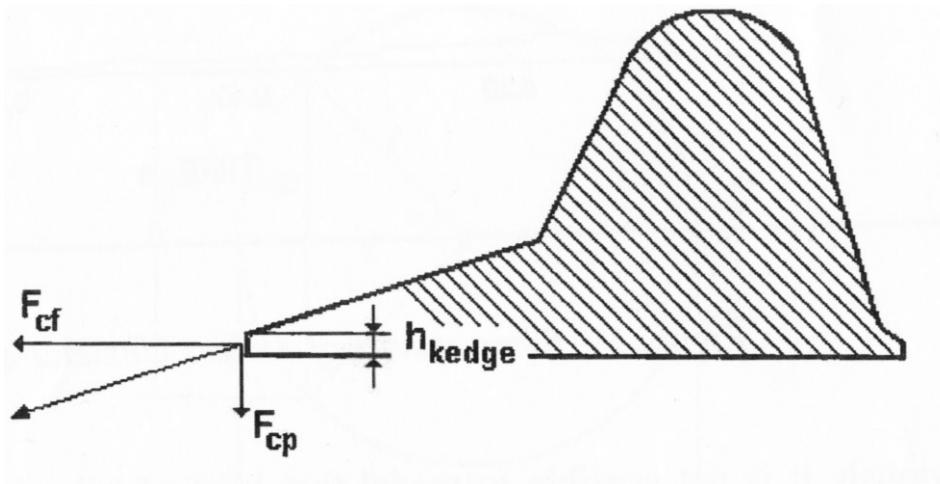
$$F_{m\ddot{a}nty} = 3D_b^2 + 75D_b \quad (4)$$

missä

$F_{m\ddot{a}nty}$	Tarvittava männyn karsintavoima, N
D_b	Männyn oksan halkaisija, mm

Diplomityössä karsintavoimaan vaikuttavat tekijät oli esitetty karsintaterän profiilin poikkileikkauksen yhteydessä. Tämä tilanne on esitetty alapuolella kuvassa 21. Kuvassa esiintyvien suureiden merkitykset on selitetty alapuolelle:

F_{cf}	Pääleikkausvoima
F_{cp}	Leikkauksen aikana vaikuttava teräpaine
h_{kedge}	Terän kärjen korkeus

Kuva 21 Karsintavoiman komponentit [17, 47.]

5.3.4 Sylinterin mitoittaminen

Tarvittavan karsintavoiman laskemiseksi hyödynnettiin edellä mainittuja karsintavoiman kaavoja 1, 2, 3 ja 4. Näistä suurimman leikkausvoiman arvon tuotti kaava 3. Oksan halkaisijana karsintavoiman mitoituksessa käytettiin arvoa 100 mm. Tämä arvo oli määritetty opinnäytetyön toimeksiannossa.

Kaavan 3 mukaisesti tarvittavaksi karsintavoiman suuruudeksi saatiin:

$$F_{kuusi} = 5 \cdot 100^2 + 100 \cdot 100 = 60\,000 \text{ N}$$

Sylinteri päädyttiin mitoittamaan edellä lasketun suurimman karsintavoiman mukaan. Tällä tavoin pyrittiin varmistamaan, että mittauslaitteiston avulla olisi tarvittaessa mahdollista tutkia karsintatapahtumaa myös koivupuun oksien avulla. Koivun ollessa huomattavasti kuusta ja mäntyä kovempi puulaji, vaatii se myös suuremman leikkausvoiman katketakseen. Sylinteriä mitoitettaessa käytettiin varmuuskertoimen arvona 1,5. Tarvittava sylinterivoima saatiin laskettua kaavasta 5.

$$F_{työntö} = F_{kuusi} \cdot n \quad (5)$$

missä

$$F_{työntö} \quad \text{Tarvittava sylinterin työntövoima, N}$$

$$n \quad \text{Mitoituksen varmuuskerroin}$$

Tällöin sylinterin tarvittavaksi työntövoimaksi saatiin kaavan 5 mukaisesti:

$$F_{työntö} = 60\,000 \text{ N} \cdot 1,5 = 90\,000 \text{ N}$$

Kun tarvittava karsintavoiman arvo oli saatu selville, voitiin laskea tarvittava sylinterin männähalkaisijan koko. Männän mitoitusta varten tarvittiin Waratah OM Oy:n käytössä olevan hydraulikoneikon teknisiä tietoja, joten tarvittavat arvot selvitettiin toimeksiantajan edustajalta. Arvot on esitetty alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1 Hydraulikoneikon tiedot

Sähkömoottorin teho P	22 kW
Hydraulipumpun tuotto Q_p	200 l/min
Järjestelmän maksimipaine P_{max}	200 bar

Sylinterin männänhalkaisija saatiin selvitettyä hyödyntämällä paineen ja ympyrän pinta-alan yhtälöitä (kaava 6 ja 7). Yhtälöt yhdistettiin (kaava 8) niin, että tuloksena saatiin tarvittava ympyrän halkaisija, eli tässä tapauksessa sylinterin männänhalkaisija.

Sylinterin paineelle on voimassa (kaava 6):

$$P_{suunnittelu} = \frac{F_{työntö}}{A_m \cdot \eta_s} \quad (6)$$

missä

$P_{suunnittelu}$	Suunnittelupaine, N/mm ²
$F_{työntö}$	Sylinterin työntövoima, N
A_m	Männän pinta-ala, mm ²
η_s	Sylinterin hyötysuhde

Männänhalkaisija voidaan laskea alla olevan kaavan 7 mukaan:

$$D_m = \sqrt{\frac{4 \cdot A_m}{\pi}} \quad (7)$$

missä

D_m	Sylinterin männänhalkaisija, mm
A_m	Männän pinta-ala, mm ²

Kaavat 6 ja 7 yhdistämällä saadaan laskettua tarvittava männänhalkaisija (kaava 8):

$$D_m = \sqrt{\frac{4 \cdot \frac{F_{karsinta}}{P_{max} \cdot \eta_s}}{\pi}} \quad (8)$$

Vaikka hydraulikoneikolla olisikin ollut mahdollista tuottaa suurempi paine sylinterille, käytettiin mitoituksessa suunnittelupaineen arvona 150 bar. Tällä tavoin pyrittiin varmistamaan, että tarvittu työntövoima pystyttäisiin tuottamaan

hydraulikoneikolla myös suurilla tilavuusvirran arvoilla. Lisäksi hydraulikomponenttien painekestävyyden kasvaessa, myös niiden hinnat nousevat. Valitsemalla hieman matalampi suunnittelupaine säästettiin myös kustannuksissa.

Sylinterin männänhalkaisija laskettiin kaavan 8 avulla, ja sylinterin hyötysuhteen arvona käytettiin 0,9. Tarvittava männänhalkaisijan suuruus on esitetty alla.

$$D_m = \sqrt{\frac{4 \cdot \frac{90\,000\,N}{15\,N/mm^2 \cdot 0,9}}{\pi}} \approx 92,1\,mm$$

Laskujen perusteella sylinterin männänhalkaisijan kooksi valikoitui 100 mm. Kyseiselle mäntäkoolle oli saatavilla kahta eri standardinmukaista männänvartta, joista valittiin halkaisijaltaan pienempi 56 mm. SFS-ISO 6020-1 -standardin mukaiset sylinterien koot on esitetty alla olevassa kuvassa (kuva 22).

Sylinteri/Cylinder				Kiertytetty männänvarren pää Threaded piston rod end		
Halkaisija/Bore	VE	WF	ZJ	KK	MM	A
25	15	28	150	M12 × 1,25	14	16
				M14 × 1,5	18	18
32	19	32	170	M14 × 1,5	18	18
				M16 × 1,5	22	22
40	19	32	190	M16 × 1,5	22	22
				M20 × 1,5	28	28
50	24	38	205	M20 × 1,5	28	28
				M27 × 2	36	36
63	29	45	224	M27 × 2	36	36
				M33 × 2	45	45
80	36	54	250	M33 × 2	45	45
				M42 × 2	56	56
100	37	57	300	M42 × 2	56	56
				M48 × 2	70	63
125	37	60	325	M48 × 2	70	63
				M64 × 3	90	85
160	41	66	370	M64 × 3	90	85
				M80 × 3	110	95
200	45	75	450	M80 × 3	110	95
				M100 × 3	140	112
250	64	96	550	M100 × 3	140	112
				M125 × 4	180	125
320	71	108	660	M125 × 4	180	125
				M160 × 4	220	160
400	90	130	740	M160 × 4	220	160
				M200 × 4	280	200
500	110	163	890	M200 × 4	280	200
				M250 × 6	360	250

Kuva 22 SFS-ISO 6020-1:n mukaiset sylinterin mitat [18, 4.]

Kun sylinterin männän sekä männänvarren halkaisijat oli saatu valittua, tehtiin sylinterille vielä nurjahdustarkastelu, jossa nurjahdusvoima laskettiin pahimassa kuormitustilanteessa eli sylinterin toisen pään ollessa täysin vapaana. Tälle nurjahdustapaukselle sovellettiin Euler 1. laskutapaa (kaava 9).

$$F_{nurjahdus} = \frac{\pi^2 \cdot E \cdot I}{l_n^2} \quad (9)$$

missä

$F_{nurjahdus}$	Männänvarren nurjahdukseen tarvittava voima, N
E	Teräksen kimmomoduuli, N/mm ²
I	Männänvarren jäyhyysmomentti, mm ⁴
l_n	Männänvarren nurjahduspituus, mm

Sylinterin männänvarren tarvittava nurjahdusvoima kaavan 9 mukaan.

$$F_{nurjahdus} = \frac{\pi^2 \cdot 210000 \text{ N/mm}^2 \cdot 482750 \text{ mm}^4}{(2 \cdot 250 \text{ mm})^2} = 4002,22 \text{ kN}$$

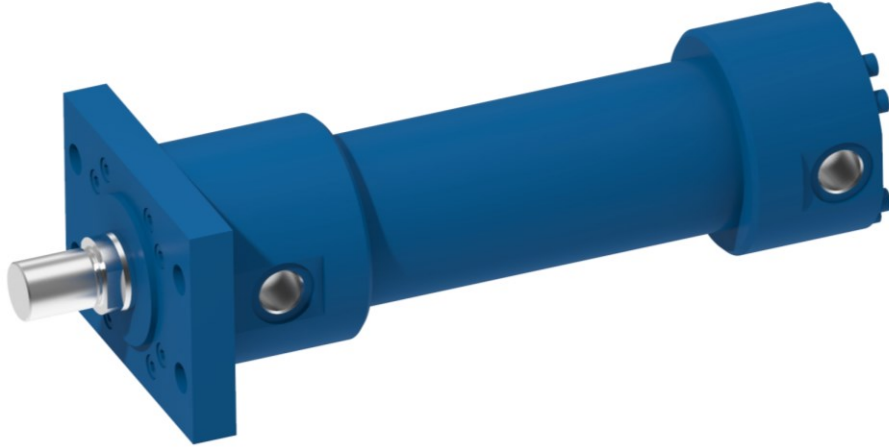
milloin

$$F_{työntö} < F_{nurjahdus}$$

Nurjahdusvoiman tulosta tarkasteltaessa, todettiin sen olevan monikymmenkertainen verrattuna sylinterillä tuotettavaan voimaan. Tällöin voitiin todeta männänvarren kestävän sylinterin työntövoiman nurjahtamatta.

Varsinaisen sylinterin mitoituksen jälkeen sylinteriin valittiin tarvittavat konfiguraatiot komponenttitoimittajan tarjoaman CAD-konfiguraattorin avulla. Kiinnitystapaksi päädyttiin valitsemaan suorakaiteen muotoinen MF1 laippakiinnike, jonka avulla sylinteri oli helppo kiinnittää laitteen runkoon. Lisäksi sylinteriin valittiin päätyvaimennukset ehkäisemään sylinterin vaurioitumista kovassa rasituksessa. Hydrauliletkujen liittimet valittiin Waratah OM Oy:n toiveen mukaisesti tuumaisella G1 kierteellä. Konfiguroidun sylinterin tarkemmat tiedot on esitetty liitteessä 9.

SFS-ISO 6020-1 -standardin mukainen sylinteri valikoitui tähän sovellukseen parhaimmaksi, johtuen 160 bar:n sallitusta maksimipaineesta. Mittauslaitteisto-
 on tuleva sylinteri valittiin Bosch Rexrothin tuotekatalogista. Valittu sylinteri on
 esitetty alla olevassa kuvassa 23.

Kuva 23 Sylinteri CDM1MF1

Lopuksi laskettiin sylinterillä saavutettavat nopeudet, sillä haluttiin varmistua siitä, että saavutetaan tarvittava karsintanopeus keino-oksen katkaisemiseksi. Sylinterin työntö- ja vetoliikkeen nopeudet on laskettu alla kaavojen 10 ja 11 mukaan.

Sylinterin työntöliikkeen nopeudelle on voimassa (kaava 10):

$$V_{\text{työntö}} = \frac{Q_p}{A_m} \quad (10)$$

missä

$V_{\text{työntö}}$	Sylinterin työntöliikkeen nopeus, m/s
Q_p	Hydraulipumpun tuotto, m ³ /s
A_m	Männän pinta-ala, m ²

Sylinterin vetoliikkeen nopeudelle on voimassa (kaava 11):

$$V_{\text{veto}} = \frac{Q_p}{A_m - A_{mv}} \quad (11)$$

missä

V_{veto}	Sylinterin vetoliikkeen nopeus, m/s
Q_p	Hydraulipumpun tuotto, m ³ /s
A_m	Männän pinta-ala, m ²
A_{mv}	Männänvarren pinta-ala, m ²

Sylinterin työntöliikkeen nopeudeksi kaavan 10 mukaisesti saatiin:

$$V_{työntö} = \frac{200}{\frac{1000 \cdot 60}{0,007853} \text{ m}^3/\text{s}} = 0,424466 \text{ m/s}$$

Sylinterin vetoliikkeen nopeudeksi kaavan 11 mukaisesti saatiin:

$$V_{veto} = \frac{200}{\frac{1000 \cdot 60}{0,007853 \text{ m}^2 - 0,002463 \text{ m}^2} \text{ m}^3/\text{s}} = 0,618429 \text{ m/s}$$

Työntöliikkeen nopeutta arvioidessa todettiin sen riittävän kyseiseen sovellukseen, vaikka alkuperäisenä ajatuksena oli, että nopeuden arvo olisi ollut lähellä todellista karsintanopeutta. Vetoliikkeen nopeudella ei ollut tässä sovelluksessa käytännön merkitystä.

5.3.5 Rungon suunnittelu

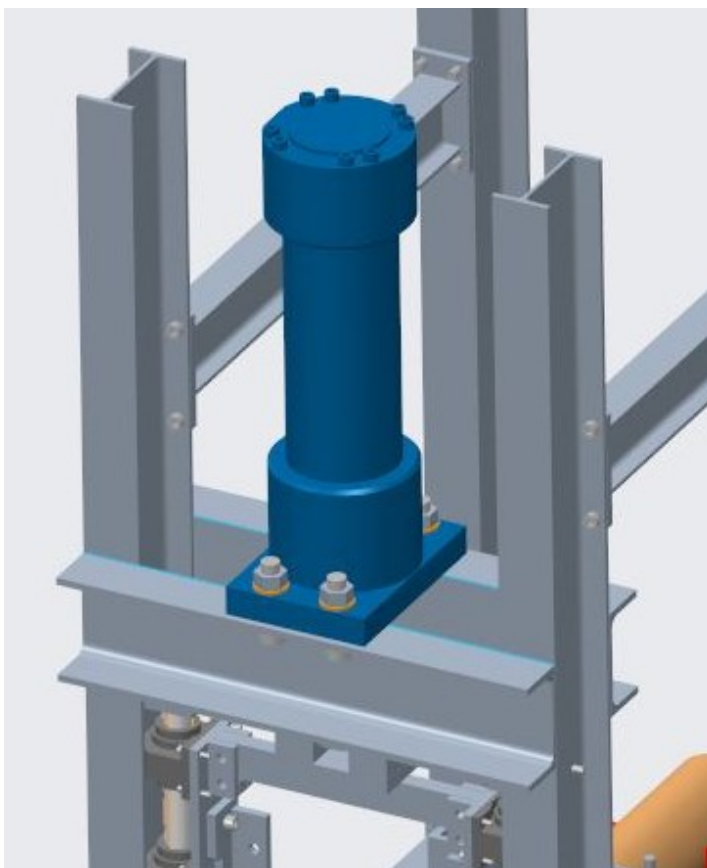
Varsinainen mallinnustyö aloitettiin heti sylinterin mitoittamisen jälkeen mittauslaitteen rungon suunnittelulla. Mallinnusohjelmanä opinnäytetyössä käytettiin PTC Creo Parametric 6.0:aa. Rungon suunnittelussa hyödynnettiin framework-työkalua, jonka avulla pystyttiin luomaan helposti erilaisia palkkirakenteita.

Rungon materiaalina päätettiin käyttää standardin mukaisia teräspalkkeja, joten mittauslaitteiston runko suunniteltiin hyödyntäen IPE ja UPE muotoisia teräspalkkeja. Käytettyjä palkkikokoja olivat IPE 160, UPE 120 ja UPE 80.

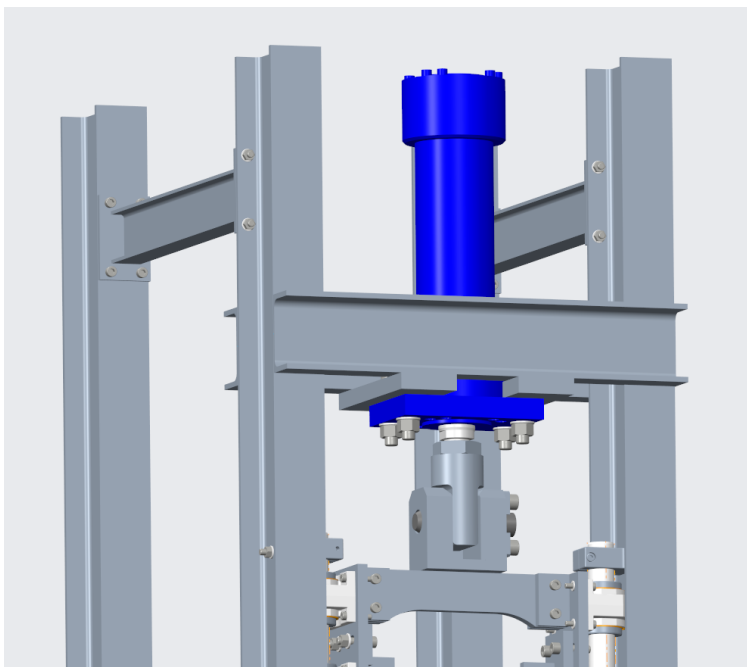
Liitostapoina rungossa käytettiin hitsaus- ja ruuviliitoksia. Ruuviliitoksiin käytettiin ISO-standardin mukaisia pultteja, aluslevyjä ja muttereita. Rungossa käytettyjen teräsrakenteiden materiaaliksi valittiin S355J2. Valintaperusteena käytettiin hyvää saatavuutta sekä riittävää lujuutta kyseiselle laitteistolle.

Sylinterin kiinnitys suunniteltiin niin, että kuormitus kohdistuisi mahdollisimman suurelle pinta-alalle, jolloin myös jännityksien ja siirtymien suuruudet saatiin pidettyä mahdollisimman pieninä. Alkuperäisen suunnitelman mukaisessa sylinterin kiinnityksessä voima välittyi suoraan kiinnityspulteille, jolloin niihin kohdistui hyvin suuri vetojännitys.

Suunnitteluprosessin lujuuslaskelmia tehdessä päätettiin kuitenkin vaihtaa sylinterin kiinnitystapaa, jotta rakenne saatiin varmasti kestäväksi. Suurimmaksi ongelmaksi alkuperäisessä kiinnityksessä muodostui pulteista aiheutuva pintapaine UPE-palkkien pinnalla. Alkuperäisen suunnitelman mukainen sylinterin kiinnitys on esitetty kuvassa 24 ja paranneltu versio kuvassa 25.

Kuva 24 Sylinterin alkuperäisen kiinnitys runkoon

Kuva 25 Paranneltu sylinterin kiinnitys

Kun sylinterin kiinnitys muutettiin UPE-palkkien alapinnalle, saatiin pintapaine jakaantumaan suuremmalle alalle, jolloin myös vallitsevat jännitykset pienenevät. Ongelmia päivitetystä kiinnitysratkaisusta tuotti sylinterin hydraulikkaliittimen sijainti, sillä se sijoittui hyvin lähelle sylinterin kiinnityslevyä. Tämän vuoksi toiseen kiinnityslevyyn päädyttiin koneistamaan pieni syvennys, jotta hydrauliliitin oli mahdollista asettaa paikalleen sylinteriin.

5.3.6 Karsintaterän ohjaus ja sen kiinnitykset

Mittauslaitteistossa käytettävän karsintaterän karsintaliike haluttiin pitää mahdollisimman tarkkana, joten karsintaterän kiinnityksen yhteyteen päädyttiin suunnittelemaan ohjurit. Niiden avulla varmistettiin lineaariliikkeen tasaisuus ja vältettiin terän pyrkiminen sivuille karsintatapahtuman aikana.

Lopullisessa ohjuren ratkaisussa päädyttiin käyttämään pyöreitä kuulaholkeja, joiden etuna oli helppo kiinnittäminen mittalaitteen runkoon. Ohjurien akselit, niiden kiinnikkeet ja kuulaholkit päätettiin hankkia valmiskomponentteina. Komponentit valittiin Bosch Rexrothin lineaaritekniikan tuotekatalogista.

Ohjausmekanismeissa käytetty kuulaholkki tyyppi on esitetty kuvassa 26 ja tuotedokumentaatio liitteessä 10.

Kuva 26 kuulaholkki R1065 [22.]

Alun perin mittauslaitteistossa oli tarkoitus käyttää karsintateränä kaarevaa teräprofiilia. Suunnitteluprosessin edetessä kaarevan profiilin käytöstä päätettiin kuitenkin luopua ja tilalle vaihdettiin suora teräprofiili. Tällä tavoin mittauslaitteen säätövaroja pystyttiin pienentämään huomattavasti. Säädettävänä kaarevan teräprofiilin käyttö olisi aiheuttanut helposti kohdistukseen liittyviä ongelmia, joihin terän muuttuvasta kaarevuussäteestä.

Mittauslaitteistossa käytettävän karsintaterän leveydeksi määritettiin 200 mm. Tämä leveys päädyttiin valitsemaan Waratah OM Oy:n kanssa käydyn keskustelun perusteella. Terän kiinnityksen suunnittelussa oli otettava myös huomioon korkeussuuntainen tila, jotta mittalaitteistossa olisi mahdollista käyttää kaikenkokoisia teräprofiileja. Korkeussuunnassa tilaa terälle jätettiin suurimman mahdollisen teräprofiilin mukaan eli vähintään 180 mm.

5.3.7 Hitsausliitokset

Mittauslaitteiston hitsausliitoksista mitoitettiin poikittaissuuntaisten sylinterin tukipalkkien liitokset, oksan karsintatuen kiinnittämistä varten tulevan alatuen liitokset sekä teräprofiilin liukumekanismeissa tarvittavat hitsausliitokset. Hitsausliitoksien mitoituksessa noudatettiin SFS-EN 1993-1-8 Eurocode 3:n mukaista yksinkertaistettua pienahitsin mitoitusohjetta. Menetelmässä hitsausseamaan

kohdistuvan voiman oletettiin olevan leikkausvoiman suuruinen eli pahin mahdollinen kuormitustilanne. Pienahitsin mitoituksen standardinmukaiset laskukaavat on esitetty alla.

Pienahitsin kestävyydelle on voimassa (kaava 12):

$$F_{w,Ed} \leq F_{w,Rd} \quad (12)$$

missä

$F_{w,Ed}$	Voiman mitoitusarvo hitsin pituusyksikköä kohti, N/mm
$F_{w,Rd}$	Hitsin kestävyden mitoitusarvo pituusyksikköä kohti, N/mm

Pienahitsin leikkauslujuuden mitoitusarvolle on voimassa (kaava 13):

$$f_{vw,d} = \frac{f_u/\sqrt{3}}{\beta_w \cdot \gamma_{M2}} \quad (13)$$

missä

$f_{vw,d}$	Hitsin leikkauslujuuden mitoitusarvo, N
f_u	Perusaineen murtolujuus, N/mm ²
β_w	Pienahitsin korrelaatiokerroin
γ_{M2}	Hitsausliitoksen osavarmuusluku

Hitsausliitoksen kestävyden mitoitusarvolle pituusyksikköä kohti (kaava 14):

$$F_{w,Rd} = f_{vw,d} \cdot a \cdot L \quad (14)$$

missä

$F_{w,Rd}$	Hitsin kestävyden mitoitusarvo pituusyksikköä kohti, N/mm
$f_{vw,d}$	Hitsin leikkauslujuuden mitoitusarvo, N/mm ²
a	Hitsin a-mitta, mm
L	Hitsin pituus, mm

Yksittäisen pienahitsin a-mitan laskemista varten kaavat 12, 13 ja 14 yhdistettiin. Yhdistetty kaava on esitetty alla (kaava 15).

$$a \geq \frac{F_{w,Ed}}{f_{vw,d} \cdot L} \quad (15)$$

Sylinterin tuottaman maksimivoiman oletettiin jakautuvan tasaisesti jokaiselle poikkipalkkien hitsisaumalle. Tällöin riitti, että laskettiin vain yhden pienahitsin kestävyys. Sylinterin työntövoiman jakaantuessa kahdeksalle hitsaussaumalle voiman mitoitusarvoksi saatiin:

$$F_{w,Ed} = \frac{125700 \text{ N}}{8} = 15712,5 \text{ N}$$

Tämän jälkeen laskettiin tarvittava a-mitta hitsille kaavan 15 mukaisesti.

$$a \geq \frac{15712,5 \text{ N}}{\frac{510 \text{ N/mm}^2}{0,9 \cdot 1,25 \cdot \sqrt{3}} \cdot 82 \text{ mm}} = 0,73 \text{ mm}$$

Tarvittavaa a-mittaa tarkasteltiin myös lämmöntonnin sekä hitsin pituuden ja a-mitan suhteen kannalta. Pienahitsin a-mitalle on lämmöntonnin kannalta voimassa (kaava 16):

$$a \geq \sqrt{t} - 0.5 \text{ mm} \quad (16)$$

missä

t Materiaalin vahvuus, mm

Lämmöntonnille tarvittavaksi a-mitaksi saatiin kaavan 16 mukaisesti:

$$a \geq \sqrt{7,8 \text{ mm}} - 0.5 \text{ mm} = 2,29$$

Pienahitsin pienin mahdollinen efektiivinen a-mitta SFS-EN 1993-1-8 -standardin mukaisesti on 3 mm. Lisäksi hitsin pituuden ja a-mitan suhteelle on voimassa (kaava 17):

$$6 \leq \frac{L}{a} \leq 150 \quad (17)$$

missä

L	Hitsisauman pituus, mm
a	Hitsin a-mitta, mm

Hitsausliitoksen todettiin kestävän standardinmukaisella minimi a-mitalla, jonka lisäksi hitsin pituuden ja a-mitan suhde oli kaavan 17 ehdon mukainen. Mittauslaitteiston valmistuksen kannalta lopulliseksi a-mitaksi valittiin kuitenkin 5 mm. Tällä päätöksellä pyrittiin helpottamaan hitsaajan työtä, sillä 3 mm:n minimi a-mitan hitsaaminen olisi ollut valmistuksen kannalta epäedullista. Lopuksi laskettiin, toteutuuko hitsin pituuden ja a-mitan suhteen ehto 5 mm:n a-mitalla. Tällöin hitsin pituuden ja a-mitan suhteeksi saatiin kaavan 17 mukaisesti.

$$6 \leq \frac{82 \text{ mm}}{5 \text{ mm}} = 16,4 \leq 150$$

Ehto toteutui, joten 5 mm:n a-mitan todettiin olevan riittävä sylinterin tukipalkkien liitoksiin. 5 mm:n a-mitan käyttö toi myös lisää varmuutta liitoksien kestävyteen.

Karsintatuen alatukipalkin hitsausliitokset mitoitettiin samalla tavalla kuin sylinterin tukipalkit. Tarvittavaksi hitsausauman a-mitaksi alatukipalkille saatiin kaavan 15 mukaisesti:

$$a \geq \frac{31425 \text{ N}}{\frac{510 \text{ N/mm}^2}{0,9 \cdot 1,25 \cdot \sqrt{3}} \cdot 82 \text{ mm}} = 1,46 \text{ mm}$$

Myös tässä tapauksessa tarvittavan a-mitan suuruutta tarkasteltiin lämmöntuonin kannalta. Tällä tavoin voitiin varmistua siitä, että liitoksen lujuus on riittävä.

Lämmöntuonnin mukainen tarvittava a-mitta kaavan 16 mukaisesti:

$$a \geq \sqrt{5 \text{ mm}} - 0.5 \text{ mm} = 1,74 \text{ mm}$$

Jokainen mitoittamista vaativa hitsausseura laskettiin yläpuolella esitetyn yksinkertaisen mitoitusmenetelmän mukaisesti hyödyntämällä Excel-taulukkolaskentaohjelmaa. Mitoitettujen hitsausliitoksien vaaditut a-mitat on esitetty taulukossa 2 ja niiden laskenta liitteessä 11. Valmistuksellisista syistä kaikki hitsausliitokset päätettiin toteuttaa 5 mm:n a-mitalla, jonka kestävyys riitti kaikkiin mitoituksiin vaativiin liitoksiin.

Taulukko 2 Mitoituksen perusteella saadut a-mitan arvot

Liitos	Tarvittava a-mitta/mm	Lämmöntuonnin mukainen a-mitta/mm
Sylinterin tukipalkkien hitsausseurat	0,73	2,29
Alatukipalkin kiinnitys runkoon	1,46	1,74
Sylinterin kiinnityksen laipat	1,50	3,50
Karsintaterän kiinnityslaippa	1,00	3,50
Yhdistinpalkin kiinnityslaipat	1,50	3,50
Karsintatuen kiinnityspala	2,40	2,15

5.3.8 Ruuviliitokset

Mittauslaitteiston ruuviliitokset mitoitetiin SFS-EN 1993-1-8 Eurocode 3:ssa esitettyjen mitoitusperiaatteiden mukaan. Ruuvien vapaareikien sijoittelussa noudatettiin myös standardin mukaista ohjetta. Ruuvien pääty- ja reunaetäisyydet asetettiin vähintään minimiarvon päähän levyosien reunoista. Standardin mukaiset ruuvireikien etäisyydet on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3 Pienin ja suurin keskiöväli, pääty- ja reunaetäisyydet [19, 24.]

Pääty- ja reunaetäisyydet sekä keskiöväli, ks. kuva 3.1	Minimiarvo	Maksimiarvo ^{1) 2) 3)}		
		EN 10025 mukaisista teräksistä (paitsi EN 10025-5:n mukaiset teräksiset) tehdyt rakenteet		EN 10025-5 mukaisista teräksistä tehdyt rakenteet
		Säälle tai muille korroosiorasituksille altis rakenne	Rakenne, joka ei ole altis säälle tai muille korroosiorasituksille	Suojaamaton rakenne
Päätyetäisyys e_1	$1,2d_0$	$4t + 40$ mm		Suurempi arvoista $8t$ ja 125 mm
Reunaetäisyys e_2	$1,2d_0$	$4t + 40$ mm		Suurempi arvoista $8t$ or 125 mm
Etäisyys e_3 Pidennetyissä rei'issä	$1,5d_0$ ⁴⁾			
Etäisyys e_4 Pidennetyissä rei'issä	$1,5d_0$ ⁴⁾			
Keskiöväli p_1	$2,2d_0$	Pienempi arvoista $14t$ ja 200 mm	Pienempi arvoista $14t$ ja 200 mm	Pienempi arvoista $14t_{min}$ ja 175 mm
Keskiöväli $p_{1,0}$		Pienempi arvoista $14t$ ja 200 mm		
Keskiöväli $p_{1,t}$		Pienempi arvoista $28t$ ja 400 mm		
Keskiöväli p_2 ⁵⁾	$2,4d_0$	Pienempi arvoista $14t$ ja 200 mm	Pienempi arvoista $14t$ ja 200 mm	Pienempi arvoista $14t_{min}$ ja 175 mm

1) Keskiöväleillä, pääty- ja reunaetäisyyksillä ei ole ylärajaa paitsi seuraavissa tapauksissa:
- puristetussa rakenneosissa paikallisen lommahduksen ja korroosion välttämiseksi korroosiorasituksen alaisena ja;
- korroosiorasitukselle alttiit vedetyt rakenneosat korroosion välttämiseksi.

2) Kiinnittimien välisen puristetun levyn paikallinen lommahdus lasketaan standardin EN 1993-1-1 mukaan olettamalla levy pilariksi ja käyttämällä nurjahduspituutena arvoa $0,6p_1$. Kiinnittimien välisen puristetun levyn paikallista lommahdusta ei tarvitse tarkistaa, jos p_1/t on pienempi kuin $9e$. Reunaetäisyys saa olla enintään ulokkeelliselle puristetulle taso-osalle esitetyn arvon suurin paikallisen lommahduksen estämiseksi, ks. standardi EN 1993-1-1. Tämä vaatimus ei koske päätyetäisyyttä.

3) t on uloimman liitettävän osan pienempi paksuus.

4) Pidennettyjen reikien raja-arvot esitetään kohdan 1.2.7 mukaisessa viitestandardiryhmässä 7.

5) Limitetyille kiinnitinriiveille voidaan käyttää minimiarvoa $p_2 = 1,2d_0$, jos kahden limityksessä olevan kiinnittimen välinen minimietäisyys $L \geq 2,4d_0$, ks. kuva 3.1b).

Eurocode 3:ssa on esitetty ruuvien eri kuormitustilanteille omat laskukaavat, joiden perusteella liitokset on mitoittettava. Mittauslaitteiston suunnittelussa käytetyt kuormitusta välittävät ruuviliitokset olivat kaikki leikkauskuormituksen alaisia. Standardissa esitetyt ruuvien mitoituksen kaavat leikkaavalle kuormitukselle on esitetty alapuolella. Ruuvien leikkauskestävyydelle on voimassa (kaava 18):

$$F_{v,rd} = \frac{\alpha_v \cdot f_{ub} \cdot A \cdot m}{\gamma_{M2}} \quad (18)$$

missä

$F_{v,rd}$ Ruuvien leikkauskestävyys, N

f_{ub} Ruuvien vetomurtolujuus, N/mm²

α_v Ruuvien kierteiden ollessa leikkaustasossa $\alpha_v=0,6$ lujuusluokille 4.6, 5.6 ja 8.8; $\alpha_v =0,5$ lujuusluokille 4.8, 5.8, 6.8 ja 10.9; kierteettömän osan ollessa leikkaustasossa $\alpha_v=0,6$

A	Ruuvien jännityspinta-ala, mm ²
γ_{M2}	Ruuviliitoksen osavarmuusluku

Leikkauskuormituksessa ruuvien kestävyydelle on oltava voimassa kaavan 19 mukainen ehto.

$$F_{v,Ed} \leq F_{v,Rd} \quad (19)$$

missä

$F_{v,Ed}$	Ruuviliitoksen leikkausvoima, N
$F_{v,Rd}$	Ruuvien leikkauskestävyys, N

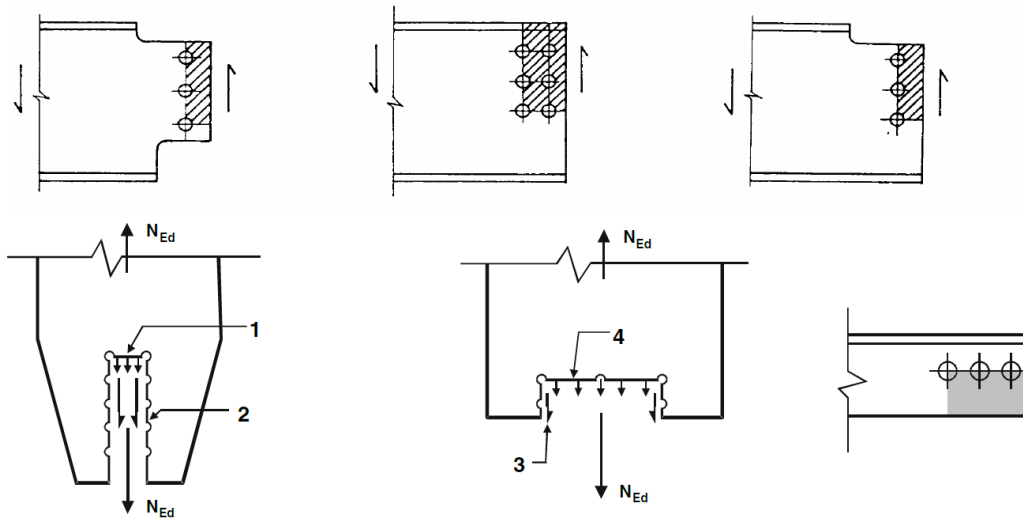
Teräslevyn reunapuristuskestävyydelle on voimassa (kaava 20):

$$F_{b,Rd} \leq \frac{k_1 \cdot \alpha_b \cdot f_u \cdot d \cdot t}{\gamma_{M2}} \quad (20)$$

missä

$F_{b,Rd}$	Ruuvien reunapuristuskestävyys, N/mm ²
k_1	Reunarivin ruuveille pienin arvoista ($2,8 \frac{e_2}{d_0} - 1,7$ ja 2,5); muille kuin pään ruuveille ($1,4 \frac{p_2}{d_0} - 1,7$ ja 2,5)
α_b	Pienin arvoista ($\alpha_d, \frac{f_{ub}}{f_u}, 1,0$)
f_u	Perusaineen murtolujuus, N/mm ²
d	Ruuvien halkaisija, mm
t	Teräslevyn ainevahvuus, mm
γ_{M2}	Ruuviliitoksen osavarmuusluku

Ruuviliitokset on tarkistettava vielä lopuksi palamurtumisen varalta. Palamurtumisella tarkoitetaan perusaineen leikkausmurtumista leikkauksen rasittamassa leikkauspinnassa, johon liittyy perusaineen vetomurtuminen vedon rasittamalla pinnalla. Palamurtuminen tapahtuu aina ruuvien keskilinjoja pitkin. Palamurtumisen eri tyypit on esitetty kuvassa 25. [19, 35.]

Kuva 27 Palamurtumisen eri tyypit [19, 35.]

Palamurtumiselle on SFS-EN 1993-1-8 standardin mukaisesti voimassa (kaava 21):

$$V_{eff,1,Rd} = f_u \cdot \frac{A_{nt}}{\gamma_{M2}} + \frac{1}{\sqrt{3}} \cdot \frac{f_y \cdot A_{nv}}{\gamma_{M0}} \quad (21)$$

missä

$V_{eff,1,Rd}$	Palamurtumiskestävyyden mitoitusarvo, N
f_u	Teräslevyn murtolujuus, N/mm ²
f_y	Teräslevyn myötöraja, N/mm ²
A_{nt}	Vedon rasittama nettopinta-ala, mm ²
A_{nv}	Leikkauksen rasittama nettopinta-ala, mm ²
γ_{M0}	Yleisesti 1,0; ruostumattomille 1,1
γ_{M2}	Ruuviliitoksen osavarmuusluku

Ruuviliitoksien mitoittamista varten oli laskettava ruuveihin kohdistuva leikkausvoima. Poikittaistangon ruuviliitoksessa sylinterin työntövoiman oletettiin jakautuvan tasaisesti neljälle ruuville. Yhteen ruuviin kohdistuva leikkausvoima saatiin laskettua kaavasta 22.

$$F_{v,Ed} = \frac{F_{työntö}^{max}/2}{2} \quad (22)$$

missä

$F_{v,Ed}$ Ruuviliitoksen leikkausvoima, N

$F_{työntö}^{max}$ Sylinterin maksimi työntövoima, N

Yhden ruuviliitoksen leikkausvoimaksi poikittaistangossa saatiin kaavan 22 mukaisesti:

$$F_{v,Ed} = \frac{125700 \text{ N}/2}{2} = 31425 \text{ N}$$

Kaavan 19 mukaisen ehdon mukaisesti on siis oltava voimassa:

$$F_{v,Rd} \geq 31425 \text{ N}$$

Kun tarvittava leikkauskestävyys yhdelle ruuville oli määritetty, voitiin laskea tarvittava ruuvikoko ratkaisemalla ruuvin jännityspinta-ala kaavasta 18. Liitoksissa päätettiin käyttää lujuusluokan 8.8 ruuveja. Ruuvien murtolujuus saatiin taulukosta 4.

Taulukko 4 Ruuvien myötörajan ja vetomurtolujuuden nimellisarvot [19, 21.]

Ruuvien lujuusluokka	4.6	4.8	5.6	5.8	6.8	8.8	10.9
f_{yb} (N/mm ²)	240	320	300	400	480	640	900
f_{ub} (N/mm ²)	400	400	500	500	600	800	1000

Poikittaistangon yhden ruuvin tarvittavaksi jännityspinta-alaksi saatiin kaavan 18 mukaisesti:

$$A = \frac{31425 \text{ N} \cdot 1,25}{0,6 \cdot 800 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} \cdot 2} = 40,91 \text{ mm}^2$$

Tarvittava pulttikoko saatiin valittua etsimällä metrinen ISO vakiokierteisten ruuvien tiedoista (taulukko 5) jännityspoikkipinta-alaltaan vähintään lasketun arvon suuruinen ruuvi. Leikkausvoiman perusteella tehdyn mitoituksen perusteella poikittaistangon ruuvikooksi valikoitui M10.

Taulukko 5 Ruuvien tietoja Metrinen ISO vakiokierre [20, 26.]

Kierre ^{a)} <i>d</i>	Nimellinen jännityspoikkipinta-ala <i>A_{s,nom}</i> ^{b)} mm ²	Lujuusluokka								
		4.6	4.8	5.6	5.8	6.8	8.8	9.8	10.9	12.9/ 12.9
		Vähimmäisvetokuorma <i>F_{m,min}</i> (<i>A_{s,nom}</i> × <i>R_{m,min}</i>), N								
M3	5,03	2 010	2 110	2 510	2 620	3 020	4 020	4 530	5 230	6 140
M3,5	6,78	2 710	2 850	3 390	3 530	4 070	5 420	6 100	7 050	8 270
M4	8,78	3 510	3 690	4 390	4 570	5 270	7 020	7 900	9 130	10 700
M5	14,2	5 680	5 960	7 100	7 380	8 520	11 350	12 800	14 800	17 300
M6	20,1	8 040	8 440	10 000	10 400	12 100	16 100	18 100	20 900	24 500
M7	28,9	11 600	12 100	14 400	15 000	17 300	23 100	26 000	30 100	35 300
M8	36,6	14 600 ^{c)}	15 400	18 300 ^{c)}	19 000	22 000	29 200 ^{c)}	32 900	38 100 ^{c)}	44 600
M10	58	23 200 ^{c)}	24 400	29 000 ^{c)}	30 200	34 800	46 400 ^{c)}	52 200	60 300 ^{c)}	70 800
M12	84,3	33 700	35 400	42 200	43 800	50 600	67 400 ^{d)}	75 900	87 700	103 000
M14	115	46 000	48 300	57 500	59 800	69 000	92 000 ^{d)}	104 000	120 000	140 000
M16	157	62 800	65 900	78 500	81 600	94 000	125 000 ^{d)}	141 000	163 000	192 000
M18	192	76 800	80 600	96 000	99 800	115 000	159 000	–	200 000	234 000
M20	245	98 000	103 000	122 000	127 000	147 000	203 000	–	255 000	299 000
M22	303	121 000	127 000	152 000	158 000	182 000	252 000	–	315 000	370 000
M24	353	141 000	148 000	176 000	184 000	212 000	293 000	–	367 000	431 000
M27	459	184 000	193 000	230 000	239 000	275 000	381 000	–	477 000	560 000
M30	561	224 000	236 000	280 000	292 000	337 000	466 000	–	583 000	684 000
M33	694	278 000	292 000	347 000	361 000	416 000	576 000	–	722 000	847 000
M36	817	327 000	343 000	408 000	425 000	490 000	678 000	–	850 000	997 000
M39	976	390 000	410 000	488 000	508 000	586 000	810 000	–	1 020 000	1 200 000

Ruuvikoon määrittämisen jälkeen oli tarkistettava reunapuristuskestävyys, jonka arvo saatiin laskettua kaavasta 20. Reunapuristuskestävyydeksi poikittaistangossa saatiin:

$$F_{b,Rd} \leq \frac{2,4481 \cdot 0,4444 \cdot 510 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} \cdot 10 \text{ mm} \cdot 10 \text{ mm}}{1,25} = 44,39 \text{ kN}$$

Laskettua reunapuristuskestävyyden arvoa oli verrattava sallittuun kuormitukseen. Eurocode 3:n mukaan reunapuristuskestävyydelle oli oltava voimassa kaavan 23 mukainen ehto.

$$F_{v,Ed} \leq F_{b,Rd} \quad (23)$$

Lasketun reunapuristuskestävyyden todettiin olevan yllä esitetyn ehdon mukainen, joten voitiin todeta liitoksen kestävä rasituksen. Viimeisenä poikittaistangon ruuviliitosta tarkasteltiin palamurtumisen kannalta. Liitoksen palamurtumiskestävyys saatiin laskettua kaavan 21 avulla ja sen kestävyudeksi saatiin:

$$V_{eff,1,Rd} = \frac{510 \text{ N/mm}^2 \cdot 25 \text{ mm} \cdot 20 \text{ mm} \cdot 2}{1,25} + \frac{355 \frac{\text{N}}{\text{mm}^2} \cdot 62 \text{ mm} \cdot 20 \text{ mm} \cdot 2}{\sqrt{3} \cdot 1,0} = 916,30 \text{ kN}$$

Poikittaistangon palamurtumiskestävyden todettiin olevan huomattavasti suurempi kuin liitoksessa vaikuttava voima, jolloin voitiin todeta, ettei palamurtumista liitoksessa tapahdu. Kun leikkaus-, reunapuristus- ja palamurtumiskestävydet oli tarkistettu, voitiin todeta liitoksen kestävä siihen kohdistuvan kuormituksen.

Kaikki mittauslaitteiston mitoitusta vaativat liitokset mitoitettiin yllä esitetyllä Eurocode 3:n mukaisella mitoitustavalla. Jokainen liitos tarkistettiin leikkaantuvuuden, reunapuristuksen ja palamurtumisen varalta. Laskettujen ruuviliitoksien tulokset on esitetty taulukossa 6 ja niiden laskenta liitteessä 12.

Taulukko 6 Mitoitetut ruuviliitokset

Liitos	Pulttikoko	Reunapuristuskestävyys/kN	Palamurtumiskestävyys/kN
Poikittaistangon ruuviliitos	M10	44,39	916,30
Terän liukuosan ruuviliitos	M12	74,18	425,09
Terän kiinnityksen ruuviliitos	M12	86,03	396,25
Karsintatuen ruuviliitos	M12	47,24	153,24

5.3.9 Karsintavoiman mittaus

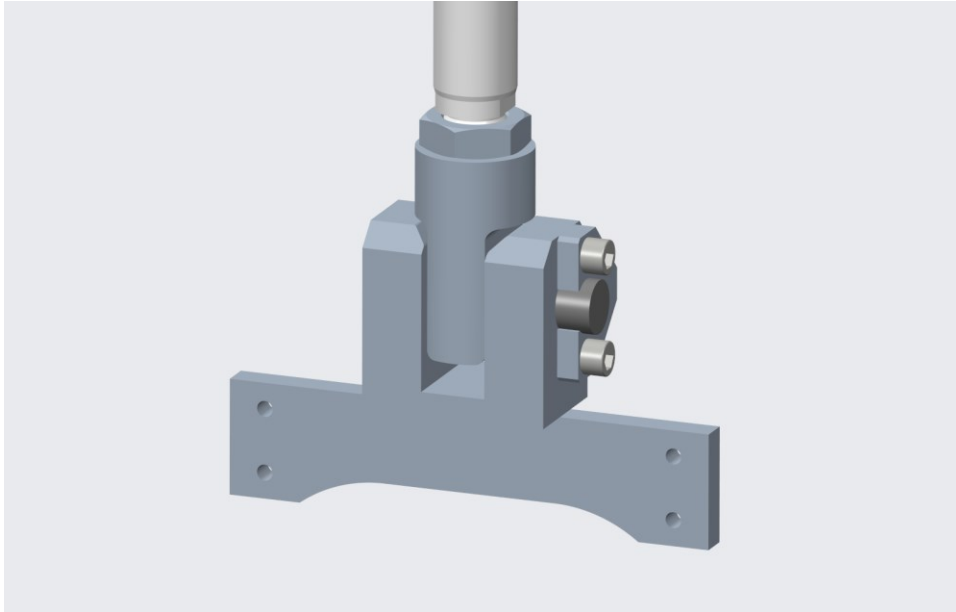
Karsintavoiman mittaus päätettiin toteuttaa mittaamalla leikkausvoimaa voima-anturin avulla sylinterin ja karsintaterän kiinnityksen liitoksesta. Lisäksi karsintavoimaa oli mahdollista tarkastella hydraulipaineesta meno- ja tulopuolen paineeron avulla. Tämän toteuttamiseen päätettiin hyödyntää Waratah OM Oy:n testitilassa käytössä olevaa mittauslaitteistoa.

Karsintavoimaa mittaamaan valittiin Bosch Rexrothin KMB 090 voima-anturi (kuva 28). Anturin valinnan perusteina olivat sen helppo asentamistapa, sovellukseen sopiva käyttölämpötila-alue (-35°C – $+85^{\circ}\text{C}$) sekä se, että anturin mittausalue $\pm 90\text{ kN}$ oli riittävä mittauslaitteistoon. Voima-anturin tuotedokumentti on esitetty opinnäytetyön liitteessä 13.

Kuva 28 Bosch Rexroth KMB voima-anturi [21.]

Voima-anturin kiinnitys sylinteriin toteutettiin koneistettavan holkin avulla, jonka asento oli säädettävissä mutterin avulla kohdalleen. Kokoonpanossa holkki oli tarkoitus yhdistää poikittaistankoon hitsattuihin sivutukiin työntämällä voima-anturi koneistettujen reikien läpi. Reikien toleranssit määritettiin voima-anturin valmistajan ohjeen mukaisesti. Suunniteltu voima-anturin kiinnityksen kokoonpano on esitetty kuvassa 29.

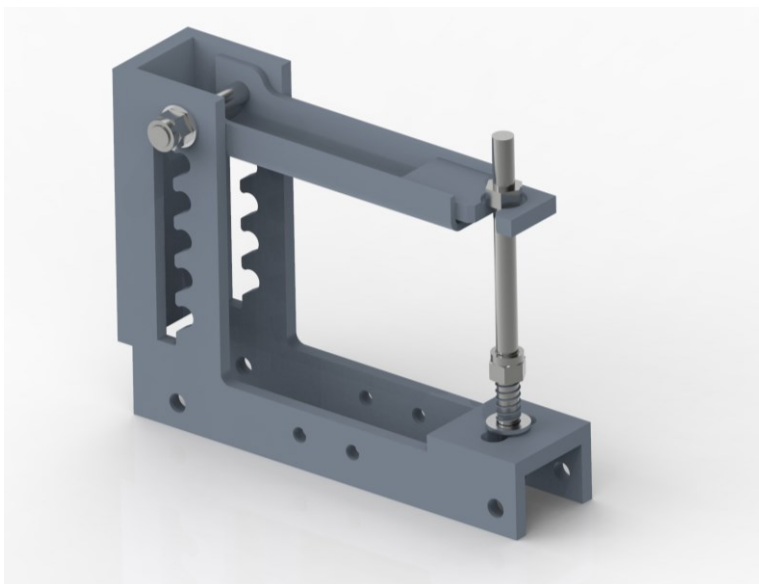
Kuva 29 Voima-anturin kiinnitys

Holkin ja sivutukien välisen välyksen säätäminen päätettiin toteuttaa säätölevyjen avulla. Anturin lukitseminen paikalleen toteutettiin kiinnityslaipan avulla, jonka avulla estettiin anturin pyörähtäminen mittaustapahtuman aikana. Kiinnityslaippa lukittiin paikalleen kahden pultin avulla.

5.3.10 Keino-oksen tuenta ja kiinnitys

Karsintatapahtuman toistettavuuden varmistamiseksi mittauslaitteistoon suunniteltiin keino-oksalle lukitusmekanismi. Mekanismi toteutettiin, niin että keino-oksen ei olisi mahdollista liikkua karsintatapahtuman aikana, eikä tällöin karsintavoiman arvo pääsisi vääristymään.

Mekanismi päätettiin toteuttaa mekaanisesti lukittavana kiinnityksenä osatoimintojen pisteytystaulukon mukaisesti. Kyseiseen ratkaisuun päädyttiin myös sen helppokäyttöisyyden vuoksi. Keino-oksen lukituksia asetettiin mittauslaitteistoon kaksi kappaletta. Ensimmäisen kiinnityksen paikka valittiin mahdollisimman lähelle karsintatukea, jotta keino-oxsa saataisiin tuettua mahdollisimman tiukasti karsintatukea vasten. Toinen asetettiin mittalaitteiston takaosaan. Suunniteltu lukitusmekanismin kokoonpano on esitetty kuvassa 30.

Kuva 30 Lukitusmekanismi

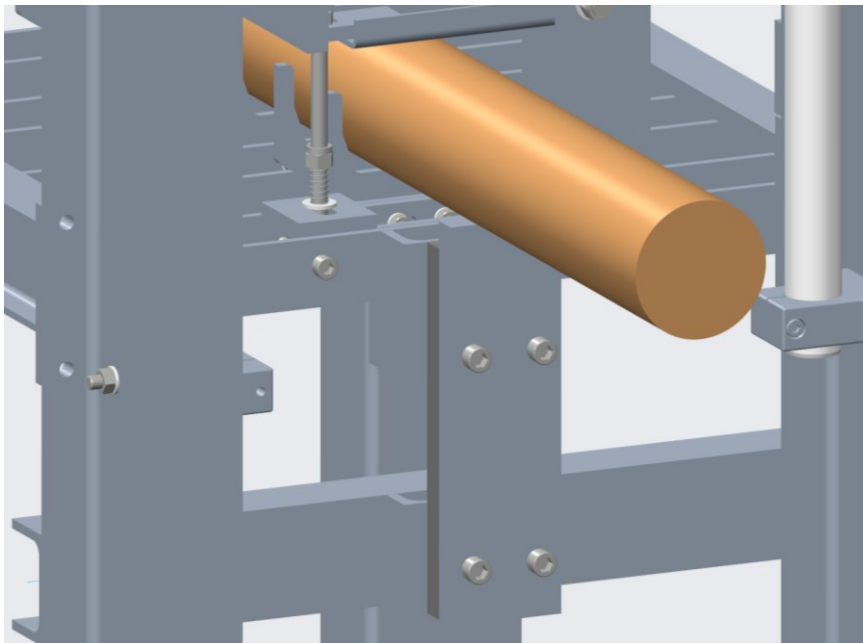
Alkuperäisessä suunnitelmassa mittauslaitteistoon oli tarkoitus suunnitella kulmansäätömekanismi, jonka avulla katkaistavan oksan kulmaa olisi voitu säätää. Tällöin teräprofiilien käyttäytymistä olisi voitu tarkastella myös vinoissa leikkaustilanteissa. Kulmansäätömekanismista kuitenkin luovuttiin ja päätettiin, että tarvittaessa kulmansäätö toteutetaan erillisten säätöpalojen avulla tai teräprofiilia muokkaamalla.

Lukitusmekanismien lisäksi karsittavalle oksalle suunniteltiin sivutuet, joita vasten oksa puristettaisiin lukitusmekanismien avulla. Sivutukia tuli mittauslaitteistoon seitsemän kappaletta, ja ne kiinnitettiin laitteiston runkoon ruuviliitoksilla. Suunnitellun sivutuen 3D-malli on esitetty alla olevassa kuvassa 31.

Kuva 31 Oksan sivutuki

Varsinaista mittaustapahtumaa varten oksalle suunniteltiin säädettävä tuenta ja sen kiinnitykset tehtiin ruuviliitoksilla eturungon UPE-palkkeihin. Tuennan taakse asetettiin kaksi 10 mm teräslevyä, joiden avulla tuennan etäisyyttä karsintaterästä voitiin säätää. Säätovaraksi asetettiin väli 10–30 mm. Lisäksi teräprofiilin kiinnityksiin jätettiin säätovaraa 20 mm, jotta kaarevan teräprofiilin käyttö myöhemmässä vaiheessa olisi mahdollista. Karsinnan tuenta on esitetty alla olevassa kuvassa 32.

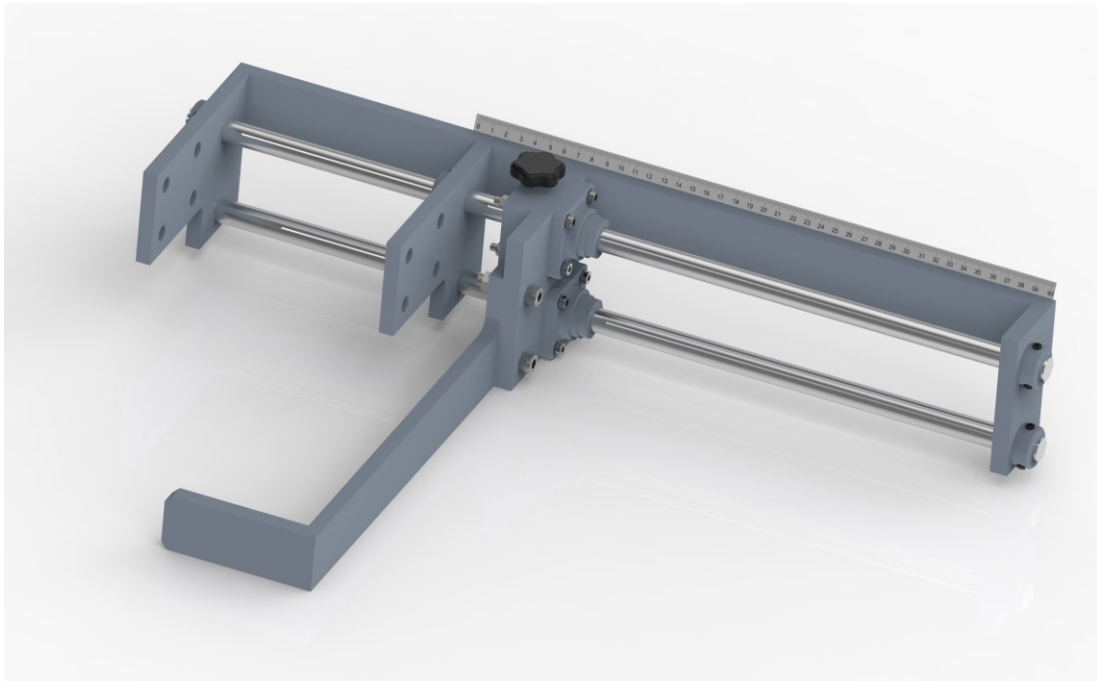
Kuva 32 Karsinnan tuenta

Jotta mittauslaitteistossa käytettävä oksa ei pääsisi liikkumaan mittaustapahtuman aikana, karsinnan tuentapalaan suunniteltiin lovi. Loven tarkoituksena oli kohdistaa käytettävä keino-oxa karsintalinjan keskelle. Suunnittelussa huomiointiin eri kokoisten oksien halkaisijat, ja niiden asettuminen tuentaan.

5.3.11 Pituudensäätömekanismi

Mittaustapahtuman nopeuttamiseksi ja helpottamiseksi mittauslaitteiston yhteyteen suunniteltiin pituudensäätömekanismi, jonka avulla katkaistavan oksan pituus olisi nopeasti säädettävissä, ilman erillistä mittalaitetta. Pituudensäädön ei tarvinnut olla tarkka, vaan mittaustarkkuudeksi riitti 1 cm:n tarkkuus.

Pituudensäädölle asetettiin rajat molempiin pätyihin. Lyhyimmäksi katkaisupituudeksi asetettiin 50 mm ja suurimmaksi katkaisupituudeksi 350 mm. Liukumekanismin lukitus toteutettiin kiristettävän säätökahvan avulla. Mekanismin suunnittelussa pyrittiin hyödyntämään samoja materiaalivahvuuksia kuin varsinaisessa mittalaitteistossa, jotta välttyttäisiin turhalta materiaalin hankkimiselta. Suunnitellun pituudensäätömekanismin kokoonpano on esitetty kuvassa 33.

Kuva 33 Pituudensäätömekanismi

Valmiita osto-osia pituudensäätömekanismissa kokoonpanossa olivat lukitusrenkaat, säätökahva sekä kuulaholkit. Lisäksi mitta-asteikkona käytettiin tavallista teräsviivoitinta, joka kiinnitettiin pituudensäätömekanismin runkoon kahdella pultilla.

5.3.12 Mittauslaitteiston lujuustarkastelu

Mittauslaitteiston rakennetta tarkasteltiin kehittelyvaiheen loppuun FEM-analyysin avulla. Rakenteita tarkasteltiin laitteen toiminnan kannalta kriittisimmistä kohdista. Näitä olivat rungon etuosan poikittaissuuntaiset palkit, sylinterin kiinnityksen tukilevyt sekä karsintaterän liukumekanismin komponentit.

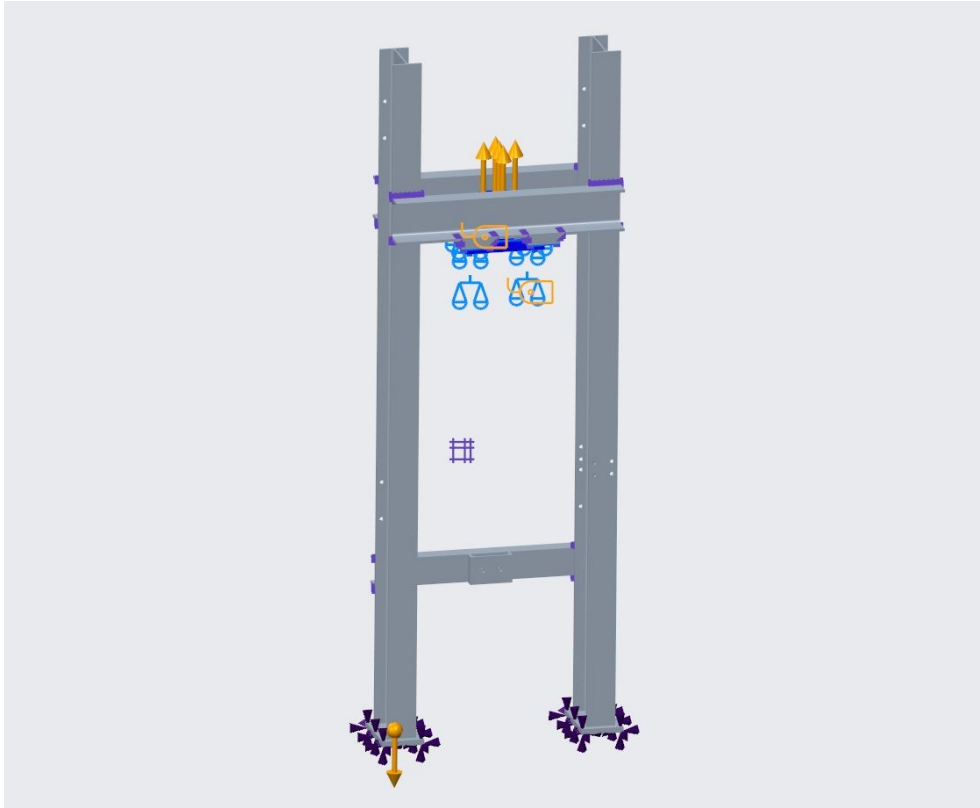
Materiaalina jokaisessa mittauslaitteiston komponentissa käytettiin S355J2 rakenneterästä.

Kaikissa tapauksissa tuloksia tarkasteltiin ensin ajamalla lujuusanalyysit kevyemmällä SPA-analyysillä, jonka jälkeen tarkasteltiin jännityksien, siirtymien sekä pintapaineiden suuruusluokkia. Kun analyysin tuloksien voitiin todeta olevan realistisia sekä hyväksyttäviä, ajettiin samat lujuustarkastelut vielä MPA-analyysillä, jolloin tuloksista saatiin entistäkin luotettavampia.

Ensimmäisenä tarkasteltiin mittauslaitteiston eturunkoa, johon kohdistui sylinterin työntövoiman aiheuttama kuormitus. Runkoa muokattiin FEM-analyysia varten yksinkertaistamalla palkkirakenteiden liitoksia. Lisäksi rungon hitsausliitokset mallinnettiin lasketun a-mitan mukaisesti.

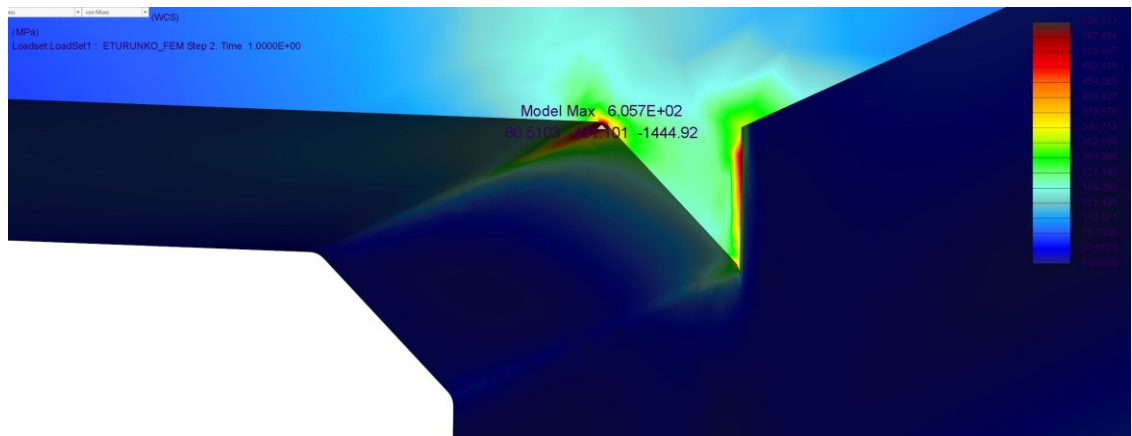
Hitsausliitosten reunoihin lisättiin tehollisen lovijännitys -menetelmän mukaisesti säteeltään 1 mm:n pyöritykset, jotta FEM-analyysissä esiintyvien jännityskeskittymien esiintymistä saatiin vähennettyä. Tavallisesti terävät reunat aiheuttavat lujuustarkastelussa jännityskeskittymiä, vaikka ne eivät olisikaan todellisia. Eturungon FEM-analyysissä runkopalkkeja hitsausliitoksineen käsiteltiin yhtenä osana, ja sylinterin yksinkertaistettu mallinnus tuotiin analyysin kokoonpanoon erillisenä osanaan.

Analyysissä tuennat asetettiin eturungon jalkoihin. Kuormittava sylinterivoima asetettiin männän pinta-alan suuruiselle alueelle kuvan 34 mukaisesti. Runkorakenteen verkotusta tihennettiin 30 mm:iin tulosten luotettavuuden parantamiseksi. Lisäksi hitsausliitoksien ja sylinterin pinnoilla verkotuksen kooksi asetettiin 4 mm.

Kuva 34 Eturungon analyysin tuennat ja kuormitukset

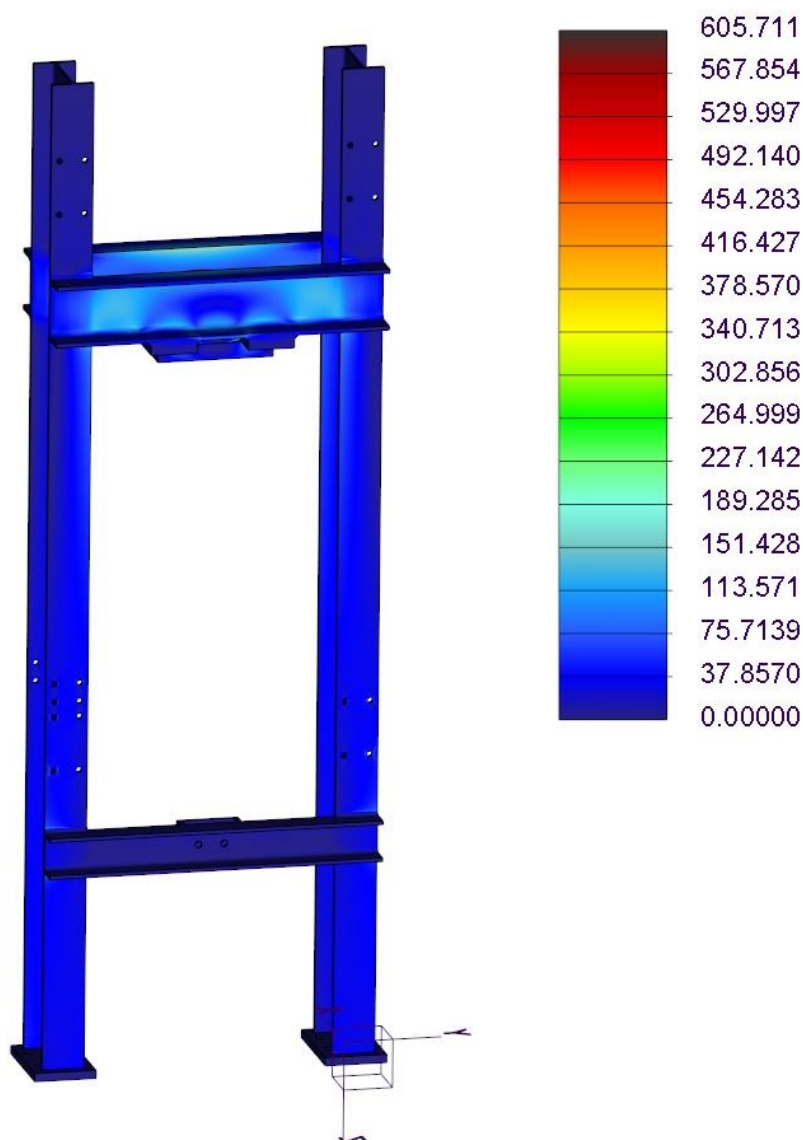
Analyysin tuloksia tarkasteltaessa huomattiin sylinterin tukilevyjen hitsausliitoksien reunoihin syntyvän suuria jännityskeskittymiä, johtuen muodostuneista singulariteeteista eli pisteisiin kohdistuvista voimista, joiden jännitykset nousevat teoriassa äärettömiksi. Kyseinen ilmiö johtuu siitä, ettei pisteillä ole pinta-alaa. Alapuolella olevassa kuvassa 35 on esitetty esimerkki hitsausliitoksessa esiintyvistä jännityskeskittymästä.

Kuva 35 Hitsausliitoksen jännityskeskittymät

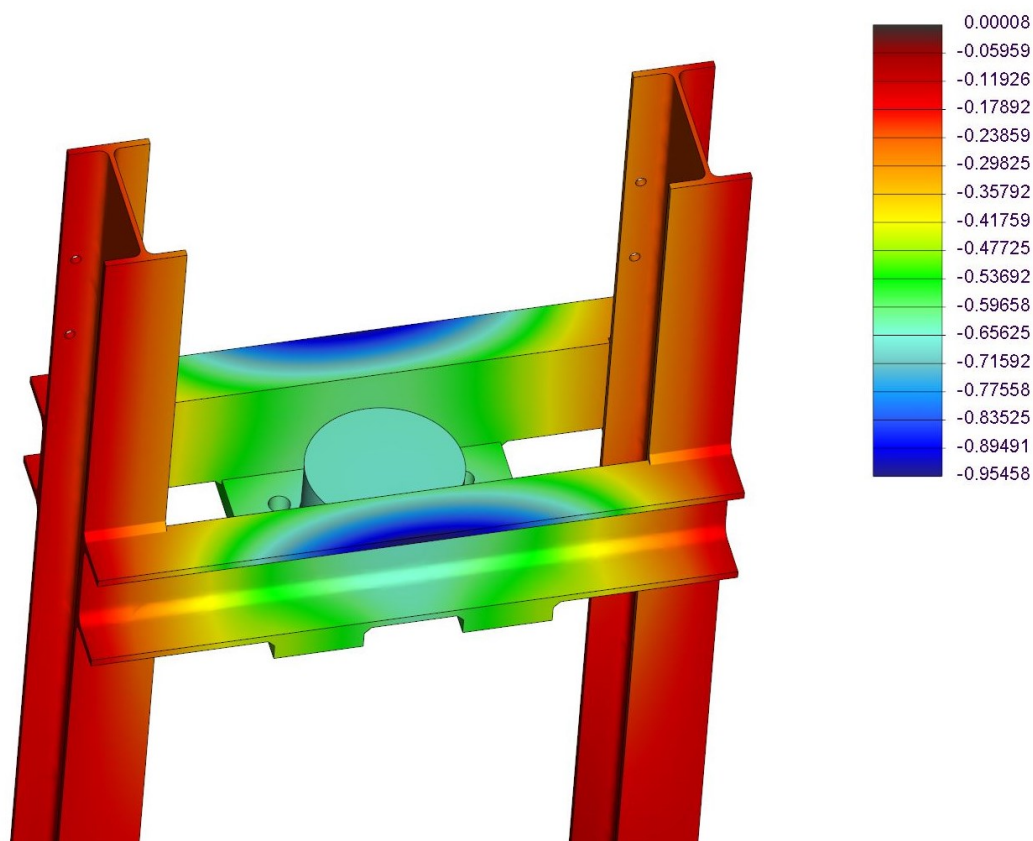
Hitsausliitoksien terävissä nurkissa esiintyvien jännityskeskittymien todettiin olevan epätodellisia ja niiden vaikutus rakenteen kestävyys jätettiin huomiotta. Muualla rakenteessa vaikuttavien jännitysten suuruuksien havaittiin pysyvän materiaalin myötörajan alapuolella, joten rungon todettiin kestävän sylinterin kuormitusta.

Hitsausliitoksien lisäksi tarkasteltiin myös muualla eturungossa vaikuttavia jännityksiä. Suurimmat jännitykset esiintyivät sylinterin kiinnityksen poikittaispalkeissa, mutta ne eivät aiheuttaneet ongelmia rakenteen keston kannalta, sillä jännitykset pysyivät myötörajan alapuolella. Rungon jännitys jakauma on esitetty alla olevassa kuvassa 36.

Kuva 36 Rungon vertailujännitykset

Jännitysten lisäksi tarkasteltiin siirtymiä sylinterin tukipalkeissa ja -levyissä. Siirtymien suuruudet pysyivät sylinteriä ympäröivissä rakenteissa alle millimetrin suuruisina maksimi kuormituksella, joten niiden todettiin olevan mittauslaitteiston toiminnan ja kestävyuden kannalta hyväksyttäviä. Mittauslaitteiston eturungon siirtymät on esitetty kuvassa 37.

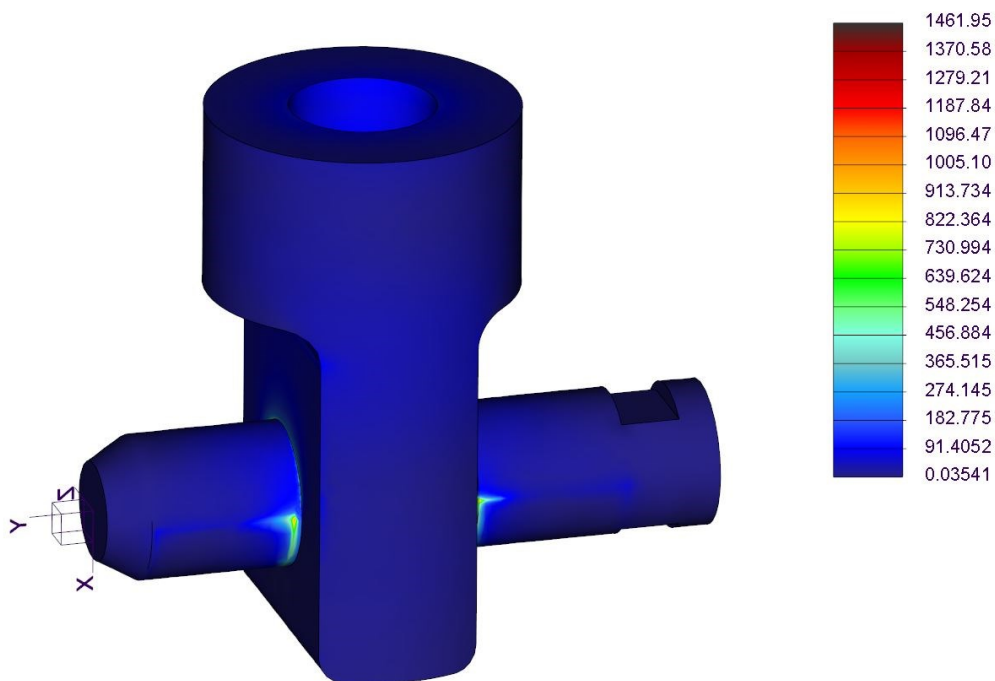
Kuva 37 Pystysuuntaiset siirtymät eturungossa

Toisena lujuustarkastelun kohteena mittauslaitteistossa tarkasteltiin liukumekanismien komponenteissa esiintyviä jännityksiä sekä mekanismeissa tapahtuvia siirtymiä kuormitustilanteessa. Tällä tavoin pyrittiin varmistamaan mekanismin kesto suurimmassa kuormitustilanteessa.

Ensimmäisenä liukumekanismien komponenteista tarkasteltiin sylinteriin kiinnitetävän holkin kestävyyttä kuormitustilanteessa. Lisäksi saman analyysin yhteydessä tarkasteltiin holkin läpi tulevan anturin aiheuttamia pintapaineita holkin reiän pinnoilla.

Tuenta asetettiin anturin alapuolen pinnoille todellisen tuennan mukaisesti ja kuormitus holkin koneistetun reiän sisäpinnalle. Holkin ja anturin välille luotiin kontaktipinnat, jotta niiden välistä pintapainetta voitiin tarkastella. Lisäksi holkin sivupintaan asetettiin tuenta y-suunnassa, jolla rajoitettiin holkin liukuminen anturin pinnalla analyysin aikana. Tällöin saatiin varmistettua tulosten oikeanmu-
kaisuus.

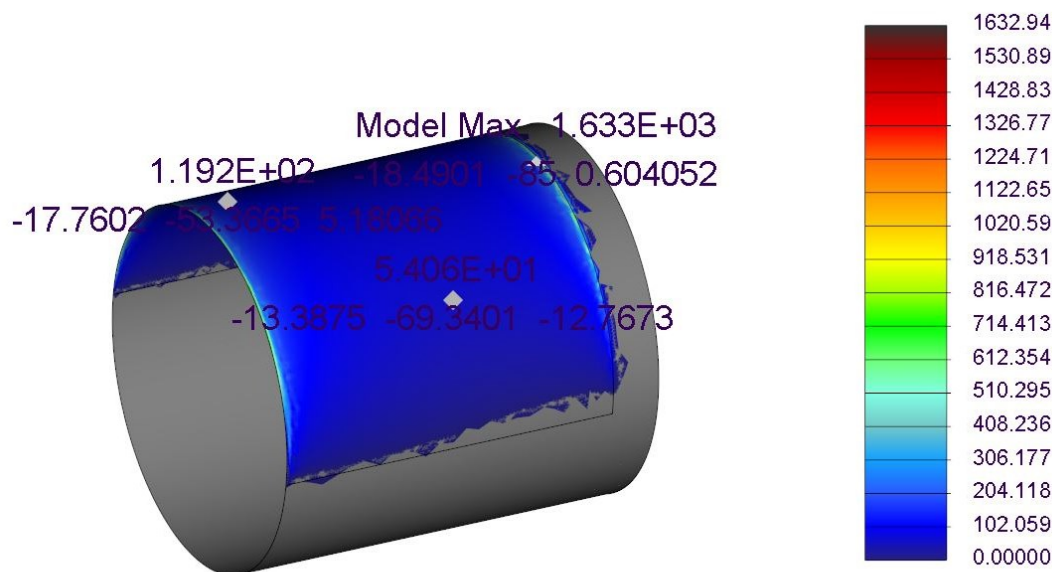
Holkissa esiintyvien jännityksien suuruus pysyi maksimi kuormituksella alle 160 MPa:ssa lukuun ottamatta holkin reiän reunoissa esiintyviä jännityskeskittymiä. Reiän terävien reunojen aiheuttamat singulariteetit jätettiin huomioimatta holkin kestävyyttä tarkasteltaessa. Holkin kuormituksen alainen jännitysjaakauma on esitetty kuvassa 38.

Kuva 38 Holkin jännitysjaakauma

Pintapaineen tarkastelua varten holkin reiän sisäpintojen sekä anturin pinnan verkotusta tihennettiin hyvin pieneksi, jotta analyysin tuloksia voitiin pitää luotettavina. Pintapainetta tarkasteltaessa arvojen todettiin pysyvän myötörajan alapuolella lukuun ottamatta teräviin reunoihin muodostuvia jännityskeskittymiä.

Voitiin siis todeta holkin kestävän pintapaineen vaikutuksen. Holkin ja voima-anturin välinen pintapaine on esitetty alla olevassa kuvassa 39.

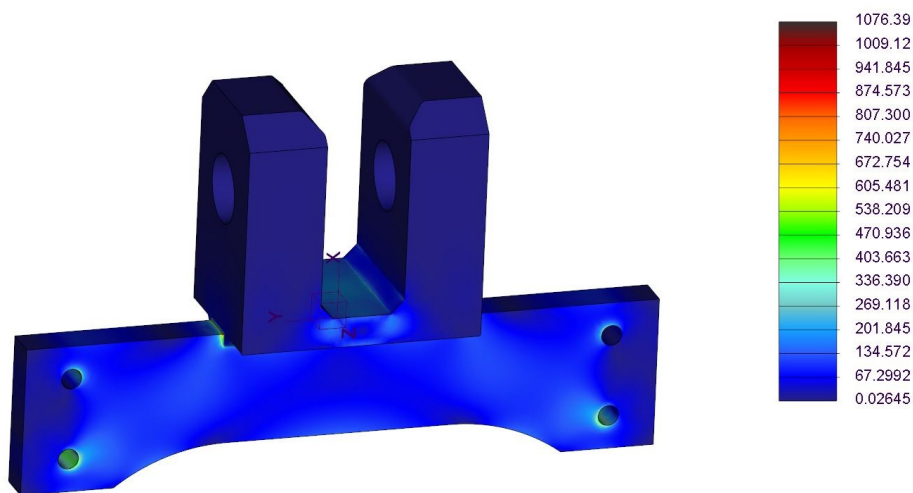

Kuva 39 Pintapaine anturin ja holkin välillä

Toisena komponenttina liukumekanismista tarkasteltiin poikittaistankoa, jonka kautta sylinterin voima välitettiin karsintaterän kiinnityksille. Poikittaistangon analyysissä tarkasteltiin lähinnä vertailujännityksen suuruuksia suurimmalla sylinterin työntövoimalla.

Analyysiä varten verkotusta tihennettiin poikittaistangon pinnoilla. Tuenta asetettiin tangon kiinnitysreikiin, ja kuorma kohdistettiin pystysuunnassa poikittaistankoon.

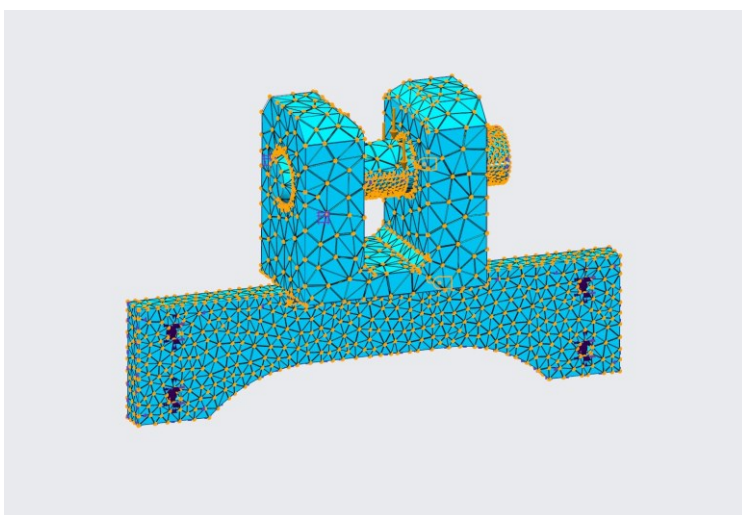
Poikittaistangossa vaikuttavien jännitysten havaittiin vaihtelevan välillä 50–250 MPa, jolloin käytettävän materiaalin myötöraja ei ylittynyt. Myös tässä kuormitustapauksessa hitsaussaumoissa esiintyi jännityskeskittymiä, joita ei huomioitu rakenteen kestävyyttä arvioitaessa. Poikittaistangon jännitys jakauma on esitetty kuvassa 40.

Kuva 40 Jännitysjaakauma poikittaistangossa

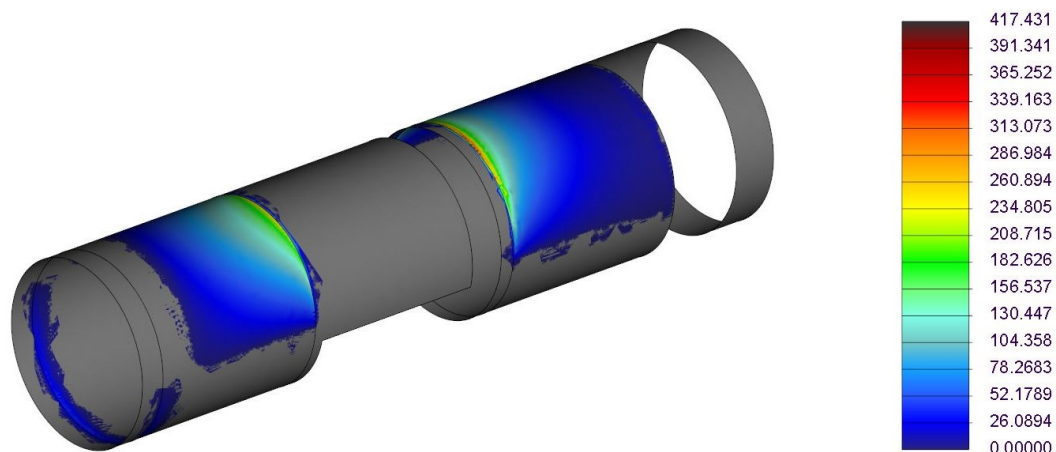
Poikittaistankoa tarkasteltiin myös kokoonpanona, jossa anturi oli kiinnitetty paikalleen. Tämän analyysin tarkoituksena oli tarkastella anturin ja sen kiinnitysreikien välistä pintapainetta.

Analyysissä kuormitus asetettiin anturin yläpinnalle sylinterin holkin kosketuspinnan suuruiselle alueelle todellisen kuormitustilanteen mukaisesti. Tuenta asetettiin samalla tavoin kuin pelkkää poikittaistankoa tarkasteltaessa. Lisäksi anturille asetettiin sivusuunnassa tuenta anturin todellisen kiinnityksen mukaisesti. Verkotusta tihennettiin anturin sekä reikien sisäpinnoilla tuloksien luotettavuuden parantamiseksi. Analyysissä käytetty verkotus on esitetty alla kuvassa 41.

Kuva 41 Poikittaistangon ja anturin verkotus

Analyysin tuloksena saadut pintapaineen arvot vaihtelivat noin 20–130 MPa:n välillä, jolloin pysyttiin reilusti materiaalin myötörajan alapuolella. Myös tässä kuormitustilanteessa teräviin reunoihin muodostui jännityskeskittymiä, joiden vaikutus voitiin jättää huomioimatta kosketuspintojen kestävyyttä arvioidessa. Anturin ja kiinnitysreikien välillä vallitseva pintapaine on esitetty alla olevassa kuvassa 42.

Kuva 42 Anturin ja kiinnitysreikien välinen pintapaine

Viimeiseksi tarkasteltiin koko liukumekanismia ja siinä tapahtuvia muodonmuutoksia. Pääpaino mekanismin tarkastelussa asetettiin mekanismin kuormitustilanteesta aiheutuville siirtymille etenkin sivusuunnissa. Tällä tavoin voitiin tutkia kuinka paljon kuormitusta liukuholkki ja niiden johteet joutuisivat ottamaan vastaan.

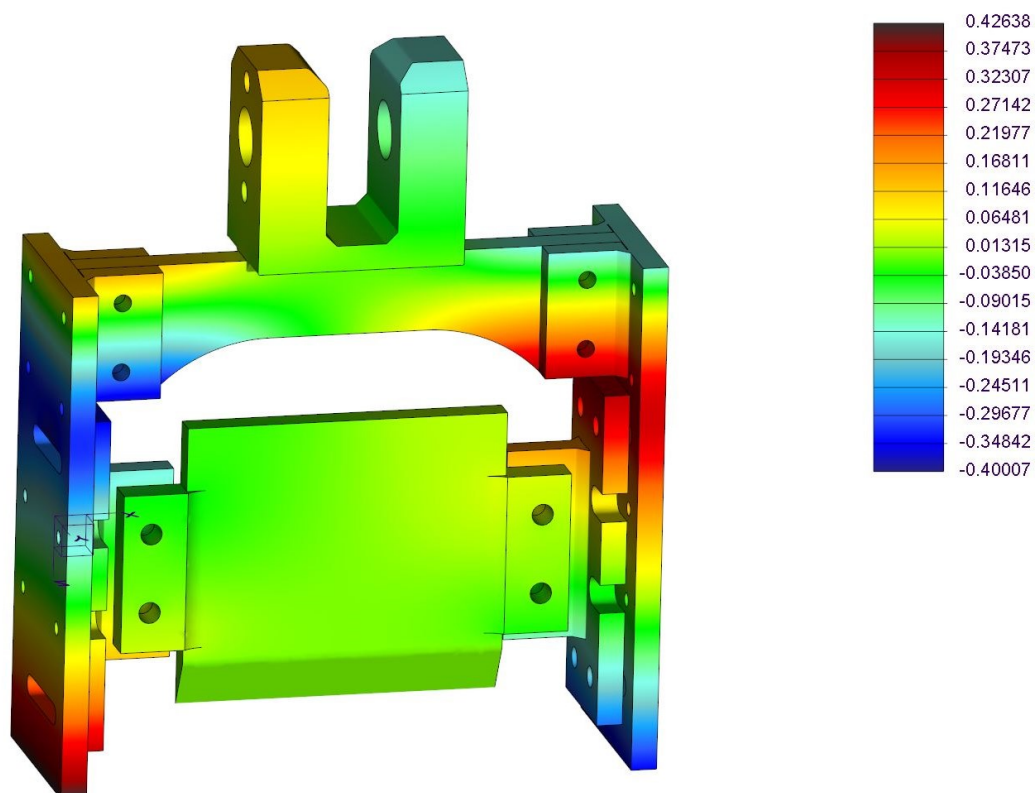
Analyysiä varten liukumekanismien komponentteja yksinkertaistettiin, jolloin laskentaa saatiin kevennettyä, ja mahdollisten virheiden määrä saatiin mahdollisimman pieneksi. Kaikki hitsausliitoksilla yhdistetyt komponenttien kokoonpanot muokattiin osiksi ja niihin mallinnettiin hitsausliitokset, joiden teräviin reunoihin lisättiin 1 mm:n pyöristykset. Pyöristyksillä pyrittiin vähentämään esiintyviä jännityskeskittymiä.

Luodut yksinkertaistetut komponentit yhdistettiin kokoonpanoksi ja niiden välille asetettiin tarvittavat liitokset ja kontaktipinnat. Kokoonpanon verkotusta

tihennettiin laskennan luotettavuuden parantamiseksi. Komponenttien materiaaliksi asetettiin S355J2.

Kokoonpanon analyysissä tuenta asetettiin teräaihion leikkauspinnalle ja sylinterin työntövoima kohdistettiin anturin kiinnityksen reikien sisäpinnoille. Liukuholkkeihin kiinnitettävien sivulevyjen annettiin olla vapaana analyysissä. Tulokista tarkasteltiin sivuttaissuunnassa tapahtuvaa siirtymää, jonka todettiin olevan merkittävin tekijä mittauslaitteen toiminnan kannalta.

Sylinterin maksimivoimalla tarkasteltaessa mekanismin siirtymät sivuttaissuunnassa pysyivät hyvin maltillisina, joten tulosten nojalla voitiin todeta, etteivät mekanismeissa tapahtuvat siirtymät vaikuta mittauslaitteiston toimintaan. Lisäksi lopullisessa liukumekanismin kokoonpanossa sivulevyjen kiinnitys toteutettiin liukuholkkeihin, jolloin mekanismi oli huomattavasti jäykempi, ja analyysissä tarkasteltujen siirtymien syntyminen oli tällöin estetty. Liukumekanismissa tapahtuvat siirtymät on esitetty kuvassa 43.

Kuva 43 Liukumekanismin siirtymät sivusuunnassa

Lujuustarkastelussa rakenteita tarkasteltiin suurimmalla mahdollisella sylinterin työntövoimalla, jota ei hyvin todennäköisesti tulisi käyttää todellisessa mittaustilanteessa. Myös tämä seikka otettiin huomioon rakenteiden kestoja arvioitaessa. Hyvin todennäköisesti tarvittavat karsintavoiman suuruudet saattavat nousta mittaustapahtuman aikana vain noin puoleen sylinterin tuottamasta maksimi voimasta, jolloin esiintyvät jännitykset ja siirtymät ovat suuruudeltaan huomattavasti pienempiä.

5.4 Viimeistelyvaihe

Suunnitteluprosessin viimeistelyvaiheessa mittauslaitteiston 3D-malli päivitettiin viimeisimpään versioonsa ja osista laadittiin valmistus- ja kokoonpanopiirustukset. Joitakin komponentteja paranneltiin lujuuden kannalta vahvemmiksi, ja esimerkiksi säätöjen liikerajoja hienosäädettiin vaatimusten mukaisiksi.

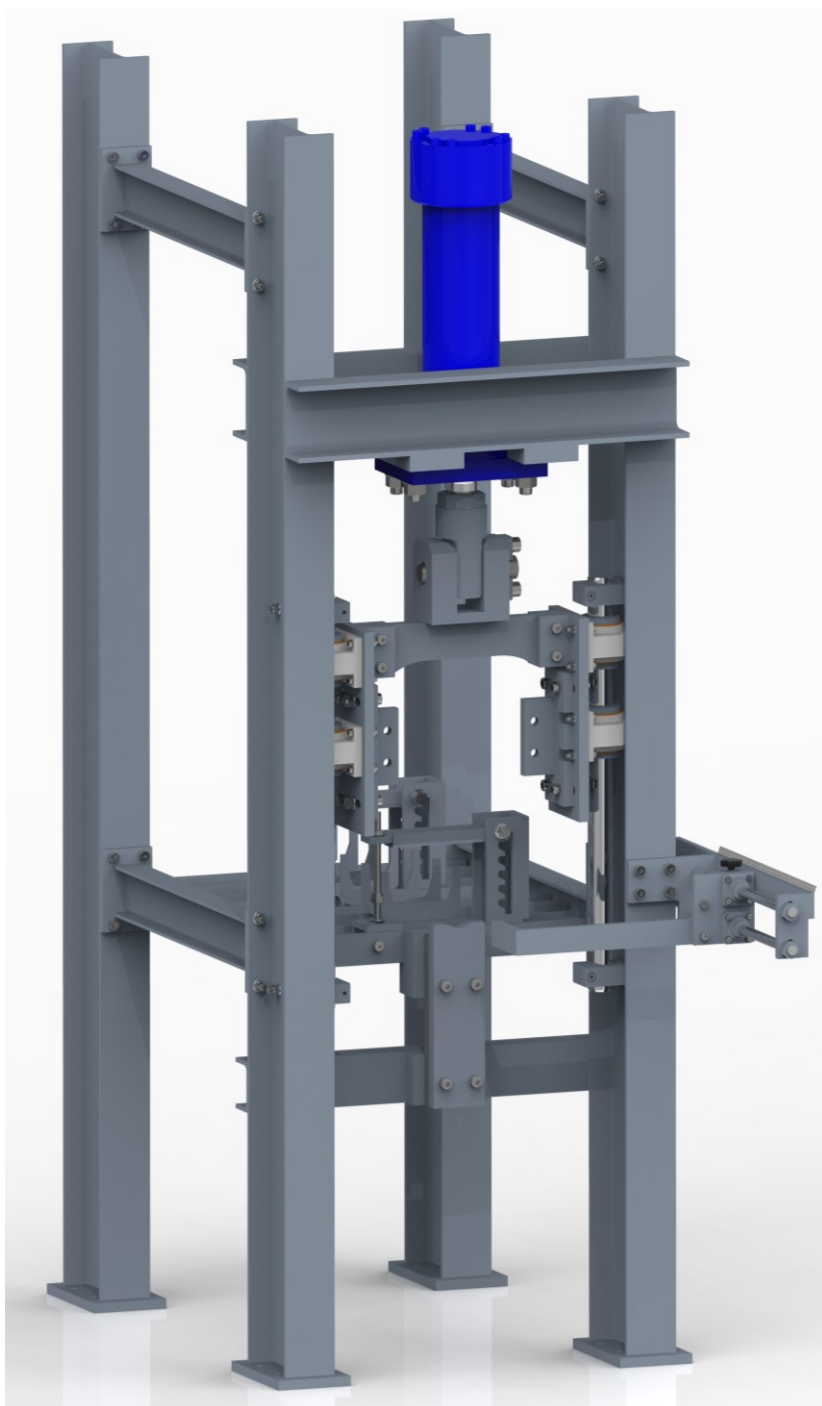
Lisäksi viimeistelyvaiheessa mittauslaitteistoa paranneltiin helppokäyttöisyyden ja ergonomian kannalta. Muutoksia tehtiin muun muassa pituudensäätömekanismiin, joka siirrettiin laitteiston toiselle puolelle, jottei se olisi tiellä karsintaterää vaihdettaessa. Lisäksi katkaistavan oksan tuennan tasoa nostettiin ylöspäin. Tällöin mittauksen valmistelu helpottui, eikä laitetta valmistelevalle henkilölle tarvinnut kurottaa lattiatasolle asettaessaan oksaa mittauslaitteistoon. Tasoa nostettiin alkuperäisestä 300 mm:stä 700 mm:iin.

Mittauslaitteistosta tehdyt valmistuspiirustukset toimitettiin suoraan Waratah OM Oy:lle, eikä niitä sisällytetty tähän opinnäytetyöhön. Valmistuspiirustuksien tekemisessä noudatettiin yleisiä teknisen piirustuksen ohjeistuksia. Apuna teknisten piirustuksien teossa käytettiin Esko Valtasen ”Tekniikan taulukkirjaa”, jossa oli koottuna viimeisimmät tekniset piirustuksen standardit.

6 Opinnäytetyön lopputulos

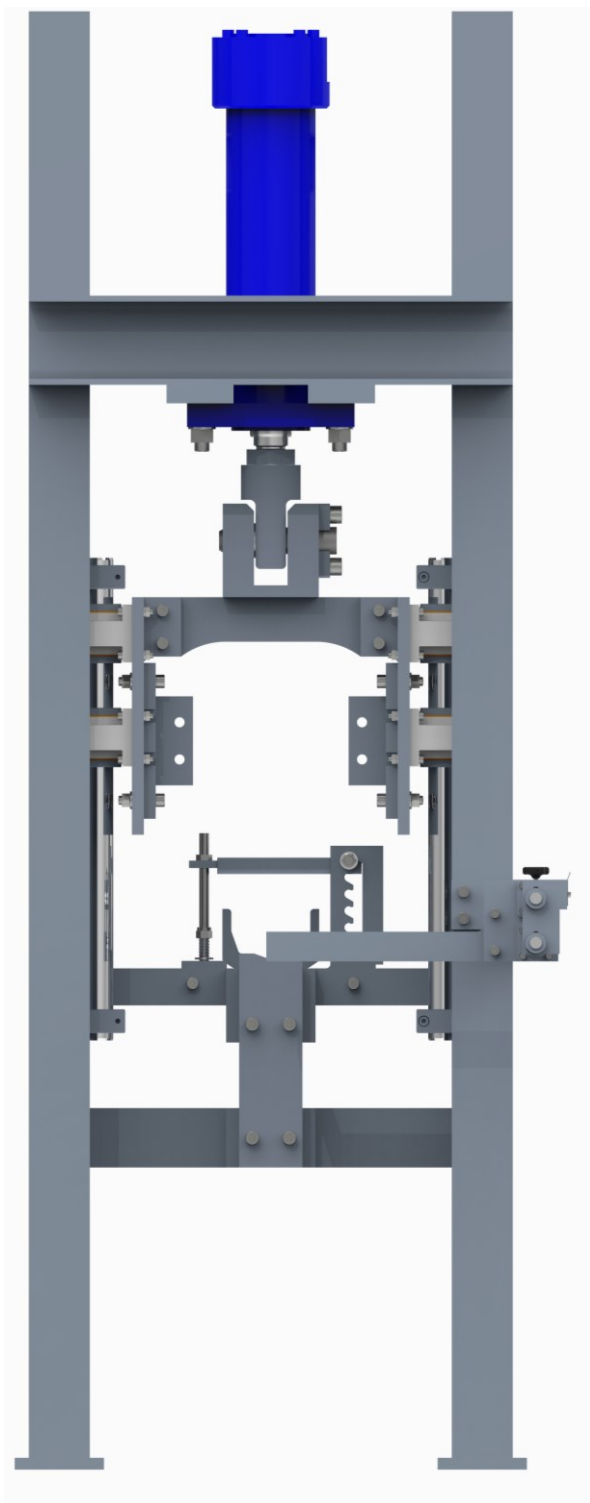
6.1 Mittauslaitteiston kokoonpano

Lopuksi mittauslaitteistosta renderöitiin kokoonpanokuvat raportointia varten. Mittauslaitteiston kokoonpano on esitetty alla olevassa kuvassa 44.

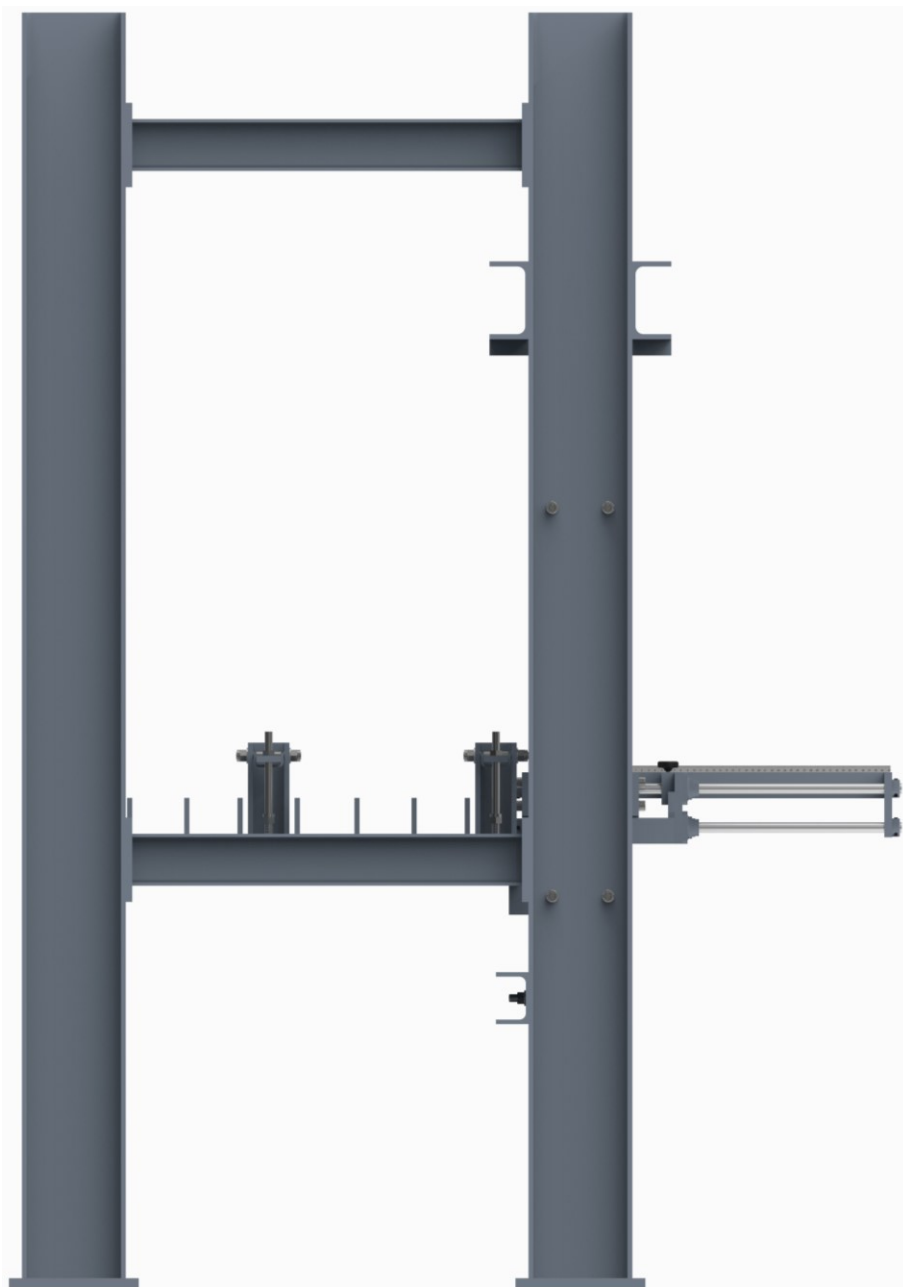
Kuva 44 Karsintavoimien mittauslaitteiston kokoonpano

Kokoonpanossa ensimmäisenä koottiin mittauslaitteiston eturunko, jonka jälkeen se yhdistettiin UPE-palkkien avulla rungon takapalkkeihin. Sivuille tulevat UPE-palkit oli ennen tätä yhdistetty toisiinsa niiden väliin tulevilla neljällä UPE-palkilla. Nämä kiinnitettiin sivupalkkeihin hitsausliitoksilla. Alla olevassa kuvassa 45 on esitetty mittauslaitteiston kokoonpano edestäpäin.

Kuva 45 Karsintavoimien mittauslaitteisto edestä

Rungon kokoamisen jälkeen mittauslaitteistoon kiinnitettiin liukujen kokoonpanot, jotka koottiin valmiiksi erillisinä kokoonpanoinaan. Niiden kiinnityksessä käytettiin ruuviliitoksia. Alla olevassa kuvassa 46 on esitetty karsintavoimien mittauslaitteiston kokoonpano sivultapäin.

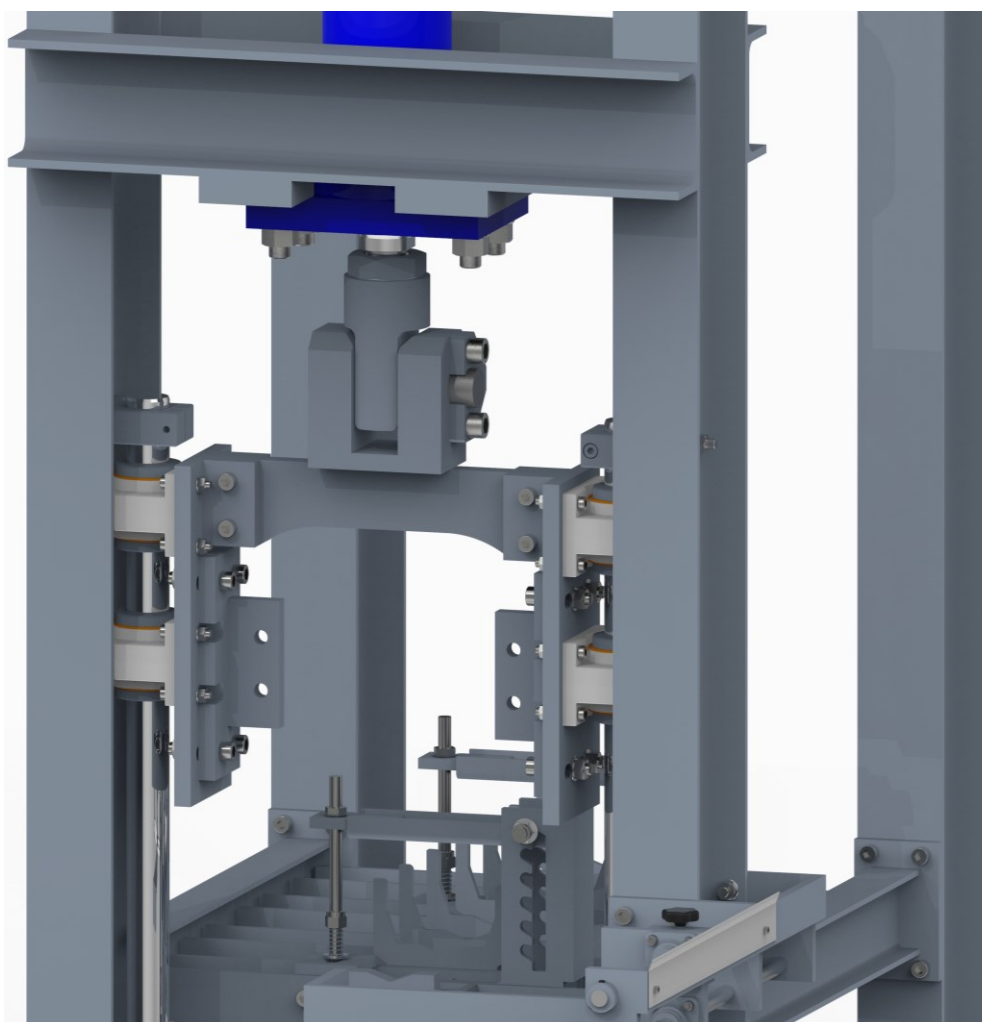

Kuva 46 Karsintavoimien mittauslaitteisto sivulta

Mittauslaitteistoon suunniteltu pituudensäätömekanismi, oksan sivutuet ja oksan lukitukset kiinnitettiin mittauslaitteiston runkoon ruuviliitoksilla. Lukitusmekanismien suunta valittiin niin, että käyttäjän oli helppo avata kiinnitykset ja liikuttaa karsittavaa oksaa eteenpäin karsintatapahtumaa valmisteltaessa.

6.2 Anturin kiinnitys ja liukumekanismi

Ennen liukujen väliin tulevaa poikittaistankoa sylinteri oli asetettava paikalleen. Tämän jälkeen sylinterin päähän tuleva holkki kierrettiin paikalleen ja säädettiin kohdalleen mutterin avulla. Lopuksi poikittaistanko asetettiin paikalleen ja se yhdistettiin holkkiin voima-anturin avulla. Liukumekanismin kokoonpano ja anturin kiinnitys on esitetty kuvassa 47.

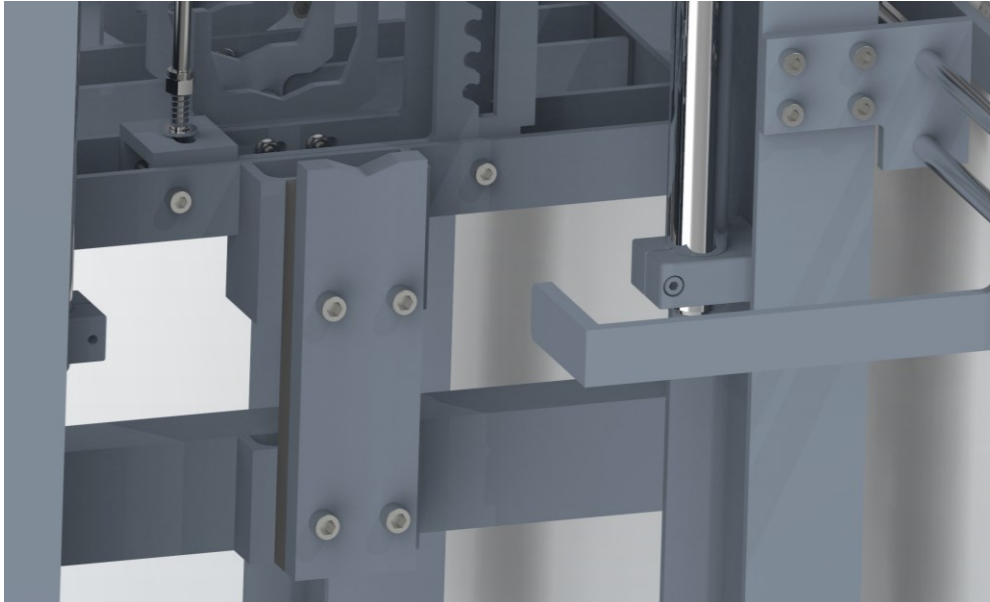

Kuva 47 Anturin kiinnitys ja liukumekanismi

Anturia paikalleen asetettaessa holkin ja poikittaistangon sivulevyjen väliin asetettiin 2 mm:n säätölevy, jonka avulla anturi saatiin kiinnitettyä sen asennusohjeen mukaisesti. Tarvittaessa välystä oli mahdollista myös muuttaa käyttämällä eri kokoisia säätölevyjä.

6.3 Karsintatuki

Karsinnan tuenta asetettiin oletuksena 10 mm:n päähän karsintaterän leikkauslinjasta. Tällä tavoin vältettiin mahdollinen törmäys mittaustilanteessa. Välys oli säädettävissä 50 mm:iin asti. Karsinnan tuenta on esitetty alla olevassa kuvassa 48.

Kuva 48 Karsinnan tuenta

Tuenta kiinnitettiin poikittaissuuntaisiin UPE-palkkeihin ruuviliitoksilla. Näin mahdollistettiin tuen nopea säätäminen sitä tarvittaessa. Suunnittelussa oli huomioitava, ettei karsintaterä ylettynyt pulttien kantojen tasolle.

7 Yhteenveto

Työn tarkoituksena oli suunnitella karsintavoimien mittaukseen soveltuva mittauslaitteisto, jonka avulla voitaisiin tutkia harvesterien karsintaterien profiilin vaikutusta tarvittavaan leikkausvoimaan. Pääpaino opinnäytetyössä oli mittauslaitteiston mekaniikkasuunnittelussa.

Opinnäytetyöprosessin aikana tutuksi tulivat muun muassa erilaisten standardien soveltaminen suunnittelutyössä. Lisäksi opinnäytetyön kirjallisuudessa

esitelyihin tuotekehitysmetodeihin tutustuminen toi uusia näkökulmia suunnittelutyöskentelyyn.

Mitoitusvaiheessa lasketut ruuvi- ja hitsausliitoksien käsin laskenta sekä lujuustarkastelussa hyödynnetyn FEM-analyysin käyttö palautuivat mieleen opinnäytetyön myötä. Erityisesti FEM-analyysijä tehdessä tuli kerrattua, millä tavoin erilaisia rakenteita pitäisi tarkastella, ja miten niitä kannattaisi yksinkertaistaa laskentaa keventääkseen.

Suunnitteluprosessi eteni omasta mielestäni sujuvasti, vaikka matkan varrelle osuikin muutamia ongelmakohtia. Haasteita itselleni tuottivat eniten erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen etsiminen suunnitteluprosessin luonnosteluvaiheessa. Opinnäytetyön loppuvaiheessa haasteita tuottivat muun muassa mittauslaitteiston rakenteen lujuuslaskentavaiheessa havaitut heikkoudet, joiden myötä laitteen rakennetta jouduttiin muokkaamaan huomattavasti alkuperäisestä mallista. Muutoksia jouduttiin tekemään muun muassa sylinterin kiinnityksille sekä karsintaterän ohjausmekanismille.

Havaittuja kehittämisen kohteita omassa suunnittelutyössä tuli ilmi opinnäytetyöprosessin aikana muutamia. Muun muassa ajanhallintaa projektin aikana olisi voinut tehostaa paremmalla aikatauluttamisella prosessin alkuvaiheessa.

Opinnäytetyön tuloksena syntyneestä mittauslaitteistosta muodostui vaatimustilistan mukainen. Alkuperäiset ajatukset mittauslaitteiston rakenteesta muuttuivat hieman matkan varrella, ja esimerkiksi automaatioon ja säätömekanismeihin liittyvistä asioista luovuttiin suunnitteluprosessin aikana. Tavoiteltua karsintanopeutta ei aivan saavutettu, mutta sen todettiin riittävän kyseiseen sovellukseen.

Kokonaisuutena opinnäytetyöprosessi oli opettavainen kokemus ja palautti mieleen monia suunnittelijan tehtäviin liittyviä asioita. Vaikka haasteita ilmenikin prosessin aikana, pystyttiin ne aina tarvittaessa ratkaisemaan ja jatkamaan eteenpäin. Opinnäytetyön aikana sain hyvää ohjausta niin koulun kuin toimeksiantajan puolesta, ja siitä haluan kiittää opinnäytetyöni ohjaajaa Markko Tiaista sekä Waratah OM Oy:n edustajia Asko Hassista ja Joni Turusta.

Lähteet

1. Waratah OM. PowerPoint -esitys: Waratah OM Oy yritysesittely. 2020.
2. Outokummun Metalli. Outokummun Metalli Oy kotisivu. 2021. Päivitetty 2016. [Viitattu 19.01.2021.] Saatavissa: <https://www.outokummunmetalli.fi/yritys/waratah-om-oy/>.
3. Metsätrens. Pala metsäkonehistoriaa: Ösasta John Deereen. 2018. Päivitetty 19.04.2021. [Viitattu 31.03.2021.] Saatavissa: <https://metsatrens.com/article/359/>.
4. Waratah OM. Waratah OM Oy kotisivu. 2021. Päivitetty 28.09.2020. [Viitattu 19.01.2021.] Saatavissa: <https://www.waratah.com/fi/yrityksemme/>.
5. Hietikko, E. Tuotekehitystoiminta. Helsinki: Books on Demand. 2015. ISBN: 978-952-330-065-1.
6. Jokinen, T. Tuotekehitys. Aalto-yliopisto. 2010. Päivitetty 24.08.2012. [Viitattu 28.02.2021.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-3320-4/>.
7. Robert Q. Riley Enterprises. Robert Q. Riley Enterprises kotisivu. 2020. Päivitetty 2020. [Viitattu 22.02.2021.] Saatavissa: <https://rqriley.com/product-design-development/>.
8. Contribyte. Contribyte Oy Kotisivu. 2021. Päivitetty 12.10.2020. [Viitattu 22.02.2021.] Saatavissa: <https://contribyte.fi/tulevaisuuden-tuotekehitys/voittava-tuoteorganisaatio/>.
9. Mertanen, J. Kurssimateriaali: Tuotekehitys koneenrakentamisessa. Karelia-ammattikorkeakoulu. 2019.
10. Jänsch, J. & Birkhofer, H. The Development of The Guideline VDI 2221 - The Change of Direction. 2006. Päivitetty 20.01.2021. [Viitattu 18.03.2021.] Saatavissa: <https://www.designsociety.org/publication/18983/>.

11. Pahl, G. & Beitz, W. Koneensuunnitteluoppi. Helsinki: Suomen Metalli-, Kone- ja Sähköteknisen Teollisuuden Keskusliitto. 1990. ISBN: 951-817-468-7.
12. Tuomaala, J. Luova koneensuunnittelu. Tampere: Tammertekniikka ky. 1995. ISBN: 951-9004-62-9.
13. Eppinger, S. D. & Ulrich, K. T. Product Design and Development - 5th Edition. New York: McGraw-Hill. 2012. ISBN: 978-0-07-340477-6.
14. PTC. Model Based Definition. 2021. Päivitetty 30.04.2021. [Viitattu 27.03.2021.] Saatavissa: <https://www.ptc.com/en/technologies/cad/model-based-definition/>.
15. Oikeusministeriö. Valtioneuvoston asetus koneiden turvallisuudesta. 2008. Päivitetty 15.06.2011. [Viitattu 15.04.2021.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080400#L4/>.
16. Hatton, B., Pot, G., Bouzgarrou, B.C., Gagnol, V. & Gogu, G. Experimental Determination of Delimiting Forces and Deformations in Hardwood Harvesting. 2014. Päivitetty 2017. [Viitattu 27.03.2021.] Saatavilla: <http://www.crojfe.com/archive/volume-36-no-1/experimental-determination-of-delimiting-forces-and-deformations-in-hardwood-harvesting/>.
17. Paakkunainen, M. Diplomityö: Dynamic Behavior of Delimiting Knife. Tampereen teknillinen korkeakoulu. 2002.
18. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-ISO 6020-1 Hydraulikka ja pneumatiikka. Sylinterit yksipuolisella männänvarrella. 160 bar sarja. Osa 1: Keskisarja. 2000.
19. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-EN 1993-1-8: Eurocode 3. Teräsrakenteiden suunnittelu. Osa 1-8: Liitosten mitoitus. 2005.
20. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-EN ISO 898-1: Kiinnittimien lujuusominaisuudet. Seostamattomat ja seosteräkset. Osa 1: Ruuvien ja vaarnaruuvien lujuusluokat. Vakiokierre ja taajakierre. 2013.
21. Bosch Rexroth. KMB voima-anturi. 2021. Päivitetty 15.03.2021. [Viitattu 29.04.2021.] Saatavilla:

<https://www.boschrexroth.com/fi/fi/tuotteet/tuoteryhmaet/mobilehydrauliikka/mobile-electronics/bodas-hardware/bodas-sensors/kmb#/>.

22. Bosch Rexroth. Liukuhokki R1065. 2021. Päivitetty 2021. [Viitattu 30.04.2021.] Saatavilla:

<https://www.boschrexroth.com/fi/fi/tuotteet/tuoteryhmaet/lineaaritekniikka/linear-bushings-and-shafts/standard-linear-bushings-and-linear-sets/linear-sets-with-standard-linear-bushings/>.

Alkusuunnittelukatsaus

Tuotteen kuvaus:

- Mittauslaitteisto, jonka avulla pystytään mittaamaan karsintateriin kohdistuvia voimia ja muodonmuutoksia eri teräprofiileilla

Keskeiset tavoitteet:

- Suunnitteluprosessin tuloksena varmatoiminen mittauslaitteisto
- Kustannukset koostuvat materiaalikuluista
- Suunnitteluprosessi valmis 30.04.2021 mennessä

Markkinat:

- Tuote ainoastaan Waratah OM Oy:n omaan käyttöön

Oletukset ja rajat:

- Materiaalit valittava niin, että soveltuvat ulkokäyttöön niin kesällä kuin myös talvella
- Mittauslaitteisto oltava valmistettavissa yrityksen omassa tuotannossa
- Helposti siirrettävissä ja purettavissa

Sidosryhmät:

- Tuotanto
- Huolto-organisaatio
- Suunnittelu

Vaatusluettelo

MUUTOS PVM.	KV, VV, T	VAATIMUS
		1. GEOMETRIA
28.01.2021	T	- Yksinkertainen rakenne
28.01.2021	T	- Modulaarinen
28.01.2021	KV	- Kiinnitettävissä T-urapöytään
28.01.2021	VV	- Teräpalojen ja keino-oksan kiinnitykset helposti saatavilla
		2. VOIMANTUOTTO
28.01.2021	KV	- Voimantuotto hydraulikoneikolla
28.01.2021	VV	- Voimantuotto säädettävissä
03.02.2021	KV	- Voiman mitoittaminen halkaisijaltaan 100 mm oksan mukaan
		3. MATERIAALI
03.02.2021	KV	- Raaka-aineena teräs
		4. KOMPONENTIT
03.02.2021	T	- Komponentit ensisijaisesti Waratah OM Oy:n alihankkijoilta
08.02.2021	T	- Karsintavoimien mittaus hydraulipaineesta
10.02.2021	KV	- Katkaisunopeus säädettävissä
10.02.2021	VV	- Yhdensuuntaisen voiman mittaus
		5. TURVALLISUUS
28.01.2021	KV	- Koneasetuksen mukainen
10.02.2021	VV	- Suljettu teräsrakenteisilla seinillä käytettäessä
28.01.2021	VV	- Terän/oksan vaihto oltava turvallista
10.02.2021	T	- Ympäristöystävällisyys
		6. KÄYTTÖYMPÄRISTÖ
28.01.2021	VV	- Mahdollista käyttää ulkona tai sisällä
28.01.2021	VV	- Kosteus, kylmyys tai lämpö eivät saa vaikuttaa toimintaan
		7. KÄYTTÖ
08.02.2021	KV	- Mittauksen toistettavuus pystyttävä varmentamaan
28.01.2021	VV	- Helppokäyttöisyys (mittaustapahtuma)
28.01.2021	T	- Nopeasti käytettävissä
28.01.2021	VV	- Helppo siirrettävyys
		8. VALMISTUS
28.01.2021	KV	- Valmistuspiirustukset (osat, hitsaus, kokoonpano)
		9. KUNNOSSAPITO
28.01.2021	T	- Huoltovapaa
28.01.2021	T	- Helposti puhdistettavissa
28.01.2021	VV	- Helppo korjattavuus tarvittaessa
		10. TARKASTUS
28.01.2021	VV	- Silmämääräinen tarkastus aina ennen käyttöä
		11. KUSTANNUKSET
08.02.2021	T	- Materiaalikustannukset
		12. AIKATAULU
28.01.2021	VV	- Suunnitteluprosessi valmis 30.04.2021 mennessä
KV = KIINTEÄ VAATIMUS, VV = VÄHIMMÄISVAATIMUS, T = TOIVOMUS		

Päivitetty vaatimusluettelo

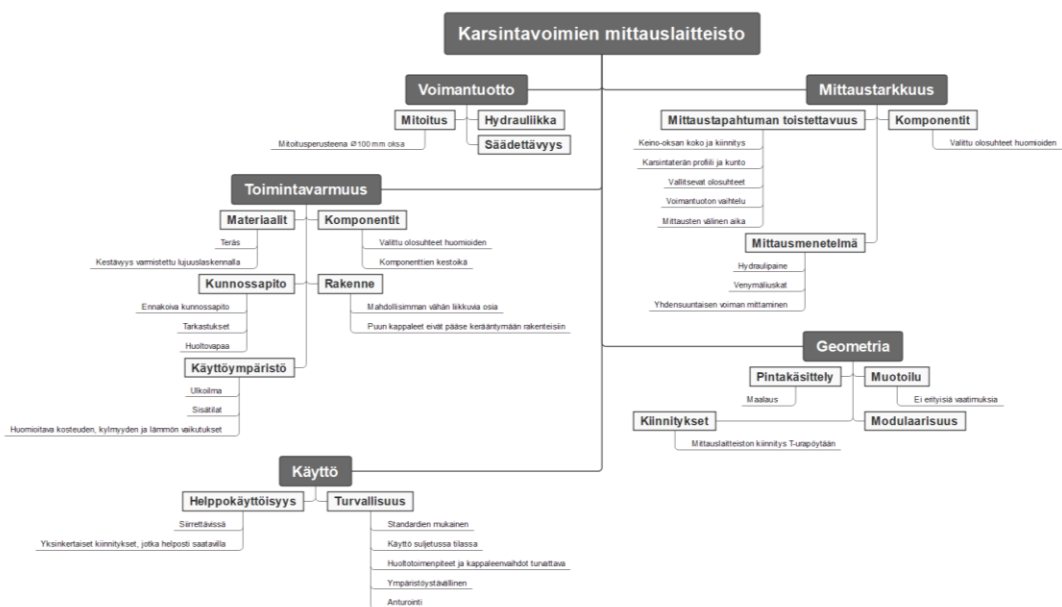
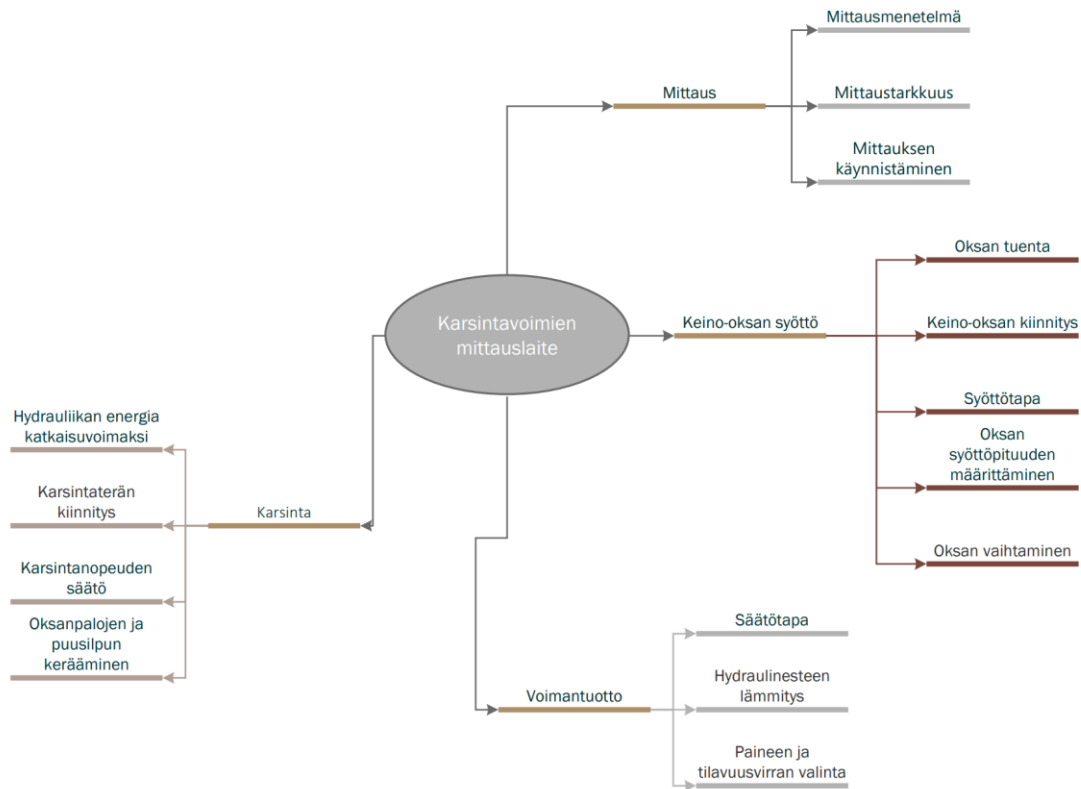
MUUTOS PVM.	KV, VV, T	VAATIMUS
1. GEOMETRIA		
28.01.2021	T	- Yksinkertainen rakenne
18.03.2021	KV	- Kiinnitettävissä pulteilla teräslevypöytään
28.01.2021	VV	- Teräspalojen ja keino-oksan kiinnitykset helposti saatavilla
2. VOIMANTUOTTO		
28.01.2021	KV	- Voimantuotto hydraulikoneikolla
28.01.2021	VV	- Säädettävä voimantuotto
03.02.2021	KV	- Voiman mitoittaminen halkaisijaltaan 100 mm oksan mukaan
3. MATERIAALI		
03.02.2021	KV	- Raaka-aineena teräs
17.02.2021	KV	- Rasituksenkestävä rakenne
4. KOMPONENTIT		
09.05.2021	T	- Komponentit ensisijaisesti samalta valmistajalta
09.05.2021	T	- Karsintavoimien mittausta hydraulipaineesta ja voima-anturilla
10.02.2021	KV	- Säädettävä katkaisunopeus
17.02.2021	VV	- Voiman mittausta ainoastaan yhdensuuntaisesti
5. TURVALLISUUS		
28.01.2021	KV	- Koneasetuksen mukainen
10.02.2021	VV	- Suljettu teräsrakenteisten seinien sisälle käytön aikana
28.01.2021	VV	- Turvallinen terän/keino-oksan vaihto
10.02.2021	T	- Ympäristöystävällinen
6. KÄYTTÖYMPÄRISTÖ		
28.01.2021	VV	- Mahdollista käyttää ulkona tai sisällä
28.01.2021	VV	- Kosteus, kylmyys tai lämpö eivät saa vaikuttaa toimintaan
7. KÄYTTÖ		
08.02.2021	KV	- Mittauksen toistettavuus pystyttävä varmentamaan
18.02.2021	VV	- Ergonominen
28.01.2021	T	- Nopeasti ottaa käyttöön
28.01.2021	VV	- Helppo siirtää
8. VALMISTUS		
28.01.2021	KV	- Valmistuspiirustukset (osat, hitsaus, kokoonpano)
9. KUNNOSSAPITO		
18.02.2021	T	- Helppo huoltaa
28.01.2021	T	- Helppo puhdistaa
10. TARKASTUS		
28.01.2021	VV	- Silmämääräinen tarkastus ennen käyttöä
11. KUSTANNUKSET		
08.02.2021	T	- Materiaalikustannukset
12. AIKATAULU		
09.05.2021	VV	- Suunnitteluprosessi valmis 20.05.2021 mennessä

KV = KIINTEÄ VAATIMUS, VV = VÄHIMMÄISVAATIMUS, T = TOIVOMUS

Alustava tuotespesifikaatio

Vaatus	Spesifikaatio	Yksikkö	Tavoitearvo
Säädettävä hydraulikäyttöinen voimantuotto	Hydraulipaine	<i>MPa</i>	
Voiman mitoittaminen halkaisijaltaan 100 mm oksan mukaan	Tarvittava leikkausvoima	N	
Karsintavoimien mittaus hydraulipaineesta	Paine-ero (Meno/tulo)	<i>MPa</i>	
Säädettävä katkaisunopeus	Tilavuusvirta	<i>m³/s</i>	
Voiman mittaus ainoastaan yhdensuuntaisesti	Kohtisuora voima terään nähden	<i>N</i>	
Mittauksen toistettavuus pystyttävä varmentamaan	Mittauksen toistettavuus	%	
Mittaus vastaa todellista karsintatapahtumaa	Keino-oksen pituus	<i>mm</i>	
Mahdollista käyttää eri lämpötiloissa ulkona ja sisällä	Käyttölämpötila	<i>°C</i>	- 40°C – +40°C
Helppo siirtää	Massa	<i>kg</i>	
Kiinnitettävissä T-urapöytään	Kiinnitystapa	Subj.	
Teräpalojen ja keino-oksen kiinnitykset helposti saatavilla	Ulottuvuus	<i>mm</i>	
Ergonominen	Ergonominen	<i>Subj.</i>	
Kustannukset	Materiaalikustannukset	€	

Osatoimintojen ideointi

Osatoimintojen ratkaisuvaihtoehdot

	Osatoiminto	Ratkaisuvaihtoehdot			
		1	2	3	4
Valmistelu	Teräprofiilin kiinnitys	Pulttiliitos	Sokka	Ura/tappiliitos	Kitkakartioliitos
	Paineen valinta	Manuaalinen	Automaattinen	Manuaalinen ja automaattinen	-
	Karsintanopeuden valinta	Manuaalinen	Automaattinen	Manuaalinen ja automaattinen	-
Keino-oksan syöttö	Keino-oksan kiinnitys	Urassa	Rullien päällä	Hihnan päällä	-
	Syöttötapa	Rullat	Sylinteri	Hihna	Ketju
	Syöttöpituuden hallinta	Mittapyörä	Anturointi	Mekaaninen haitta	-
	Oksan tuenta	Kiinteä ura	Rulla	Sylinteri	-
Karsinta	Hydraulipaine liike-energiaksi	Hydraulisyylinteri	Hydraulimoottori	-	-
	Hallittu karsintaliike	Kuulajohteet	Rullajohteet	Teleskooppikiskot	Laakerointi
	Syntyvän puujätteen keräysmenetelmä	Tyhjennettävä säiliö	Imuri	Kerääminen maasta	-
Mittaus	Mittausmenetelmä	Hydrauliikan paine-ero (Meno/tulo)	Venymäliuskamentaus	Voima-anturi	-
	Mittaustarkkuus	1 N	10 N	100 N	1000 N
	Mittaustuloksen esittäminen	Analoginen	Digitaalinen	Digitaalinen ja analoginen	-

Ratkaisumuunnelmien pisteytystaulukko

- 0 Ei toteudu
 1 Toteutuu hyvin vähäisesti
 2 Toteutuu vain osittain
 3 Toteutuu suurimmilta osin
 4 Toteutuu lähes täysin
 5 Toteutuu täysin

RM	Ratkaisumuunnelmat	Vaatuslistan mukaisuus				
		Laatukaavion mukainen				Huomautuksia
		Vaikutus koneturvallisuuteen				
		Waratah OM Oy mielpide				
A	B	C	D			
Teräprofiilin kiinnitys	Pulttiliitos	4	4	5	5	4,60
	Sokka	4	4	3	4	3,80
	Ura/tappiliitos	4	4	4	4	4,00
	Kitkakartioliitos	2	3	4	3	3,00
Paineen valinta	Manuaalinen	3	3	3	5	3,80
	Automaattinen	2	2	4	3	2,80
	Manuaalinen ja automaattinen	4	4	4	5	4,40
Karsintanopeuden valinta	Manuaalinen	3	3	3	5	3,80
	Automaattinen	2	2	4	3	2,80
	Manuaalinen ja automaattinen	4	4	4	5	4,40
Keino-oksan kiinnitys	Urassa	4	4	4	5	4,40
	Rullen päällä	2	3	2	3	2,60
	Hihnan päällä	1	2	2	3	2,20
	Kiinnikkeiden päällä	4	4	4	5	4,40
Syöttötapa	Rullat	3	4	3	3	3,20
	Sylinteri	3	3	3	3	3,00
	Hihna	2	1	2	3	2,20
	Käsin	4	4	3	5	4,20
Syöttöpituuden hallinta	Mittapyörä	3	4	4	3	3,40
	Anturointi	4	5	4	3	3,80
	Mekaaninen halitta	4	4	3	5	4,20
	Käsimentelmin mittaamalla	4	4	3	3	3,40
Oksan tuenta	Kiinteä ura	1	2	4	3	2,60
	Rulla	2	1	3	3	2,40
	Sylinteri	4	4	4	3	3,60
	Mekaaninen lukitus	4	4	5	5	4,60
Hydraulipaine liike-energiaksi	Hydraulisyylinteri	4	5	4	5	4,60
	Hydraulimoottori	2	3	3	0	1,60
	Paineilma	0	0	4	0	0,80
Hallittu karsintaliike	Kuulajohteet	4	4	4	4	4,00
	Rullajohteet	4	4	4	4	4,00
	Teleskooppikiskot	1	3	3	4	3,00
	Laakerointi	2	4	4	4	3,60
Karsintakulman säätö	Terän kääntö	2	2	2	0	1,20
	Syöttökulman säätö sylinterillä	3	3	3	3	3,00
	Syöttökulman säätö käsin	4	4	4	5	4,40
Terän kulmansäätö mahdollisuudet	1 kpl	2	2	4	3	2,80
	2 kpl	3	3	3	4	3,40
	3 kpl	3	3	3	5	3,80
	Enemmän kuin 3 kpl	1	1	3	5	3,00
Syntyvän puujätteen keräysmenetelmä	Tyhjennettävä säiliö	4	4	3	5	4,20
	Imuri	2	4	4	0	2,00
	Kerääminen maasta	1	2	2	3	Ergonomisuus kärsii 2,20
	Ei keräystä	3	2	1	0	1,20
Mittausten menetelmä	Hydraullikan paine-ero	4	4	5	4	4,20
	Venymälluskamittaus	3	3	3	4	3,40
	Voima-anturi	3	3	4	4	3,60
Mittaustarkkuus	1 N	1	0	4	5	Ei järkevää pyrkiä tähän tarkkuuteen 3,00
	10 N	4	3	4	5	4,20
	100 N	4	4	4	5	4,40
	1000 N	2	0	3	3	Mittaustulokset kärsivät 2,20
Mittaustuloksen esittäminen	Analoginen	2	2	3	5	3,40
	Digitaalinen	4	4	4	5	4,40
	Analoginen ja digitaalinen	5	5	4	5	4,80

Sylinteri CDM1MF1

Configuration documentation Mill type cylinder

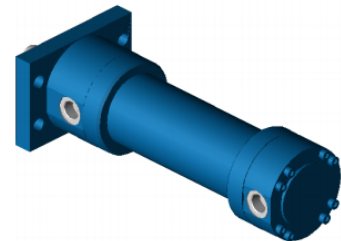
Model code CDM1MF1/100/56/250A2X/B22CGDMWW

[Link to configuration](#)

Hint: Link to configuration valid until 2021-11-08

Description

Mode of operation	CD	Single rod cylinder
Range	M1	Range M1 to ISO 6020/1
Mounting types	MF1	Rectangular head
Bore diameter	100	D = 100 mm
Piston rod diameter	56	d = 56 mm
Stroke length	250	mm
Design principle	A	Flanged head and cap
Component series	2X	20 to 29 unchanged installation and connection dimensions
Port connection / types	B	BSP- pipe thread - ISO 228/1 to ISO 1179-1 EE = G 1 D4 = 47 (max. 0,5 mm deep)
Port location at head	2	Right - viewed on the piston rod
Port location at cap	2	Right - viewed on the piston rod
Piston rod version	C	Hard chromium-plated
Piston rod end	G	Thread to ISO 6020/1 KK = M42x2 A = 56 NV = 46
End position cushioning	D	Both sides, self adjusting Cushioning length, head end 25 mm Cushioning length, base end 25 mm
Seal version	M	Standard seal system (for mineral oil HL, HLP and HFA)
Option 1	W	Without option
Option 2	W	Without option

Configuration documentation
Mill type cylinder

Model code CDM1MF1/100/56/250A2X/B22CGDMWW

Hint:

The information contained herein is intended to serve purely as a product description. The information we have provided cannot be used as evidence of a particular aspect or of suitability for a particular purpose. This information does not release the user from his responsibility to perform his own assessments and tests. Please note that our products are subject to the natural processes of aging and wear.

The stated operating pressures are valid for applications with shockfree operation. For extrem loads, as for example fast cycling, the mounting elements and piston rod thread connection must be designed for fatigue.

The specified resistances of the individual Bosch Rexroth classes only relate to primed/painted cylinder surfaces, not to piston rods, trunnions etc. Special measures may be required for these.

© All rights reserved by Bosch Rexroth AG, also for the event of registration of industrial property rights. All rights of disposal, such as copyright and right of distribution, reserved.

Technical Recalculation

Mounting element	Self-aligning clevis
	Self-aligning clevis
	Fork bearing block for mounting on the piston rod with the self-aligning clevis

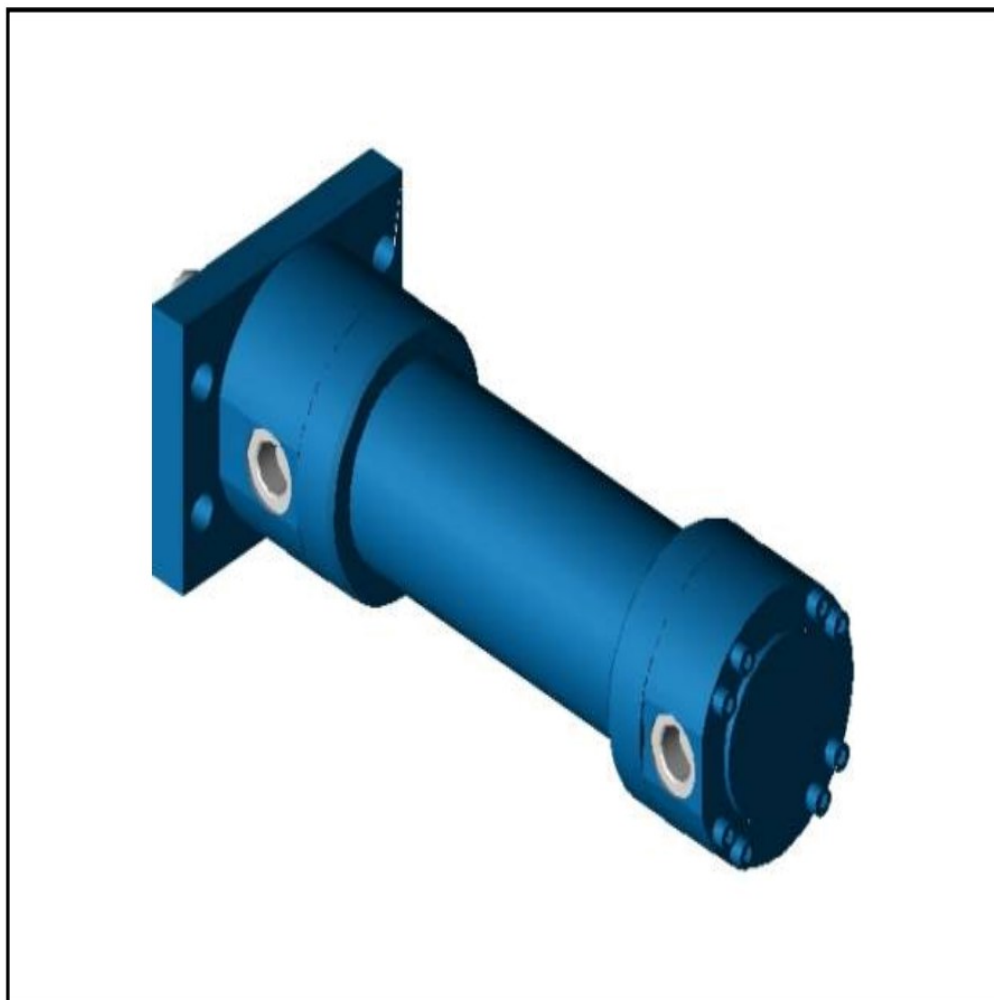
Spare parts

Materialnummer	Designation
R407026540	

Configuration documentation
Mill type cylinder

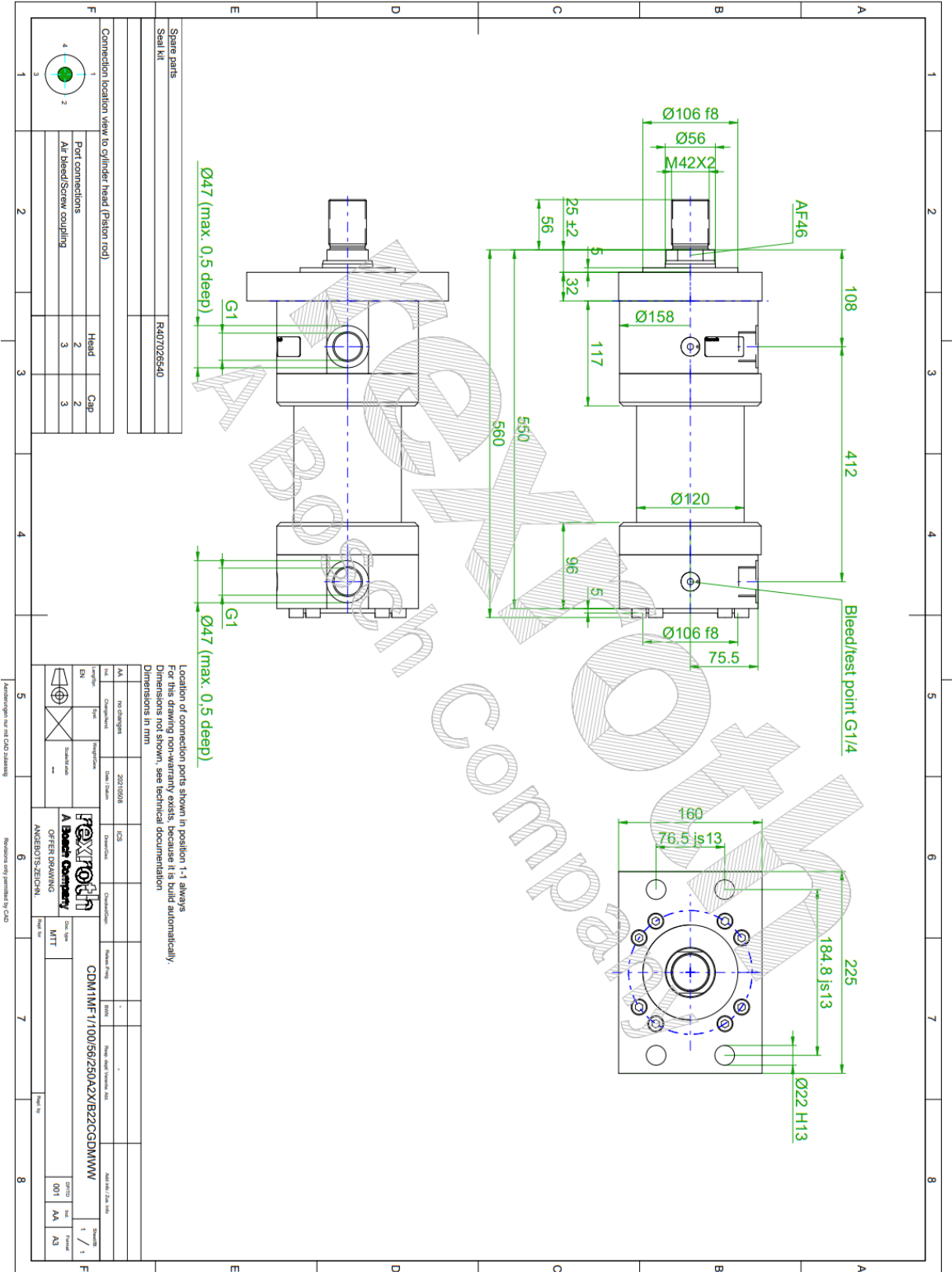
rexroth
A Bosch Company

Model code CDM1MF1/100/56/250A2X/B22CGDMWW

© This Document, as well as the data, specifications and other information set forth in it, are the exclusive property of Bosch Rexroth AG. Without their consent it may not be reproduced or given to third parties.

© Alle Rechte bei Bosch Rexroth AG, auch für den Fall von Schutzrechtsverletzungen. Jede Verwendungsbezugnis, wie Kopier- und Weitergaberecht, bei uns.

Kuulaholkki R1065

Linear sets, R1065 Closed

Linear sets, R1066 Adjustable

Design

- Precision housing (cast iron/steel)
- Standard linear bushing with wiper seals
- Two retaining rings

Shaft	Material number	Weight
Ø d (mm)	With two wiper seals LSG-M- ... -DD	(kg)
8	R1065 208 00	0.09
12	R1065 212 00	0.16
16	R1065 216 00	0.27
20	R1065 220 00	0.45
25	R1065 225 00	0.89
30	R1065 230 00	1.33
40	R1065 240 00	2.51
50	R1065 250 00	3.68
60	R1065 260 00	6.73
80	R1065 280 00	15.32

R1065 1 ... 00 for high temperatures (standard linear bushing without wiper seals)

Shaft	Material number	Weight
Ø d (mm)	With two wiper seals LSGE-M- ... -DD	(kg)
8	R1066 208 00	0.09
12	R1066 212 00	0.16
16	R1066 216 00	0.27
20	R1066 220 00	0.45
25	R1066 225 00	0.89
30	R1066 230 00	1.33
40	R1066 240 00	2.51
50	R1066 250 00	3.68
60	R1066 260 00	6.73
80	R1066 280 00	15.32

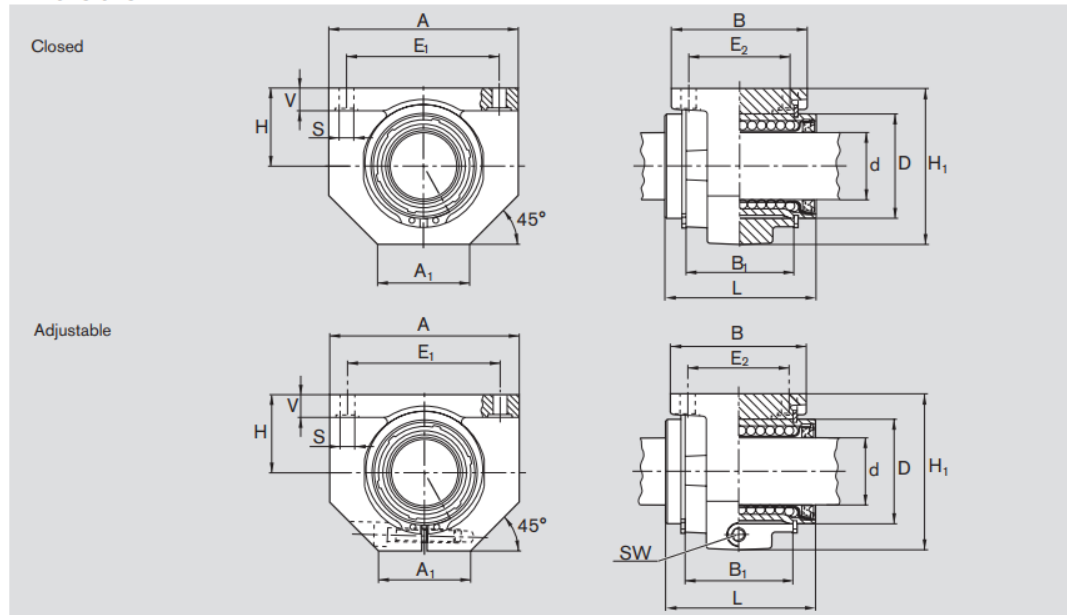
The dynamic load ratings are based on a total travel of 100,000 m.
When based on 50,000 m, the C values in the table are multiplied by 1.26.

Explanation of sample short product name

LS	G	E	M	20	DD
Linear set	Cast iron	Adjustable	Standard linear bushing	Ø 20	With two seals

See page 96 for more information on short product names.

Dimensions

Dimensions (mm)															Radial clearance ²⁾ (μm)		Tolerance for dimension H ³⁾ (μm)	Load ratings ⁴⁾ (N)	
$\varnothing d$	D	H	H ₁ ¹⁾	L	A ¹⁾	A ₁ ¹⁾	B ¹⁾	B ₁	E ₁	E ₂	S	V ¹⁾	SW	R1065 h6 shaft	R1066	dyn. C		stat. C ₀	
8	16	15	28	25	32	16	28	14	25 ± 0.15	20 ± 0.15	3.4	5.0	2.0	+18 +5	Comes clamped to h5 shaft (lower limit) and set to zero tolerance	+6 -17	320	240	
12	22	18	35	32	42	21	32	20	32 ± 0.15	23 ± 0.15	4.5	5.5	2.5	+20 +5		+6 -17	420	280	
16	26	22	42	36	50	26	35	22	40 ± 0.15	26 ± 0.15	4.5	6.5	3.0	+22 +5		+5 -18	580	440	
20	32	25	50	45	60	28	42	28	45 ± 0.15	32 ± 0.15	4.5	8.0	3.0	+23 +6		+5 -19	1,170	860	
25	40	30	60	58	74	38	54	40	60 ± 0.15	40 ± 0.15	5.5	9.0	5.0	+25 +6		+5 -19	2,080	1,560	
30	47	35	70	68	84	41	60	48	68 ± 0.20	45 ± 0.20	6.6	10.0	5.0	+25 +6		+5 -19	2,820	2,230	
40	62	45	90	80	108	51	78	56	86 ± 0.20	58 ± 0.20	9.0	12.0	6.0	+30 +7		+4 -21	5,170	3,810	
50	75	50	105	100	130	57	70	72	108 ± 0.20	50 ± 0.20	9.0	14.0	8.0	+30 +7		+8 -25	8,260	6,470	
60	90	60	125	125	160	70	92	95	132 ± 0.25	65 ± 0.25	11.0	15.0	10.0	+33 +7		+8 -26	11,500	9,160	
80	120	80	170	165	200	85	122	125	170 ± 0.50	90 ± 0.50	13.5	22.0	14.0	+37 +8		+7 -28	21,000	16,300	

- 1) ISO 8062-3 - DCTG 9 tolerance.
- 2) Determined from working bore diameter and shaft tolerance statistics. When factoring in the outer diameter of the linear bushings and the housing bore, an h6 shaft produces similar radial clearance values as specified in the "H6H7" column under "Radial clearance" for the R0610 standard linear bushing.
- 3) Clamped (fastened) in relation to $\varnothing d$.
- 4) The load ratings indicated are minimal values as the orientation and direction of load cannot always be clearly defined.

Ruuviliitoksien laskut

Leikkauskestävyys

Polkittaisangan ruuviliitos	Mittauspöytä ruuviliitos $F_{v,Ed} / N$	Ruuvien määrä n	Valettuihin ruuviin leikkauskestävyys $F_{v,Rd}$	Ruuvien vetomerkittävät $F_{t,R} / N/mm^2$	Ruuvien läpimittaus d ja ruuvien halkaisijat r	VMG	Leikkaus m	Ruuvien jäsenhyökköiden a_b d_0 d_1 d_2 d_3 d_4 / mm	Terästä ja poraustarvikkeiden
Teräsin lukkosen ruuviliitos	13700	4	31425,00	800/00	0,60	1,25	2	M10	
Teräsin lukkosen ruuviliitos	62800	2	31425,00	800/00	0,60	1,25	1	M12	
Teräsin lukkosen ruuviliitos	42900	4	31425,00	800/00	0,60	1,25	1	M12	
Leikkimäinen ruuviliitos	13700	4	31425,00	800/00	0,60	1,25	1	M10	

Huom! Kestävyys laskettu 2 ruuvia perustetta

$$F_{v,Ed} \leq F_{v,Rd}$$

$$F_{v,Rd} = \frac{a_{v,R} \cdot f_{ub} \cdot A}{\gamma_{M2}}$$

Ruunaupistuksetävyys

Polkittaisangan ruuviliitos	k_1	k_2	Perustalehkeen merkittävät $f_{t,R} / N/mm^2$	Ruuvien vetomerkittävät $f_{t,R} / N/mm^2$	Ruuvien halkimittaus d / mm	VMG	Leikkaus m	Leikkimittaus a_b / mm	Terästä ja poraustarvikkeiden
Polkittaisangan ruuviliitos	2,448148	0,866138	510	800	12	1,25	1	916,50	
Teräsin lukkosen ruuviliitos	2,5	0,866138	510	800	12	1,25	1	816,50	
Teräsin lukkosen ruuviliitos	2,033333	0,866138	510	800	12	1,25	1	816,50	
Leikkimäinen ruuviliitos	1,929633	1	510	800	12	1,25	1	816,50	

$$V_{Ed,Ed} = f_{t,R} \cdot A_{s,c} + \frac{1}{\gamma_{M2}} \cdot f_{t,R} \cdot A_{s,c}$$

Palamurtuminen

Polkittaisangan ruuviliitos	Perustalehkeen merkittävät $f_{t,R} / N/mm^2$	V_{Ed}	Perustalehkeen merkittävät $f_{t,R} / N/mm^2$	Ruuvien vetomerkittävät $f_{t,R} / N/mm^2$	Veden saattama pintala $A_{s,c}$	Leikkimittaus a_b / mm	$V_{Ed,Ed} / N$
Polkittaisangan ruuviliitos	510	1,25	510	800	1000	2800	916,50
Teräsin lukkosen ruuviliitos	510	1,25	510	800	288	1360	816,50
Leikkimäinen ruuviliitos	510	1,25	510	800	290	250	183,24

Nimellinen jäsenhyökköiden a_b / mm

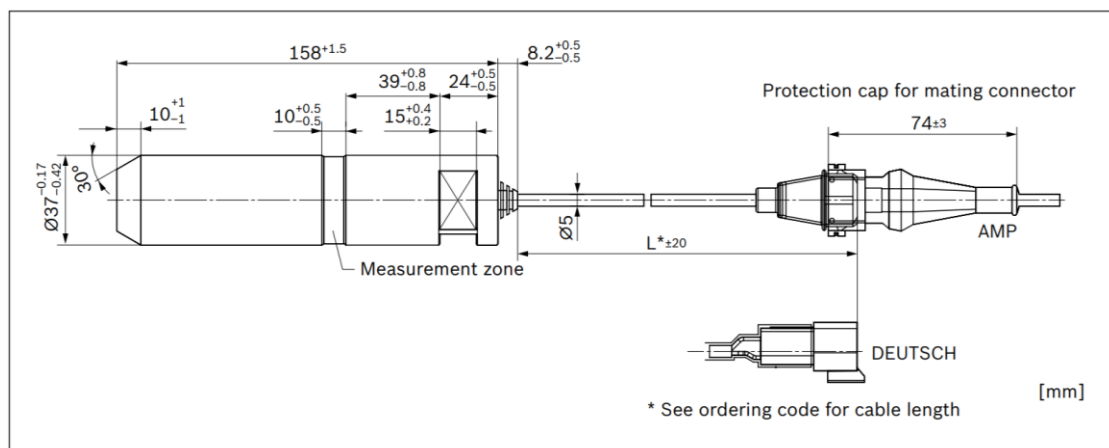
Palkin	a_b	f_u	f_{ub}	$a_{v,R}$	e_1 / mm	e_2 / mm	d_0 / mm	k_1	a_b
Polkittaisangan ruuviliitos	M4,5	510	800	0,444444	18	20	13,5	2,448148	0,444444
Teräsin lukkosen ruuviliitos	M6	510	800	0,606061	20	20	11	2,5	0,606061
Teräsin lukkosen ruuviliitos	M6	510	800	0,864138	35	18	13,5	2,033333	0,864138
Kaistattujen ruuviliitos	M10	510	800	1,234568	50	17,5	13,5	1,929633	1

Voima-anturi KMB 090

Technical data

Type		025	040	050	060	090	110	150
Load range	F	±25 kN	±40 kN	±50 kN	±60 kN	±90 kN	±110 kN	±150 kN
Overload range: standard		±80 kN	±80 kN	±80 kN	±160 kN	±160 kN	±160 kN	±220 kN
Electrically measurable overload		+1.2 F _{pressure} ... -1.5 F _{tensile}						
Supply voltage	U _{sup}	8 V... 10 V controlled voltage (no direct supply from the vehicle electrical system (battery) or 5±0.5 V)						
Supply current	I _{sup}	5±0.5 V: inrush current = 1A; operating current = 20 mA (pulsed between -20 and 40 mA) 8 V ...10 V: inrush current = 3A; operating current = 40 mA (pulsed between -40 and 90 mA)						
Signal voltage	U _{sig}	25% ... 75% U _{sup} at 8 V ... 10 V; 15% ... 85% U _{sup} at 5±0.5 V						
Load resistance		≥ 10 kΩ (≥ 50 kΩ, if used in safety-related applications, where GND wire break shall be detected)						
Characteristic curve		1	1	1	2	2	2	2
Hysteresis		See offer drawings						
Operating temperature range		-35 °C ... +85 °C						
Maximum temperature for drying process for painting:		+130 °C at max. 2 hrs						
Type of protection with installed mating connector	AMP DEUTSCH	IP67 and IP69K IP66K						
Vibrational load		24 g						
Mating connector		3-pin connector with single-wire seal						
Electromagnetic compatibility	ISO 11452-5 2002-04; 1 MHz ... 2 GHz	150 V/m ≤ ±0.5% U _{sup}						
CE		ISO 14982:2009						
Storage time		5 years at an average relative humidity of 60 % and a temperature between -10 °C and +30 °C. For short periods of up to 100 hours a storage temperature of -20 °C to +40 °C is permissible						

Dimensions

Installation instructions

